

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ULUSLARARASI GÜVENLİK SORUNU OLARAK GÖÇ VE
TÜRKİYE'YE ETKİLERİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Osman ASLAN**

**Enstitü Anabilim Dalı: ULUSLARARASI İLİŞKİLER
Enstitü Bilim Dalı: ULUSLARARASI İLİŞKİLER**

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Kaan DİYARBAKIRLIOĞLU

HAZİRAN 2019

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ULUSLARARASI GÜVENLİK SORUNU OLARAK GÖÇ VE
TÜRKİYE'YE ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Osman ASLAN (147206004)

Enstitü Anabilim Dalı: ULUSLARARASI İLİŞKİLER
Enstitü Bilim Dalı: ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Bu tez ....../....../.... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Adı SOYADI	Kanaati			İmza
Jüri Başkanı (Danışman)	Dr. Öğr. Üyesi Kaan DİYARBAKIRLIOĞLU	☐ Kabul	☐ Düzeltilme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Övgü Kalkan KÜÇÜKSOLAK	☐ Kabul	☐ Düzeltilme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Ali Poyraz GÜRSÖN	☐ Kabul	☐ Düzeltilme	☐ Ret	

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU
BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: Uluslararası Güvenlik Sorunu Olarak Göç ve Türkiye'ye Etkileri

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 68 sayfalık kısmına ilişkin aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 18/07/ 2019 tarihinde aşağıda ismi yazılı araştırma görevlisi tarafından şahsıma iletilen Thenticate intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı %.27'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç,
2. Alıntılar dâhil,
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İmza

Adı SOYADI : Osman ASLAN
Öğrenci Numarası : 147206004
Ana Bilim Dalı : Uluslararası İlişkiler
Programı : Uluslararası İlişkiler
Türü : ( ) Proje (X) Yüksek Lisans Tezi ( ) Doktora Tezi

Taramayı Yapan Arş. Gör.
Ahmet Safa YILDIRIM
18.06.2019

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Kaan DİYARBAKIRLIOĞLU
18.06.2019

ÖNSÖZ

Tez konumu seçerken uluslar arası kitlesel göç hareketlerinin süreç içerisinde güvenlik konusuna nasıl dönüştüğünü, bu dönüşüm esnasında göçün farklı boyutlarının ortaya çıkış şekillerini ve Türkiye üzerine yaptığı etkileri inceleyerek, göçün Türkiye’de meydana getirmiş olduğu olumsuz etkilerin en az düzeye indirilmesi için alınabilecek tedbirler konusunda bir fikir oluşturmaya çalıştım. Bu çalışma esnasında Dünya üzerindeki son yüzyılda meydana gelen derin ekonomik bunalımlar ve savaşlar gibi toplumların hayatını yoğun şekilde sarsan nedenlerle ortaya çıkan kitlesel göç hareketlerinin göç alan ülkeler başta olmak üzere güzergâh üzerindeki diğer ülkeleri nasıl zor durumda bıraktığını, geçmiş dönemlerden farklı olarak günümüzde göçün ülkelerin güvenliğini nasıl etkilediğini, oluşan tehlikeleri inceleyerek bu günkü göç hareketlerinin Türkiye üzerine olan etkilerini bu çalışmada dile getirmeye çalıştım.

Tez çalışmalarım esnasında benden desteklerini esirgemeyen danışman hocam Dr. Kaan DİYARBAKIRLIOĞLU’na teşekkürü bir borç bilirim

Osman ASLAN

19.06.2019

Yalova 2019

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
ÇİZELGELER DİZİNİ	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vi
ÖZETİ.....	vii
SUMMARY	viii

GİRİŞ	1
1. BİRİNCİ BÖLÜM	7
1.1. Teorik Çerçeve.....	7
1.1.1. Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı.....	7
1.2. Uluslararası Güvenlik ve Göç İlişkisi (Göçün Güvenlikleşmesi).....	9
1.2.1. Göç Sistemleri Yaklaşımı.....	10
1.2.2. İlişkiler Ağları Teorisi	11
1.2.3. Dünya Sistemleri Teorisi	11
1.2.4. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Teorisi.....	11
1.2.5. Yeni Göç Teorisi	11
2. İKİNCİ BÖLÜM.....	13
2.1. BMMYK'nın Kurulması ve 1951 Cenevre Sözleşmesi.....	13
2.1.1. BMMYK'nın Kurulması	13
2.1.2. 1951 Cenevre Sözleşmesi	15
2.1.3. 1951 Cenevre Sözleşmesinin Kapsamına Girmeyenler.....	19
2.1.4. Mültecilerle İlgili Diğer Çalışmalar	22
2.2. Nato ve Göç	25
2.3. AB ve Göç.....	26
2.4. Avrupa Birliği'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Bağlamında Mülteciler	26
2.4.1. Dublin Konvansiyonu.....	27
2.4.2. Maastricht Antlaşması	27
2.4.3. Schengen Konvansiyonu	28
2.4.4. Amsterdam Antlaşması	29
2.5. Avrupa Birliği Ortak Dış Güvenlik Politikası ve Ulus-Devlet İlişkisi ...	30
2.6. Günümüzde Avrupa'da Mevcut Tartışmalar	31
2.7. AB'nde Göçün Güvenlikleştirilmesi ve Politikalar	36
2.8. Uygulanan Politikalar	41
2.9. Çağımızın Uluslararası Sorunu Göç	43
2.9.1. Uluslararası Göçün Unsurları	44
3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	47
3.1. Türkiye'nin Uluslararası Göçe Bakışı ve Politikası.....	47
3.1.1. Türkiye'nin Vize Politikası	47
3.1.2. Türkiye'nin Sınır Yönetimi	48
3.1.3. Türkiye'nin Yasal Göç Politikası	49
3.2. Türkiye'nin Göç Aldığı Ülkeler.....	51
3.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Yaşanan Göç Hareketleri	51
3.2.2. Cumhuriyet Döneminde Yaşanan Göç Hareketleri	51
3.3. Uluslararası Göçün Türkiye'ye Etkileri.....	53
3.3.1. Göçmen Kaçakçılığı	54
3.3.2. Yabancı Terörist Savaşçılar.....	61

SONUÇ	67
KAYNAKÇA	71
ÖZGEÇMİŞ	74

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 1,	2014 Yılı Sığınmacı Yeniden Yerleştirme Kotaları	33
Çizelge 2,	2015 Yılı Sığınmacı Yeniden Yerleştirme Kotaları	33
Çizelge 3,	2016 Yılı Sığınmacı Yeniden Yerleştirme Kotaları	33
Çizelge 4,	AB ve EFTA Üye Ülkelerinde 2016 Yılında Uluslararası Koruma Başvuruları.....	35
Çizelge 5,	AB ve EFTA ülkelerinde 2018 yılında uluslararası koruma başvurusu.....	45
Çizelge6,	Yıllara göre türkiye'ye hudut kapılarından giriş yapan kişi sayısı	47
Çizelge7,	Yıllara göre türkiye'ye hudut kapılarından çıkış yapan kişi sayısı	48
Çizelge 8,	Yıllara göre yakalanan düzensiz göçmen sayısı	49
Çizelge 9,	Yıllara göre yakalanan düzensiz göçmenlerin uyruk dağılımı	49
Çizelge10,	Yıllara göre ikamet izni ile ülkemizde bulunan yabancılar	50
Çizelge 11,	Yıllara göre geçici koruma kapsamında ülkemizde bulunan suriyeliler	53
Çizelge 12,	Türkiye'de Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenler	54
Çizelge 13,	2016 Yılında Türkiye'de Yakalanan Düzensiz Göçmenler (İlk 10 Ülke).....	57
Çizelge 14,	2015-2016 Yıllarında Denizlerimizde Hayatını Kaybeden Düzensiz Göçmenlerin Aylara Göre Dağılımı.....	57
Çizelge15,	Türkiye'de Yıllara Göre Yakalanan Göçmen Kaçakçıları	58

KISALTMALAR LİSTESİ

BMYYY:	Birleşmiş Milletler Yardım Ve Yeniden Yapılanma Yönetimi
BM:	Birleşmiş Milletler
NATO:	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
BMGK:	İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
BMMYK:	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
TDK:	Türk Dil Kurumu
AMNESTY:	Uluslararası Af Örgütünün
UNKRA:	Birleşmiş Milletler Kore Kalkınma Ajansı
UNRWA:	Birleşmiş Milletler Yakın Doğu Filistin Mültecilerine Yardım Ajansı
ÜSB:	Birleşmiş Milletler Ülkesel Sığınma Bildirisi
ABÖ:	Afrika Birliği Örgütü
ODGP:	Ortak Dış Güvenlik Politikası
AKÇT:	Avrupa Kömür Ve Çelik Topluluğu
AET:	Avrupa Ekonomik Topluluğu
EURATOM:	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
EURODAC:	Avrupa Birliği Parmak İzi Veritabanı
YTS:	Yabancı Terörist Savaşçı

Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Uluslararası Güvenlik Sorunu Olarak Göç ve Türkiye'ye Etkileri	
Tezin Yazarı: Osman ASLAN	Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Kaan DIYARBAKIRLIOĞLU
Kabul Tarihi: 27.06.2019	Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 72 (tez) + (ekler)
Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler	Bilim Dalı: Uluslararası İlişkiler
Dünya’da insanın var olmasıyla beraber toplumlar zaman zaman savaş, sürgün, afetler vb. durumlar yüzünden “zorunlu” olarak, bazı durumlarda, daha iyi yaşam koşulları elde etmek umuduyla “gönüllü” olarak göç etmek zorunda kaldılar. Bahse konu göçler sırasında kültürün maddi ve manevi öğeleri de aktarıldı ve farklı kültürlerden insanlar karşılıklı olarak birbirlerinin yaşamlarını etkilediler. Yeni icatlar kadar hastalıklar da göçün farklı şekilleriyle bir yerden başka bir yere aktarıldı. 17. Yüzyılda ve takip eden dönemlerde sanayileşme hareketiyle beraber Batı’da iş gücü açıkları ortaya çıktı. Bu açık “kölelik”, “sözleşmeli işçilik” ve İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra başlayan “planlı göç” gibi farklı göç türleriyle karşılandı. Ancak Batılı ülkeler 1980’li yıllarla beraber işgücü açıklarının kapandığını söyleyerek göç hareketlerine büyük kısıtlamalar getirdiler ve neredeyse imkânsızlaştırdılar. Bununla birlikte, 1980’li yıllardan itibaren Batılıların yapmak istemedikleri işler dolayısıyla ortaya çıkan iş gücü açıkları, yasa dışı yollarla göç eden göçmenler aracılığıyla giderilmeye başlandı. Oldukça riskli ve zor olan bu göç sürecinde göçmenler bazen kaçakçıların kötü davranış ve istismarlarına maruz kaldı, bazen ise ağır coğrafi koşullara yenik düşerek hayatlarını kaybettiler. Bunların yanı sıra, dünyanın farklı bölgelerinde meydana gelen savaşlar ve iç karışıklıklar nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalanlar, mülteci denilen ayrı bir göçmen grubunu oluşturdular. Her ne sebeple yapılsa yapılsın göç, terk edilen ülkeler, geçiş güzergâhındaki ülkeler ve hedef ülkelerde bazı etkiler yaratmaktadır. Bu etkilerin çok yönlü ve çok boyutlu bir şekilde ele alınması göçün daha iyi anlaşılabilmesine ve göç ile ortaya çıkan sorunların çözüme kavuşturulmasına imkân sağlayacaktır.	
Anahtar Kelimeler: Göç, Düzensiz Göç, Yasadışı Göç, Göçün Nedenleri, Uluslararası Göç	

Yalova University Institute of Social Sciences Master Thesis Summary

Thesis Title: Migration International Security Issues and its Effects on Turkey	
Thesis Author: Osman ASLAN	Advisor: Assist.Prof. Kaan DİYARBAKIRLIOĞLU
Date of Acceptance: 27.06.2019 Total Number of Pages: viii (pre text) + 72 (main body)	
Department: International Relations	Field of Study: International Relations
As of the existence of human beings on earth, from time to time, societies were forced to migrate due to undesirable conditions like war, exile and catastrophic disasters. In some cases they migrated voluntarily with the hope to achieve better living conditions. During these migrations, material and spiritual elements of cultures were also conveyed and people from different cultures mutually influenced each other's lives. Inventions as well as diseases have also been transferred from one place to another with different forms of migration. With the industrialization movement in the 17th century and following periods, labor deficits emerged in Western Worlds. This deficit was filled with different types of migrations such as 'slavery', 'contracted labor' and various types of 'planned migration' which started after the Second World War. However as of the 1980s Western countries declared that their labor deficits were fully met, they imposed great restrictions on immigration policies and made it almost impossible. Nevertheless, in the meantime, labor deficit that occurred due to undesired jobs by the Westerns was filled with illegal immigrants. During the difficult and highly risky illegal migrations, migrants were exposed to the abusive behavior and abuse of smugglers. In some cases they even have loosed their lives due to the heavy geographical conditions on their ways. Moreover, those who were forced to leave their countries due to wars and internal turmoil in different parts of the world constituted a separate group of immigrants called 'refugees'. Whatever the reason might be, migration impacts the ceded, transited and targeted countries. An extensive analyze and multidimensional approach to these impacts will allow a better understanding of migration itself and the solution of problems arising from the migration.	
Keywords: Migration, Irregular Migration, Illegal Migration, Reasons of Migration, International Migration	

GİRİŞ

Dünyanın birçok coğrafyasında ilk çağlardan beri çeşitli sebeplerden dolayı insanlar mekân değiştirmektedir. Bu hareketliliğin adı her nasıl olursa olsun göç olarak adlandırılmaktadır. Her göç eden nesne ayrıldığı noktada, hareket halinde olduğu güzergâhta ve ulaştığı son noktada varlığı ile bazı değişikliklere sebep olmaktadır. İnsan kitlelerinin yer değiştirmesi ise daha karışık karmaşıklıklara neden olmaktadır. Devlet oluşumları şekillenmeden önce guruplar arası savaşa, yiyecek paylaşım kavgalarına yada başka sosyal patlamalara neden olmuştur. Zaman içerisinde evcilleşen ve toprağa bağlı hale gelen insanlar daha kurallara bağlı yapılar üretmeye başlamışlar ve sonunda devletleşmişlerdir. Ama bu uzun süreç göçü ortadan kaldırmamış aksine daha derin sorunlar yaratmaya başlamıştır. İnsanlar arasındaki etkileşim yönüyle göç sosyolojik bir olaydır.

Devletler arasındaki ilişkiler boyutu ile de hem ekonomik hem güvenlik hem de insan hakları alanı olarak görülmektedir. Geçmişte güvenlik boyutunun üzerinde pek durulmayan göç günümüzde devasa bir terör meselesi haline gelmek üzeredir. Tabii ki ilk anda insanlar yer ve yurtlarını terk etmiş hemeinslerine öncelikle hümanist açıdan yaklaşmaktadır. Ancak zaman geçtikçe ve yaşam koşulları değiştikçe önce ekonomik zorluklar devreye girmekte ardından buna bağlı asayiş olayları meydana gelmekte ve devamında daha komplike terör boyutlu olaylar meydana gelmeye başlamaktadır. Hatta günümüzde bazı büyük güç sahibi devletler tarafından diğer rakiplerine karşı bir koz olarak bile kullanılmaktadır.

Bunun yanı sıra her ulus devletin sevk ve idare edilebilmesi için belli kurallara ihtiyacı vardır ve bu kuralları yasal metinler olarak ulusal karar organlarında alarak ülkelerin kendi sınırları içerisine bir şekilde giren insanların bu kurallara uymalarını istemektedirler. Gerek ekonomik yoksunluk gerekse başka sebepler ile göç eden gruplar yada kişiler bu yasal durumlara uyamadıklarında kural dışına çıkmak suretiyle hem kaynak ülkeyi hem transit ülkeyi hemde hedef ülkeyi çeşitli güvenlik sorunları ile karşı karşıya bırakmakta ve tehdit etmektedirler. Bu güvenlik sorunları sıradan asayiş boyutunda ki olaylar olabildiği gibi çok geniş boyutlu çeşitli ülke istihbarat örgütlerinin de karışabildiği terör amaçlıda olabilmektedir. Doğal olarak kendi ülkesini ve vatandaşlarının haklarını koruma altına almak isteyen devlet aygıtı kuralları sert tedbirlere başvurarak oluşturmaktadır. Ama bunun karşısında kalan fertler tek başına ve bir hiç denebilecek pozisyonda kalmaktadırlar. İşte bu eksikliği zaman içerisinde tespit eden incelemeci araştırmacı ve aynı zamanda devlet aygıtları içerisinde yer almış izan sahibi insanlar ortaya çıkarak bu güçsüz durumda kalan insanların hak ve hukuklarını koruyup kollaması maksadıyla çeşitli mekanizmalar geliştirme fikirleri ortaya atmışlardır. Bu fikirler zaman içerisinde evrilerek devletlerin üstünde ve onları bağlayıcı kurallara dönüşerek bu günkü hallerine ulaşmışlardır. Tarih içerisindeki seyire bir göz atacak olursak Türkiye ve başka birçok ülke açısından bağlayıcı olan bazı kurumlar, meydana gelen olayların ardından oluşmuş ve kökleşmişlerdir.

Bu çalışma ile uluslar arası kitlesel göç hareketlerinin süreç içerisinde güvenlik konusuna nasıl dönüştüğü, bu dönüşüm esnasında göçün farklı boyutlarının ortaya çıkış şekillerini ve Türkiye üzerine yaptığı etkileri incelenmiştir.

Türkiye üzerine etkileri konusunda ise bağımsız değişken olarak göçün dönemleri, ardından göçün hangi ülkelerden zaman içerisinde Türkiye ye yöneldiği ve Türkiye'nin Uluslar arası göçe bakış politikasının seyri incelenerek bir yargıya varılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Konusu

Birinci bölümde Uluslar arası göçün güvenlikleşmesi sistemler yönünden incelenmiştir. İkinci bölümde ise göçe bakış açıları ile birlikte insani yönden yaklaşım ile güvenlik dengesinin nasıl kurulduğu detaylı olarak ele alınmıştır. Coğrafi yönden Türkiye'nin bulunduğu bölgeden göç istikametinin doğal olarak Avrupa kıtası yönünde olması nedeniyle önce Dünya geneline yönelik Birleşmiş milletler açısından konu ele alınmıştır. Devamında ise Avrupa özelinde konu değerlendirilmiştir. Her iki konuyu da kapsayacak şekilde NATO ve GÖÇ ilişkisi ile AB ve GÖÇ politikaları incelenerek bu politikaların uygulanması sonucunda üçüncü bölümde Türkiye açısından sonuçlarına rakamsal değerler çerçevesinde yer verilmiştir.

Göçün, Türkiye'de meydana getirmiş olduğu olumsuz etkilerin en az düzeye indirilmesi için alınabilecek tedbirler konusunda bir fikir oluşturmaya çalışılmıştır. Dünya üzerindeki son yüzyılda meydana gelen derin ekonomik bunalımlar ve savaşlar gibi toplumların hayatını yoğun şekilde sarsan nedenlerle ortaya çıkan kitlesel göç hareketlerinin göç alan ülkeler başta olmak üzere güzergâh üzerindeki diğer ülkeleri nasıl zor durumda bıraktığı, geçmiş dönemlerden farklı olarak günümüzde göçün ülkelerin güvenliğini nasıl etkilediği, oluşan tehlikeleri inceleyerek bu günkü göç hareketlerinin Türkiye üzerine olan etkileri bu çalışmada incelenmiştir.

20. yüzyılın başlarında yaşanan Balkan Savaşı, Birinci Dünya Savaşı ve Rus Devrimi, milyonlarca insanın göç etmek zorunda kalmasına yol açmış ve bu insanlar kendilerine sığınacak güvenli bir ülke aramışlardır. Yaşanan büyük insanlık dramları, bu konuda ortak bir çözüm bulunması zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Mültecilerin korunmasına yönelik ilk örgütlenme, Milletler Cemiyeti tarafından gerçekleştirilen F. Nansen Milletler Cemiyeti Mülteciler Yüksek Komiserliği olmuştur. Yüksek Komiserliğini ünlü kâşif Dr. F. Nansen'in yaptığı bu örgütlenmeyle Birinci Dünya Savaşı tutsaklarının ülkelerine dönüşlerini sağlamaya yönelik çalışmalar hayata geçirilmiş, Türk-Yunan savaşı sırasında Anadolu'da yaşayan bir milyon civarında Rum Yunanistan'ın Kavala bölgesinde yaşayan Türkler ile mübadele edilmek suretiyle göç ettirilmişlerdir.

1938 yılında 31 ülkenin katılımıyla, Londra'da faaliyet gösterecek Hükümetler arası Mülteciler Komitesi oluşturulmuştur. Mülteci sayısına paralel olarak görevleri de artan komite, çalışmalarını 1946 yılına kadar sürdürmüştür. 1943 yılında Washington'da, 44 ülkenin katılımıyla imzalanan Antlaşmayla Birleşmiş Milletler Yardım ve Yeniden Yapılanma Yönetimi (BMYYY) adı altında bir teşkilat kurulmuş ve bu teşkilat İkinci Dünya Savaşında zarara uğrayan, hasar gören ülkelerin onarımı ve savaş kurbanlarına destek amacıyla oluşturulmuştur. 1946 yılında, BMYYY'nin yerine Uluslararası Mülteciler Örgütü kurulmuştur. Bu örgütün amacı, mültecilerle yerlerini terk etmeye zorlanan kişilerin sorunlarına çözüm üretmek ve bu örgüt görev yaptığı dönem içerisinde yaklaşık olarak 1 milyon 600 bin kişiye yardım etmiştir.

1920-1935 yılları arasındaki dönem, mülteci kavram ve tanımının hukuki açıdan ele alındığı, 1935-1939 yılları arasındaki dönem ise hukuki yaklaşımın aksine mültecilerle ilgili belgelerin sosyal içerik taşıdığı bir dönem olmuştur. 1938-1950 yılları arasındaki dönem ise bireyci yaklaşımın hakim olduğu bir dönem olarak göze çarpmaktadır.

26 Haziran 1945 tarihinde kabul edilen Birleşmiş Milletler Anlaşması ile birlikte, mülteci sorunu BM'nin en önemli sorununu oluşturmuştur. Birleşmiş Milletler Anlaşması'nda, "temel insan haklarına, insan kişiliğinin onur ve değerine saygı " gösterilmesinin hedeflendiği belirtilmiş; ancak temel insan haklarının neler olduğu konusuna açıklık getirilmediğinden bu eksikliği gidermek amacıyla 1948 yılında BMGK tarafından kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'de sığınma hakkıyla bağlantılı haklar düzenlenmiştir. Bu haklar şöyle sıralanabilir:

- Hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz, tutuklanamaz ve sürgün edilemez (Madde 9).

- Herkesin, her Devletin sınırları içinde seyahat etme ve oturma özgürlüğü hakkı vardır. Herkes kendi ülkesi de dâhil herhangi bir ülkeden ayrılma ve o ülkeye dönme hakkına sahiptir (Madde 13).

- Herkesin, sürekli baskı altında tutulduğunda, başka ülkelere sığınma ve kabul edilme hakkı vardır. Gerçekten siyasi nitelik taşımayan suçlardan kaynaklanan ya da Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine aykırı fiillerden kaynaklanan kovuşturma durumunda, bu hak ileri sürülemez (Madde 14).

- Herkesin bir ülkenin yurttaşı olmaya hakkı vardır. Hiç kimse keyfi olarak uyrukluğundan yoksun bırakılamaz, kimsenin uyrukluğunu değiştirme hakkı yadsınamaz (Madde 15).

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni taraf devletler açısından hukuken bağlayıcılığı olmadığından İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'de belirtilen sığınma hakkının uygulanabilmesi, ilgili maddelerin devletlerin kendi iç hukukları aracılığıyla yasal hale getirilmesine bağlıdır. AİHS taraf devletler açısından bağlayıcı olmasına rağmen söz konusu Sözleşmede sığınma hakkıyla ilgili maddelere yer verilmemiştir.

Çalışmanın Önemi

Göçün Güvenlik ve Güvenlik boyutunun getirmiş olduğu maddi ve manevi kayıplar nedeniyle ulus devletler kendi halklarını korumaya çalışmak maksadıyla başlangıçta göç olayına insani bir olay olarak bakmışlardır. Ancak göç devletlerin ekonomiden öte huzur ve barışına etki etmeye başlayınca bu defa fiilen müdahale maksatlı kanun ve yönetmeliklere mevzuatlarında yer vermişlerdir. Tabii ki bu müdahale kapsamında çıkarılan ulusal mevzuat hiçbir zaman uluslar arası mevzuata aykırı olmamıştır. Tamamen uluslar arası mevzuatın kapsama alanı içerisinde, uyumlu kanun ve yönetmelikler çıkarılmıştır.

Bir taraftan kanuni prosedürler tamamlanırken diğer taraftan da Türkiye'nin mevcut durumdan en az zarar ile nasıl çıkılabileceği yönünde çok sayıda çalışmalar, projeler üretilerek esasa ilişkin neler yapabiliriz, nasıl insanlara zarar vermeden göç edenin ve yerlilerin rahatını sağlayabiliriz konuları çözümlenmiştir. Böylece göçün meydana getirdiği etkiler en az seviyeye indirilmiştir. Yapmış olduğumuz bu çalışma; göç alan ancak göçü başından atamayan Türkiye'nin kısa süre sonra daha büyük bir göç dalgası ile karşı karşıya kalacağı düşünülerek bu soruna daha gerçekçi ve etkinliği yüksek çözüm üretme zorunluluğuna bir katkı sağlanması yönünden önem arz edeceği düşünülmektedir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın son tahlilde amacı göçün güvenlik boyutunun bir sistem içerisinde incelenerek elde edilen sonuçlar ışığında Türkiye'nin göçün güvenlik boyutundan en az zarar ile nasıl çıkabileceği ve bu maksadın temini için somut hangi tedbirlerin alınması gerektiği sonuçlarına ulaşmaktır.

Çalışma kapsamında alınması gereken tedbirleri somutlaştırabilmek için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

- Göç konusu nasıl güvenlik konusuna dönüşmektedir?
- Göç konusunda uluslar arası mevzuat ne durumdadır?
- Türkiye'nin iç mevzuatı ne durumdadır? ve uluslar arası mevzuata uyum sağlamış mıdır?
- Dünyada göçler neden ve nasıl meydana gelmektedir?
- Göçün güvenlik boyutu karşısında devletler nasıl bir politika izlemektedirler?
- Avrupa kıtasındaki devletlerin göç konusundaki tavırları nedir?
- Bu bilgiler ışığında göçün güvenlik boyutuyla Türkiye'ye etkileri nasıl ortaya çıkmaktadır?
- Alınması gereken tedbirler nelerdir?

Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri

Konu ile ilgili düşünce safhasında ana çerçeve belirlenmiştir. Sonuçta Türkiye'ye etkileri konusuna varmak için detaylı rapor, belge, akademik çalışmalar toparlanmış ve incelenmiştir. Bu aşamadan sonra elde edilen bilgiler kendi değerlendirmelerimiz kapsamında ve kendi üslubumuzda yazıya dönüştürülmüştür. Bu kapsamda İzlenecek yol baştan itibaren tümevarım metodu olarak belirlenmiştir.

Öncelikle göçün güvenlik boyutu ile ilgili kitaplar, makaleler, tez çalışmaları, dergiler, internet siteleri ve çok çeşitli olay raporları gözden geçirilerek amaca uygun soruların cevapları bulunmaya çalışılmıştır,

Telif hakkı olan eserlerden, Yüksek Lisans ve doktora tezlerinden gerekli olan yerleri tırnak içinde ve kaynak gösterilerek transfer edilmiş ve merak edilen konular böylece daha açık ve anlaşılır hale getirilmiştir.

Birinci bölümde literatürdeki güvenlik teorilerinin bütünü hakkında yapılan geniş bir değerlendirmede geleneksel akım dışında kalan belli başlı teoriler ana hatlarıyla özetlenmektedir. Alternatif Savunma ve Ortak Güvenlik, Üçüncü Dünya Güvenlik Okulu, Kopenhag Okulu, İnşacı, Eleştirel, Feminist ve Post-Yapısal Güvenlik Çalışmaları.

Literatür İncelemesi

Güvenlik teorileri ile ilgili diğer bir çalışma da Security Studies Today başlıklı kitaptır. Güvenlik ile ilgili alt disiplinler ve bunların açıklamalarına değinilmiştir. Daha birçok teori ve alt disiplin sistemleri içerisinde göçün güvenliğe dönüşmesinin teorik temelleri birinci bölümde incelenerek tespitler yapılmıştır.

Bu çerçevede, göçün bir güvenlik sorunsalı olarak nasıl ele alındığı, devlet güvenliği-insan güvenliği arasındaki ilişki gibi konular teorik boyutuyla ele alınmıştır. Daha sonra ise

IOM'in (International Organization for Migration) göç politikaları ve bir uluslararası örgüt olarak yeri ve limitasyonları tartışılmıştır. Çalışma, uluslararası göçün bir 'insan hakkı' olduğu bilinciyle ve "insan güvenliği" perspektifiyle hareket edilmediği sürece, uluslararası örgütlerin göç yönetiminde istediği başarıyı elde etmekte zorlanacağını ileri sürmektedir. (Gök, 2016, s.65)

Güvenliğin temel aktörü realist görüşe göre devletlerdir. Uluslar arası politikada da gerçek rolü devletler oynamaktadır. Realizmin öncüsü Thucydides'den bu güne kadar bu görüş yerini korumaktadır. Hattı zatında Atina, Melos ve Sparta kent devletleri arasındaki ilişkileri Thucydides inceleyerek varsayımını doğrulamıştır. Aynı geleneğin yakın zaman düşünürü olan Thomas Hobbes "İnsanların içinde bulundukları doğa halinden ve aralarındaki çatışmalardan kurtulabilmeleri için bir Leviathan'a ihtiyaçları olduğu" görüşünü ileri sürmüştür. Hobbes'in Leviathan'ı, Max Weber'e göre belirli bir alanda meşru şiddet tekeline sahip, bu alanda çatışan nüfus üzerinde düzen dayatan birim olarak tanımlanan ve günümüzdeki temel örgütlenme biçimi olan modern devlettir. (Kolodziej, 2005).

Buzan'ın People, States and Fear (1983) isimli kitabı ile güvenlik kavramı askeri tehditlerin ötesine geçecek şekilde kavramsallaştırılmıştır. Buzan devletlerin askeri, siyasi, toplumsal, ekonomik ve çevresel sorunlarla tehdit edildiği görüşünü ortaya atarak beş alanda güvenlik yaklaşımını benimsemiştir. Geleneksel uluslar arası ilişkiler teorilerinin güvenlik anlayışına ek olarak 1990'lardan itibaren yukarıda sayılan konularda da köklü değişikliklere gittiği görülmektedir. Bu incelemelerin aşağıdaki bölümde detaylı olarak göreceğiz bununla birlikte;

Güvenikleştirme bir şeyi ya da konuyu güvenlik konusu olarak ele almaktadır. Söz eylem kavramı en basit tanımı ile sözün işlevine farklı bir bakış açısı getirmektedir. İçeriğinde performatif ifadelerde içerebilmektedir.

Göç kavramının ekonomik yönden analizi Adam Smith'e kadar götürülebilir. Adam Smith'e göre göçün dünya üzerindeki coğrafyalarda yaşanan ekonomik zenginliklerden ve kıtlıklardan dolayı daima kıtlıktan zenginliğe doğru olduğu görüşü savunulmuştur. Benzer şekilde göç ile ilgili yakın dönemde birçok başlık altında ilerdeki sayfalarda da göreceğimiz şekilde sistemler geliştirilmiştir. Bunlar göç sistemleri yaklaşımı, ilişkiler ağları teorisi, dünya sistemleri teorisi, ikiye bölünmüş emek piyasası teorisi ve yeni göç teorisi başlıkları altında yer almaktadır.

Dünyada ki son yüzyıl da meydana gelen göç hareketliliği bu çalışma kapsamında yine göç konusunda bu güne kadar ileri sürülen teoriler ve teorilerin fikir babası olan düşünürlerin yazmış olduğu kurallar çerçevesinde incelenerek zaman içerisinde göçün nasıl bir güvenlik konusuna dönüştüğü, güvenlik boyutuna evrilen göçün Avrupa kıtasında meydana getirmiş olduğu şok ve bu şokun devamında hümanist bakış açısından devletçi yaklaşımlara geçiş bu çalışma içerisinde nato ve göç, AB ve göç başlıkları altında detaylandırılmıştır. Devamında teknik detaylara inilmek ve resmi veriler kullanılmak suretiyle göçün Türkiye'ye etkileri üzerinde çalışılmıştır. Bu esnada uluslar arası alanda göçün güvenlik boyutunun devamında terör konusuyla ayrıştırılması gerektiği ancak bunun çok da mümkün olmadığı görülmüştür. Bu çok yönlü problemler karşısında her devletin ayrı ayrı göç politikaları oluşturduğu ülkelerinde kabul de değişik standartlar uyguladıkları bu konu için dünyadaki tüm devletlerin çok paralar harcayarak sistemler geliştirmesine rağmen yeterince

başarılı olamadıkları değerlendirilmiştir. Bunun sonucunda uluslar arası iş birliğine gidilmesi kararına varılmış ancak Avrupa Kıta'sı nispeten birlikte hareket edebilmesine rağmen diğer kıta'lardaki devletler ortak bir nokta da bir buluşma başarısı gösterememişlerdir. Çünkü arz edilen nedenlerle göçün yönü genellikle başarısız olan ve zayıf olan ülkelere ekonomik yönden güçlü ve güvenli ülkelere doğru olmaktadır.

1. BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Teorik Çerçeve

1.1.1. Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı

Güvenliğin tarihi oldukça eskilere dayanmaktadır. İç güvenlik asayiş olarak adlandırılırken, dış güvenlikten kasıt olası sınır saldırısı tehlikesi anlamına gelmektedir. Güvenliğin türetilmiş doğası nedeniyle, yıllardır gerçekleştirilen güvenlik çalışmalarında ortak bir tanımda uzlaşılamamıştır. Tanımı analistlere göre farklılık gösterse de güvenlik kavramı oldukça sık kullanılmaktadır. Uluslararası sistemin aktörleri kendi çıkarları ve istekleri doğrultusunda ve hatta süreç içerisinde değişen güvenlik tanımları oluşturmuşlardır. Bu nedenle evrensel bir güvenlik tanımına ulaşılammıştır. Çalışmaları şekillendiren çeşitli tanımlar bulunmaktadır. (Ergüven, 2016, s.772)

Güvenlik tanımlarının ortak hususları bulunsa da bunlar da oldukça tartışmalıdır. Konuyla ilgili farklı yaklaşımlarla beraber aynı görüşte olanların dahi ortak tanımlarda uzlaşması mümkün olmamıştır. Bu durumda güvenlikle ilgili en temel husus olan tehdit kavramı ve tehditten uzak olma durumu öne çıkmaktadır.

Güvenlik kavramını etkileyen çeşitli unsurlar bulunmaktadır. Bunlar: bireyler, toplumsal değer yargıları ve değişen tarihsel şartlardır. Zamana bağlı olarak insanlar gelişim göstermişler ve bunun sonucunda da kendilerini güvende hissetmek için devlet aygıtını geliştirmişlerdir. Çünkü tek başına yapılan faaliyetler hiçbir zaman toplulukların ortaya çıkardığı sinerjiyi sağlayamaz.

Realistlere göre güvenliğin temel aktörü güçlü olduğu için devletlerdir. Çünkü realistlere göre devlet uluslararası politikada merkezi rol oynamaktadır. Uluslararası politikanın ana aktörünün devlet olduğu yaklaşımı realizmin öncüsü Thucydides'den bugüne realist teori içerisindeki yerini korumaktadır. Yine realist gelenek kapsamında adı geçen Thomas Hobbes'a göre "insanları içinde bulundukları doğa halinden kurtaracak ve aralarındaki çatışmaları engelleyecek güç Leviathan'dır."Yönetme yetkisine sahip olan bu gurup aynı zamanda düzenleyici kurallar koyabildiği için, bireyler ve gruplar arasındaki çatışmaları çözümleyeceği gibi, toplumu da karşıtlarına karşı koruyacaktır. Şahıslar insani özellikleri dolayısıyla aynı talepleri devam ettireceklerdir ancak her ne kadar yetkilerini Levithan guruba devretseler de insan doğası değişmeyecektir; fakat insan doğasında kavgaya neden olan kötü özellikler kontrol altına alınacaktır.

1970'lerde başlayan, fakat nükleer gerilimin azaldığı détente (yumuşama) yıllarında askeri tehditlerin belirleyiciliğinin gölgesinde kalarak, gelişme imkânı bulamayan güvenlik gündemi, Soğuk Savaşın sona ermesiyle hızla genişlemiş ve yeni tartışmalara tanık olmuştur. Güvenlik gündeminin çevresel, ekonomik ve benzeri sorunları kapsayacak şekilde genişletilmesi gerektiği anlayışını Batı yazınında bulabiliriz. Fakat Soğuk Savaşın sona erişini takip eden ilk yıllardaki güvenlik literatürü ayrıntılı olarak incelendiğinde, karşımıza çıkan sayısız eser, genişleme tartışmasının ikinci dünya savaşından sonraki dönemde yaşanan gergin dönemin sona ermiş olmasının ürünü olduğunu gösterir.

Buzan'ın *People, States and Fear* (1983) başlıklı kitabı ile Ullman'ın *Redefining Security* (1983) başlıklı makalesi güvenlik kavramını askeri tehditlerin ötesine geçecek şekilde kavramsallaştırmıştır. Buzan, devletlerin askeri, siyasi, toplumsal, ekonomik ve çevresel sorunlarla tehdit edildiği görüşünü ortaya atarak, "beş sektörde güvenlik" yaklaşımını benimsemiştir.

Genişleyen güvenlik gündemi ile birlikte alanın "Yeni Güvenlik Çalışmaları" olarak adlandırıldığı görülür. Türkiye'de Güvenlik Çalışmaları disiplininin önde gelen temsilcilerinden Pınar Bilgin'e göre, "adına yeni güvenlik denilen yaklaşım, doksanlı yıllarda güvenlik gündeminin salt askeri konuların ötesinde, insan, devlet, hatta üzerinde

yaşadığımız gezegenin güvenliğini ilgilendiren başka hususlarda içerecek şekilde geliştirilmesi çağrıları ile karşımıza çıkmıştır” (Bilgin, 2010)

Soğuk Savaşın sona erişinin Güvenlik Çalışmaları açısından bir diğer sonucuda alt-disiplinin pek çok alt parçaya bölünmesidir. Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından yoğun bir teorileşme dönemine girilmiştir. Aslında, Soğuk Savaşın her döneminde, ama özellikle sonuçlanmasına yakın zamanlarda Stratejik Çalışmalara alternatif çeşitli teoriler mevcuttu. Fakat güvenlik alanında fikri temelde gelişmeler esas olarak 1990’lı yıllarda başlamıştır. Bu çerçevede, daha önceki dönemlerdeki çabaların istisnâ niteliğe sahip olduğuna ilişkin bir yorumda bulunabiliriz. 1990’larla birlikte farklı teorilerin ortaya atılıp, eskilerin gözden geçirildiğini görüyoruz. Bu gelişmelerin sonucunda da, şu anda güvenlik teorilerinin karşılıklı olarak birbirini eleştirdiği ve birbirlerinin eksiklerini bulup gidermeye çalıştığı yoğun bir teori üretim döneminin içinde bulunmaktadır.

Güvenlik Çalışmaları alanında, yukarıda anlatılan verimliliği ve çeşitliliği genel olarak yansıtan eserlerin sayısı oldukça azdır. Bir başka deyişle, güvenlik teorilerini bir arada inceleyen istisnâ nitelikteki yapıtlar dışındaki çalışmalar çoğu zaman da bu teorinin diğerleriyle, özellikle de realist kökenli güvenlik teorileriyle karşılaştırıldığında görece üstünlükleri ile ilintilidir. Bu çerçevede, güvenlik teorilerini genel olarak değerlendiren bazı önemli eserlere değinmek alanın hangi yaklaşımlar tarafından şekillendirildiğini göstermek bakımından aydınlatıcı olacaktır.

Literatürde güvenlik teorilerinin bütünü hakkında yapılan geniş bir değerlendirmede geleneksel akım dışında kalan belli başlı teorileri şu yedi başlık altında toplayıp, ana hatlarıyla özetlenmektedir:

Alternatif Savunma ve Ortak Güvenlik,
Üçüncü Dünya Güvenlik Okulu,
Kopenhag Okulu,
İnşacı,
Eleştirel,
Feminist ve
Post-Yapısall Güvenlik Çalışmaları.

Güvenlik teorileri ile ilgili diğer bir çalışma da Security Studies Today başlıklı kitaptır. Terry Terriff vd. (1999) tarafından kaleme alınan bu kitapta geleneksel güvenlik anlayışı ile birlikte Barış Araştırmaları, feminist ve postpozitivist yaklaşımlar ayrı bölümler halinde incelenmektedir. Benzer şekilde, realist, feminist, post-yapısall, Eleştirel Güvenlik Teorilerini ve Kopenhag Okulunu ayrı ayrı analiz eden Michael Sheehan (2005), eleştirel güvenlik teorisinin uluslararası güvenliğin çalışılmasındaki en geçerli yaklaşım olduğunu iddia etmektedir.

Türkçe literatürde bu yönde bir değerlendirmeye ilk kez Oktay Tanrısever’in(2005) güvenlik kavramını incelediği makalede rastlanmaktadır. Bu makalede Uluslar arası ilişkiler disiplininde güvenlik kavramının nasıl tartışıldığı incelenmekte; siyasal realizm, çoğulculuk, yapısalcılık ve eleştirel güvenlik kuramları kapsamında güvenliğin nasıl kavramsallaştırıldığı ele almaktadır. Pınar Bilgin’in 2010 yılındaki makalesi ise Yeni Güvenlik Çalışmaları kavramını Türkçe literatüre kazandırarak, Kopenhag Okulu ile Eleştirel Güvenlik Çalışmaları başta olmak üzere yeni güvenlik yaklaşımlarını ele almıştır.

Güvenlik Çalışmaları alt-disiplinini teşkil eden teoriler bakımından ABD ve Avrupa’da farklı anlayışların hâkim olduğu görüşü sıklıkla dile getirilmektedir. Bu çerçevede, 1980’lerde Avrupa’nın kendi güvenlik yaklaşımlarını oluşturtmasının ardından, özellikle de

1990’larda güvenlik teorileri birisi ABD, diğeri de Avrupa merkezli olmak üzere iki kümede toplanmıştır.

1.2. Uluslararası Güvenlik ve Göç İlişkisi (Göçün Güvenlikleşmesi)

Güvenlikleştirme, bir şeyi ya da konuyu güvenlik konusu olarak çerçevelemektedir ve bu çerçeveleme süreci söz eylem aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Dilbilimci Austin’in kavramlaştırmasından ödünç alınan söz eylem kavramı en basit tanımıyla, söylem kavramında farklı olarak, sözün işlevine farklı bir bakış açısı getirmekte ve sözün sadece negatif ya da pozitif yargı içermediğini; içeriğinde performatif ifadeler de içerebileceğini iddia etmektedir. (Mandacı, Özerim, 2013, s.110)

Göç olgusunun ekonomik analizinin geçmişi Adam Smith’in “Milletlerin Zenginliği (1776)” isimli çalışmasına kadar götürülebilir. Smith eserinde, göçün potansiyel olarak emek piyasalarındaki mekânsal dengesizlikten kaynaklandığına işaret etmektedir. Smith’ten yaklaşık 150 yıl sonra ise Hicks(1932), başta ücret farklılıkları olmak üzere net ekonomik avantajlardaki farklılıkların göçün başlıca nedeni olduğunu ileri sürmüştür. Bu iki ismin dışında ise E.G.Ravenstein (1885-1889), H.Jerome (1926) ve G.K.Zipf (1946) erken dönemlerde göç ile ilgili ön plana çıkan araştırmacılarıdır (Bodvarsson&Berg, 2013:29-30).

E.G.Ravenstein’in (1834-1913), 1885 yılında yayımlanan “The Laws of Migration (Göç Kanunları)” isimli makalesi göç çalışmaları için başlangıç noktasını oluşturmaktadır (Lee, 1966:47). Ravenstein’in bu çalışmasında ortaya koyduğu yedi kanun şöyle özetlenebilir (1885:198-199):

1. Göç edenlerin büyük çoğunluğu yalnızca kısa mesafeli göçleri tercih ederler. Nüfus hareketinin yönü, ticaretin ve endüstrinin büyük merkezlerine doğrudur.
2. Bu göç hareketinin doğal bir sonucu, hızlı büyüyen şehirlere yakın bölgelerden gelen göçün artmasıyla kırsal alanda ortaya çıkan boşluklar, daha uzak bölgelerdeki göçmenler tarafından doldurulur.
3. Bu yayılma süreci göç sürecinin tersidir, ancak onunla benzer özellikler gösterir.
4. Her ana göç akımı, kendisini dengeleyen bir karşı akım meydana getirir.
5. Uzun mesafelere doğru ilerleyen göçmenler, ticaretin ya da endüstrinin yoğun olduğu merkezlerden birini tercih ederler.
6. Kentte yaşayanlar, ülkenin kırsal bölgelerinde yaşayanlara göre daha az göç etmektedirler.
7. Kadınların göç eğilimi erkeklerden daha yüksektir.

Erken dönem göç teorilerinin analiz edilmesiyle yakın dönemlere ait birtakım teoriler geliştirilmiştir. Robert Bach ve AlejandroPortes yaptıkları bir çalışmada, mevcut göç teorilerinin dört farklı kategori etrafında toplanabileceğini ileri sürmüşlerdir. Bunlar; göçün kökenleri, göç akımlarının yönü ve devamlılığı, göçmen emeğinin kullanımı ve göçmenlerin sosyo-kültürel adaptasyonudur (Portes&Bach, 1985; Aktaran Portes, 1997:810). Bu kategorilerin her biri dar ve geniş bir bakış açısıyla ele alınabilse de (Portes, 1997:811), göçün bu dört farklı yönünü açıklayabilen bir teori geliştirmek, göç teorilerinin nihai hedefidir (Arango, 2000; Aktaran, Kurekova, 2011:3).

Göçle ilgili farklı teorik katkıların yapılabilmesi için, çeşitli sınıflama yöntemleri geliştirilmiştir. Bu doğrultuda en temel ayrım göçün süresi üzerinden yapılmış ve kalıcı, yarı kalıcı ve geçici göç kavramları üzerinde durulmuştur (Olejarova, 2007:9-10). Kriger göç teorilerini ekonomik ve ekonomik olmayan teoriler olmak üzere ikiye ayırırken (2004:85); Faist (2000) ise göç teorilerini mikro, makro ve orta düzey göç teorileri olmak üzere üçe ayırmıştır (Aktaran Krieger, 2004:85). Bu ayrıma göre mikro düzey göç teorileri

bireysel göç kararları üzerinde yoğunlaşırken, makro düzey göç teorileri toplu göç eğilimlerini incelemektedir. Mikro ve makro düzeyin arasında yer alan orta düzey göç teorileri ise hem hane halkı hem de toplum düzeyinde göçün sebeplerini ve kalıcılığını açıklamaya çalışmaktadır (Hagen-Zenker, 2008:5).

Bu çalışmada ise erken dönem göç teorilerinden sonra geliştirilen ve modern göç teorileri olarak ele alınan teoriler, ortaya çıkış zamanlarına göre incelenecektir.

Göçle ilgili ilk ve belki de en çok üstünde durulan teori; fayda maksimizasyonu, beklenen net getiri, rasyonel beklentiler, faktör hareketliliği ve ücret farklılıkları gibi birtakım ilkelere dayandırılan neoklasik göç teorisidir (Arango, 2000:285). Neoklasik teori göç konusunda mikro ve makro olmak üzere iki farklı yaklaşım geliştirmiştir. Makro yaklaşıma göre uluslararası göç (iç göç gibi) emek arz ve talebinde ortaya çıkan coğrafi farklılıktan kaynaklanmaktadır. Sermayeye nazaran emek piyasası sınırlı olan ülkeler yüksek ücret düzeyine sahipken; emek fazlası olan ülkelerin ise ücret düzeyleri düşüktür. Ortaya çıkan bu ücret farkı, düşük ücretli ülkede çalışan işçilerin yüksek ücretli ülkelere göç etmesine neden olur (Masseyvd, 1993: 433; Massey, 1999:35).

Makro yaklaşım ile bağlantılı olan mikro bakış açısı ise, göç kararında bireysel tercihlerin belirleyici olduğunu belirtmektedir (Todaro&Maruszko, 1987:102; Sjaastad, 1962:85; Massey, 1999:35). Buna göre rasyonel hareket eden bireysel aktörler, bir maliyet-fayda analizi yaparlar. Bu analizin sonucunda olumlu bir net parasal kazanç elde edeceklerine inanırlarsa, göç etmeye karar vereceklerdir. Bu doğrultuda hareket edildiğinde söz konusu olan uluslararası göç, insan sermayesine yapılan bir tür yatırım olarak düşünülebilir (Masseyvd, 1993:434).

Görüldüğü gibi neoklasik teori göçmenleri, atomistik ve maksimum fayda amaçlayan bireyler olarak görme eğilimindedir. Bunun dışında hane halkı, aile ve topluluk gibi göç hareketine neden olan diğer faktörleri de göz ardı etmektedir (de Haas, 2010:231).

“Sistem yaklaşımı” ilk olarak AkinMabogunje’un kırsal-kentsel göç ve göç-bölgesel kalkınma üzerine yaptığı çalışmalarda ortaya atılmıştır (1970a, 1970b). O yıllarda zayıf ampirik temeller üzerine kurulduğu ileri sürülen ve daha sonra Kritz ve Zlotnik (1922) tarafından geliştirilen bu yaklaşım (Dewaard, Kim &Raymer, 2012:2), göç araştırmaları için kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır (Arango, 2000:292). Bu teoriye göre uluslararası göç sisteminin merkezinde genellikle bir ülke veya ülke grubundan oluşan çekirdek bir alıcı bölge, bu bölgenin etrafında ise olağandışı büyüklükteki göçmen akımları ile buraya bağlı olan göç veren ülkeler bulunmaktadır (Fawcett, 1989:671-680).

1.2.1. Göç Sistemleri Yaklaşımı

Sistem yaklaşımı üzerine birçok çalışma yapılmasına rağmen, “göç sistemleri yaklaşımı”nın neleri kapsadığı konusunda tam manasıyla bir birlik sağlanamamıştır (Fawcett, 1989:672). Ancak önceki teoriler kadar farklı genellemeler içeren ayrı bir teori olmasa da, göç sistemleri yaklaşımı da birtakım hipotezler geliştirmiştir. Bu hipotezler şöyle sıralanabilir (Masseyvd, 1993:454):

1. Göç olgusunda fiziki faktörlerden ziyade siyasi ve ekonomik ilişkiler ön planda olduğu için, ülkelerin coğrafi açıdan yakın olup olmamaları çok fazla bir önem taşımamaktadır.

2. Bir ülke birden fazla göç sistemine dahil olabilir. Ancak bu durum göç alan ülkeler açısından daha yaygındır.

3. Siyasi ve ekonomik koşulların değişmesiyle birlikte sistemler de gelişir. Bu sebeple istikrar sabit bir yapıya sahip değildir. Ülkeler toplumsal değişime, ekonomik dalgalanmalara veya siyasi kargaşaya tepki olarak bir sisteme üye olabilir veya bir sistemden çekilebilir.

1.2.2. İlişkiler Ağları Teorisi

Göçmen ağları; mevcut göçmenler ile eski göçmenleri akrabalık ilişkileri ve dostluk gibi paylaşımlarla birbirine bağlayan kişiler arası bir yaklaşımdır. Dolayısıyla bu bağlantı, göç edecek olan kişiler için toplumsal bir sermaye olarak düşünülebilir. Bu ilişki sayesinde hareket maliyetleri ve riskler azalarak uluslararası göç hareketliliği olasılığı artırılabilir. Varış yeri için hiçbir bağlantıları olmayan ilk göçmenler için, göç maliyetlidir. İlk göçmenlerden sonra ise bu göç edenlerin arkadaşları ve akrabaları için göçün muhtemel maliyetleri azalır. Çünkü akrabalık ve dostluk yapılarının gereği olarak her yeni göçmen varış ülkesi ile sosyal bağları olan bir grup insan yaratır (Masseyvd, 1993:448-449).

1.2.3. Dünya Sistemleri Teorisi

Göç konusunu tarihsel-yapısalcı bir yaklaşımla ele alan (Kurekova, 2011:8) ve Wallerstein'in (1974) çalışmalarına dayanan bu teori uluslararası göçün kökenlerini belirli ulusal ekonomilerde işgücü piyasasının ikili yapısından değil, 16. yüzyıldan beri gelişen ve genişleyen dünya pazarının yapısına bağlamıştır. Bu teoriye göre, kapitalist ekonomilerin kapitalist olmayan toplumlara nüfuz etmesi, ülke dışına göç etmek isteyen hareketli bir nüfus yaratmaktadır (Masseyvd, 1993: 444).

Dünya sistemleri teorisine göre göç, kapitalist gelişme sürecinde kaçınılmaz olarak ortaya çıkan bozulmaların ve yer değiştirmelerin doğal bir sonucudur. Kapitalizm; Batı Avrupa, Kuzey Amerika, Okyanusya ve Japonya'daki çekirdeğinden dışarıya doğru genişlediğinden, dünyanın her yerinden daha büyük bölgeler ve insan nüfusunun artan payları, dünya pazar ekonomisine dahil edilmiştir. Çevre ülkelerde var olan toprak, hammadde ve işgücü kapitalist ülkelerin genişlemesi sonucu dünya piyasasının etkisi altına girdiğinden, göç kaçınılmaz olarak gerçekleşmektedir (Massey, 1988; Aktaran Masseyvd, 1993:445).

1.2.4. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Teorisi

Göçe sebep olan gerçeklerin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmak amacıyla Michael Piore (1979) tarafında geliştirilen bu teori (Arango, 2000:288), bir taraftan bireylerin göçle ilgili karar alırken rasyonel davranıp davranmadığını sorgularken, diğer taraftan da uluslararası göçün modern endüstriyel toplumların içsel emek taleplerinden kaynaklandığını savunmaktadır (Olejarova, 2007:14). Dolayısıyla bu teoriye göre göç, geçici bir çekme faktörü (yüksek ücret, düşük işsizlik, işgücüne duyulan ihtiyaç) yani gelişmiş ülkelerdeki güçlü yapısal işgücü talebi sonucu ortaya çıkmaktadır (Hagen-Zanker, 2008:7).

Gelişmiş endüstriyel toplumların dört temel özelliği (yapısal enflasyon, motivasyonel problemler, ekonomik düalizm ve işgücü arzının demografik yapısı) bu ülkelerin göçmen emek talebinde bulunmalarına neden olmaktadır. Özellikle işgücü arzının demografik yapısına bakılırsa, mesleki hiyerarşi açısından alt sıralarda yer alan birtakım işlerde kötü koşullarda ve düşük ücretlerle çalışacak olan işçiler için kalıcı bir talep yaratmaktadır. Geçmişte bu işler için duyulan ihtiyaç kadınlar ve gençler tarafından karşılanırken, sonraları göçmen işgücü talebi tarafından giderilmiştir (Masseyvd, 1993:441-443).

1.2.5. Yeni Göç Teorisi

Bu teori, son yıllarda neoklasik yaklaşımın temel varsayımlarının bir eleştirisi olarak ortaya çıkmıştır (Stark&Bloom, 1985; Aktaran, Massey, 1999:36). Bu yaklaşıma göre göç kararı, sadece beklenen geliri üst düzeye çıkartmak için değil aynı zamanda birtakım riskleri de minimize etmek amacıyla bireysel aktörlerden ziyade aileler tarafından alınmaktadır (Stark, 1984; Aktaran, Masseyvd, 1993:436). Dolayısıyla göç kararı, bir aile stratejisidir (Lauby&Stark, 1988:473-477). Bu stratejinin belirlenmesindeki en önemli aktör ise, kaynakların dağılımını çeşitlendirerek, ekonomik açıdan ortaya çıkabilecek olan riskleri kontrol etmek isteyen bir bütün halindeki hane halkı üyeleridir (Masseyvd, 1993: 436).

Buraya kadar incelenen erken dönem ve modern göç teorileri birlikte ele alındığında, bu teorilerin hepsi içinde yaşanılan dönemde ve geçmiş yıllarda var olan göç hareketlerinin nedenlerini açıklamaya çalışmışlardır. Ancak 21. yüzyıla gelindiğinde dünyanın tekrar yüzleşmek zorunda kaldığı göç dalgası, yukarıda bahsedilen teorilerin birçoğu ile açıklanamayacak boyutlardadır. Dolayısıyla günümüz dünyasında yaşanan göç dalgasının, uluslararası göç teorilerinin biraz dışına çıkarak incelenmesinde fayda bulunmaktadır.

Peterson göç sınıflandırmasının temelini, itme-çekme kutupsallığını göç hareketinin yenilikçi ya da tutucu olmasına göre birbirinden ayırarak ve buna bireylerin göç etme isteklerini de dâhil ederek şekillendirmiştir. Bu çerçevede bireysel ve sınıfsal farklılıkları temel alarak göç sosyolojisi içinde oldukça önemli bir yeri bulunan beş göç tipini tanımlamıştır (Peterson1970:55-65).

İlkel göç (Primitivemigration): Ekolojik baskıların yarattığı itme etkisiyle ortaya çıkan göçlerdir. Bu sınıf kapsamında değerlendirilen göçler, kuraklık, kötü hava koşulları ve benzeri sebeplerle ortaya çıkan toplu göçlerdir.

Zorunlu göç (Forcedmigration) ve yöneltilmiş göç (Impelledmigration):Zorunlu göçler devlet ya da eşdeğeri olan bir sosyal kurumun yarattığı itme etkisiyle ortaya çıkan göçlerdir. Yöneltilmiş göçler ise, göçmenlerin gitme ya da kalma konusunda karar verme gücünü ellerinde bulundurabildikleri göçlerdir.

Serbest göç (Freemigration): Göçmenlerin iradesinin belirleyici etken olduğu göç tipidir. Daha önce tanımlanan göç tiplerinde göçmenin iradesi görece daha az öneme sahiptir. Bu göç tipinde göçmen kesin bir biçimde göç kararını kendisi almaktadır.

Kitlesel göç (Massmigration): Bir ülkeden ya da bir bölgeden başka biryerlere doğru çok sayıda insanın göç etmesini ifade eden göç tipidir. Bu göçler teknolojik ilerlemeler ve ulaşım ağlarında yaşanan gelişme sonucunda ortaya çıkmıştır. Göçün bireysel olmaktan çıkarak bir biçim, yerleşik bir kalıp ve kolektiftir davranış örneği haline geldiği durumları ifade eder.

2. İKİNCİ BÖLÜM

2.1. BMMYK'nın Kurulması ve 1951 Cenevre Sözleşmesi

2.1.1. BMMYK'nın Kurulması

Dünya üzerinde mülteci akınlarının en büyük nedeni savaşlardır. BMMYK eski İstanbul temsilcisi Fuat ÖZDOĞRU, dünyada yaşanan savaşlarla ilgili olarak şu belirlemeleri yapmaktadır:

“MÖ 3600 yılından bu yana kayıtlı tarihte 14.500'ün üzerinde büyük savaş olmuş ve bu savaşlarda dört milyarın üzerinde insan ölmüştür. (...) 1945'ten bu yana vuku bulan savaşlardaki can kaybının %90'ını siviller oluşturmaktadır. I. Dünya Savaşında bu oran %10, II. Dünya Savaşında %50 olmuştur. Savaşların planlaması ve uygulamasında erkeklerin ağırlığı bulunmaktadır. Ancak bu savaşlarda en çok zarar görenler, kadınlar ve çocuklardır. BM kaynaklarına göre, 1999'da dünya güçleri sadece ordularını harekete geçirmek için yaklaşık 719 milyar dolar harcadılar.”

Bu savaşların yarattığı yıkımı anlama konusunda yukarıdaki veriler çok değerlidir. Savaşlar nedeniyle çok sayıda masum insanın, en temel insan hakkı olan yaşama hakkı ellerinden alınmaktadır. Karar verici konumda bulunan insanların iki dudağı arasında çıkacak kelimelerle milyonlarca insanın hayatı yok edilmektedir.

Savaşlar nedeniyle en çok zarar görenler, genelde en suçsuz olanlardır. Ayrıca savaşlara ya da askeri faaliyetlere harcanan paraların miktarına bakıldığı zaman, dünya üzerinde yaşanan fakirliği tamamıyla ortadan kaldıracak kadar çok paranın bu tür faaliyetlere harcanmasının, insanlık açısından çok büyük kayıp olduğu anlaşılabacaktır. İkinci Dünya Savaşında ölenlerin yarısının sivil vatandaşlar olması, dünya devletlerini bu konuda çözüm üretmek üzere harekete geçirmiştir. Kılıç'a göre, “1944-1951 yılları arasında 20 milyona yakın insan daha güvenli bir yerde yaşayabilmek umuduyla yer değiştirmiştir”.

1951 yılına kadar çeşitli örgütlenmeler altında mülteci sorununa çözüm bulunmaya çalışılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan acılardan ders alan BM ülkeleri, aynı acıların tekrar yaşanmaması, dünya genelinde mülteci sorunlarını çözmek ve mültecileri korumak, uluslararası faaliyetleri koordine etmek ve yürütmek amacıyla 14 Aralık 1950 tarihinde BMGK tarafından BMMYK'nın kurulmasını kabul etmişlerdir. İlk Yüksek Komiser olarak avukat Gerrit Jan vanHeuvenGoedhart atanmıştır. Aradan geçen süre içerisinde farklı komiserler görev yapmıştır. En son olarak BMGK tarafından 2016 yılı Ocak ayından itibaren 5 yıllık süre için BMMYK görevini yürütmek üzere Filippo Grandi seçilmiştir. BMMYK ilk kurulduğunda üç yıl için geçici olarak görev yapmak üzere planlanmış olsa da artan mülteci sorunları ve siyasi gelişmeler nedeniyle görev süresi 1954 yılından itibaren 5 yılda bir uzatılarak bugünlere kadar varlığını sürdürmüştür.

BMMYK'nın temel amacı; mültecilerin refahını sağlamak, sahip oldukları hakları korumak, ihtiyaç duyan herkesin başka bir ülkeden sığınma hakkını talep edebilmesini, mülteci olarak başvurabilmesini ve gerekli koşullar sağlandığı zaman da evlerine gönüllü olarak geri dönebilmelerini sağlamaktır. BMMYK, devletleri ve diğer aktörleri teşvik ederek zorla yerinden edilme durumlarını asgari düzeye indirmeyi hedefler. Bu amaçla, sorunların barışçıl yollarla çözümünü ve insan haklarının korunmasına yönelik teşvik edici koşulları gündeme getirir ve kadınların, ayrıca çocukların, toplumun diğer kesimindeki

insanlarla eşit haklara sahip olmalarını teşvik eder. Bunların yanı sıra çocukların ihtiyaçlarının yerine getirilmesi konusunda özel bir hassasiyet gösterir.

Mültecilik statüsü devletler veya BMMYK tarafından belirlenmektedir. Devletler kendi iç hukuklarında yapmış oldukları düzenlemeler aracılığıyla kendilerine sığınan kişilere mültecilik statüsünü tanımaktadır. 1951 Cenevre Sözleşmesinin 35. maddesi gereğince; mültecilik statüsünü tanıması gereken ülkelerin buna uyup uymadıklarını denetlemek BMMYK'nın görevidir. BMMYK coğrafi sınırlama nedeniyle sığındıkları ülke tarafından mülteci olarak kabul edilmeyen, ancak mülteci statüsüne uygun olduklarına karar verilen kişileri üçüncü ülkelere yerleştirmek için çalışmalar yapmaktadır.

BMMYK'nın yetki alanına 1951 Cenevre Sözleşmesiyle tanımı yapılmış mülteciler girmektedir. Ancak bölgesel bir sözleşme olan AN Sözleşmesinde yapılan tanımda belirtilen nedenlerle ülkesini terk etmeye zorlanmış kişileri tüzüğünde değişiklik yapmadan Genel Kurul kararıyla ilgi alanına dahil etmiştir.

BMMYK'nın 2017 yılı Küresel Eğilim Raporu, dünya genelinde zorla yerinden edilmelerin en yüksek düzeye ulaştığını göstermektedir. Dünya genelinde savaşlar, çatışma, zulüm, yaygın şiddet ve insan hakları ihlallerinden kaynaklanan yerinden edilmenin bir önceki yıla göre 16,2 milyon kişi artarak yaklaşık olarak 68.5 milyona ulaştığı tespit edilmiştir. 2017 yılı boyunca 5 milyon civarı mülteci ise ülkesine geri dönebilmiştir. 21.3 milyon kişi mülteci durumunda ve bunların 16.1 milyonu BMMYK'nın, 5.2 milyon kişinin ise Birleşmiş Milletler Yakın Doğu Filistin Mültecileri Yardım ve Çalışma Ajansının (UNRWA) koruması altındadır. BMMYK'nın koruması altındaki mültecilerin yarısından fazlasını Suriye (6,3 milyon), Afganistan (2.6 milyon) Güney Sudan (2,4 milyon), Myanmar (1,2 milyon) ve Somali'den (986 bin) gelen mülteciler oluşturmaktadır. 40.8 milyon kişi ülkesi içinde yerinden edilmiş ve 4,4 milyon kişi ise sığınma başvurusunun cevabını beklemektedir. Refakatçisiz veya tek başına olan 173,800 çocuk sığınma başvurusunda bulunmuştur. Ayrıca sadece 2017 yılında 12.4 milyon kişi savaşlar, çatışmalar ve zulüm nedeniyle yerinden edilmiştir. 2017 yılında her gün ortalama 34.000 kişi mülteci, sığınmacı olmuş veya ülkesi içinde yerinden edilmiştir. Ayrıca Avrupa bölgesinde toplam 4.4 milyon mülteci bulunmaktadır. Ayrıca dünya genelinde Türkiye, 3.5 milyon kişiyle en çok mülteci kabul eden ülke konumundadır.

Yukarıda sözü edilen raporun ortaya koyduğu veriler, dünya genelinde yerinden edilmelerin korkunç boyutlara ulaştığını, yaşanan savaşlar ve iç çatışmalar devam ettiği sürece bu eğilimin artarak devam edeceğini ortaya koymaktadır. BMMYK yapmış olduğu çalışmalarla bu insanlık sorununa çare bulmaya çalışsa da ülkelerin yeterince destek sağlamaması nedeniyle istenilen ölçüde başarılı olamamaktadır. Başka bir bakış açısıyla BMMYK'nın yardım edebilme sınırlarını zorlayan sayıda mülteci hareketi olduğu sürece bu yardımlar yetersiz kalacaktır.

1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve 1967 tarihli sığınma hakkına yer verilmesine rağmen AIHS'de, 1951 Cenevre Sözleşmesinde ve bu Sözleşmenin 1967 Protokolünde sığınma hakkıyla ilgili bir hüküm bulunmamakta ve bu kavram yerine mülteci kavramı ele alınmaktadır. Ancak BMMYK, sığınma hakkı konusunda dikkatli bir politika izlemekten yana tavır sergileyerek yaşanan sıkıntıları en aza indirmeye çalışmaktadır. Dünya üzerinde yaşanan mülteci hareketinin en aza indirilmesi için, dünya

barışının sağlanarak iç savaşların, zulümlerin sona erdirilmesi ve BMMYK'nın iş yükünün azaltılması daha akılcı bir çözüm yolu olacaktır.

BMMYK'ne göre, temel insan haklarının ihlali, mültecilerin kaçışlarında temel etkindir. Bu ihlaller, gönüllü ve güvenli geri dönüşleri de engellemektedir. Bu nedenle mültecilerin sığındıkları ülkelerde korunabilmelerinin temel sebebi, insan haklarına saygı olmalıdır. Açıkça düşünüldüğünde, Devletler temel insan haklarına ciddiyetle sahip çıkarlar ve bu konudaki standartlarını yükseltirlerse göç ve devamında ortaya çıkan sorunlarını en az seviyeye indirebilirler, ilave olarak kendi rızaları ile ülkelere dönüşleri bile bir nebze sağlayabilirler.

2.1.2. 1951 Cenevre Sözleşmesi

28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre Sözleşmesinin imzalanmasıyla birlikte sığınma hakkıyla ilgili yeni adımlar atılmaya başlamıştır. Söz konusu Sözleşmede mülteci statüsünün uygulanmasıyla ilgili olarak; “1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır” şeklinde bir tanım geliştirilmiştir.

Bu Sözleşmeyle taraf devletlere “1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar” ya da “1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar” tümcelerinden birini seçebilme imkânı tanınmıştır. Ayrıca ilk seçeneği kabul eden her Taraf Devlet, herhangi bir zamanda BM Genel Sekreterine göndereceği bir notla, ikinci seçeneği kabul ettiğini duyurarak yükümlülüklerini genişletebileceği kabul edilmiştir. Başlangıçta “1 Ocak 1951 yılından önce Avrupa'da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar” Sözleşme kapsamına alınmıştır. 1951 yılından sonra meydana gelen olayların Sözleşme kapsamında olmaması nedeniyle yaşanan sıkıntıların önüne geçmek ve Sözleşmenin kapsamını genişletmek amacıyla Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair 1967 Protokolü kabul edilmiş ve tarih sınırlaması Protokole taraf ülkeler için kaldırılmıştır.

Dünyadaki 190 devletten 148'i bu Sözleşmeyi ve bu Sözleşmeyle ilgili 1967 Protokolünü imzalamıştır. Üye devletler, mültecileri koruyacaklarını ve nonrefoulement (mültecileri baskı görecekları bir ülkeye geri göndermeme) ilkesine riayet edeceklerini taahhüt etmişlerdir.

1951 Cenevre Sözleşmesinin 42. maddesiyle taraf ülkelerin bazı maddeler (1, 3, 4, 16 (1), 33, 36-46 dâhil) dışındakiler hakkında çekince koyabilecekleri, ayrıca çekince koyan her taraf devletin, BM Genel Sekreterine göndereceği bir duyuruyla söz konusu çekinceyi her zaman geri alabileceği düzenlenmiştir. Çekince koyulamayacak maddelere bakıldığında; mülteci tanımı, ayrımcılık yapılmaması, dini vecibelerin yerine getirilmesi, mahkemelerden yararlanma, “geri göndermeme” ilkesi gibi mülteciler açısından son derece önemli konular göz önüne alınarak düzenleme yapıldığı anlaşılmaktadır. Sözleşmede yer alan diğer maddelerin de önemli olduğu konusunda şüphe bulunmamakla birlikte, Sözleşmeyi imzalayacak devletlerin sayısının daha fazla olması için taraf devletlere bazı

maddeler dışında kendilerine uymayan maddelerle ilgili çekince koyabilmeleri yönünde bir uygulamaya gidilmiştir.

1993 yılında İsveç'te düzenlenen ve 17 ülkenin katılımıyla gerçekleşen Üçüncü Uluslararası Konferansta yapılan açıklamalara göre, Bosna Hersek'ten gelen yaklaşık 400 bine yakın sığınmacı için özel programlar uygulanmış, bütün ülkelerde geçici koruma yaklaşımı kabul edilmiş ve sığınma talebinde bulunanlara insancıl nedenlere dayalı olarak oturma izni verilmiştir.

1967 Protokolünde coğrafi sınırlamayı devam ettirme hakkı devletlere tanınmış, ancak mülteci tanımının içeriğinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Tanımda gerekli değişikliğin yapılmaması dolayısıyla savaş, politik ve ekonomik karışıklıklarla doğal afetler nedeniyle ülkesini terk etmek zorunda kalan kişilerin de facto durumu, Protokole yansıtılmamış bu husus sorunun ortada kalmasına neden olmuştur. Söz konusu olaylar, kişiler üzerinde gerçek bir korku yaratmasına karşın, bunlar baskı ve zulüm nedeniyle meydana gelen korku niteliği taşımadığından bu olaylara maruz kişiler, Sözleşmede yer alan haklar rejiminin dışında kalmışlardır.

1967 Protokolünde mülteci tanımının genişletilmemesi, 1951 Cenevre Sözleşmesi açısından çok büyük bir eksiklik olarak görülmekte ve mülteci tanımındaki dar kapsamı nedeniyle eleştirilmektedir. Bu eksiklik uluslararası diğer sözleşme ve bildirgelerle ya da ülkelerin iç hukuklarında yapmış oldukları düzenlemelerle giderilmeye çalışılmıştır.

Söz konusu Sözleşmenin dayandığı ve can alıcı noktalarından birisi ise “zulüm” kelimesidir. Tanımda yer alan çeşitli durumlar nedeniyle, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korkan veya haklı nedenlere dayanan zulüm korkusu taşıyan kişilere mülteci statüsü uygulanacağından, bu kelimenin iyice anlaşılması ve ona göre değerlendirme yapılması gerekir. TDK Sözlüğüne göre, “Zulüm, güçlü bir kimsenin yasaya veya vicdana aykırı olarak başkasını uğrattığı kötü durum, eziyet ve cefa” olarak tanımlanmıştır. Korku ise “Bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü, kötülük gelme ihtimali” olarak açıklanmıştır.

Tanımda ifadesini bulan nedenlerden dolayı zulüm korkusu taşıyan insanlar, bu kapsamda değerlendirilir. Her sığınma başvurusunun çok iyi analiz edilerek değerlendirilmesi gerekir. Çünkü her olay, kişiler üzerinde aynı etkiye neden olmayacaktır. Kimilerine göre üstesinden çok rahat gelinebilecek bir olay, başkaları için zulüm haline gelmiş olabilir. Bundan dolayı kişilerin içinde bulundukları durum, o anki duygu ve düşünceleri göz önüne alınarak her olay kendi içinde değerlendirilmelidir. Aksi takdirde, sığınma başvurularına belirli kurallara ve olaylara bağlanmış objektif olmaktan uzak cevaplar verilecektir. “Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında El Kitabı”na göre, hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında bulunma haliyle insan haklarının ağır biçimde ihlali de zulüm olarak kabul edilir.

1951 Cenevre Sözleşmesi, mülteciler için önemli katkılar sunmakla birlikte, Sözleşmenin 33. maddesiyle getirilen ilke, çok büyük önem arz etmektedir. Söz konusu maddeye göre, “Hiçbir Taraf Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir.” Buna “non-refoulment” yani “geri göndermeme” ilkesi denir. İlgili maddeyle mülteciye tanınan

bir hak olarak “geri göndermeme” ilkesi belirtilmiş olmasına rağmen henüz mülteci statüsünü kazanamamış kişiler olan sığınmacılar için de bu ilkenin geçerli olduğu kabul edilir. Ayrıca sığınmacının ülkeye yasadışı yollardan girmiş olmasının da bir önemi yoktur. Çünkü yasal yollardan ülkeye girme olanakları genelde kalmadığından bu yola başvurmak zorunda kalmışlardır.

Non-refoulment yani “geri göndermeme” ilkesinin ilk uygulamalarından olan bir Aztek prensibine göre, “Eğer bir esir kendi sahibinden kaçır ve korunmak için size gelirse, onu geri göndermeyin, o sizin yerlerinizden birinde yaşayabilir ve siz ona kötü ve kaba davranmayın” şeklinde ifade edilmiştir (aktaran Odman, 1995, s. 7).

“Geri göndermeme” ilkesi, 1951 Cenevre Sözleşmesinin dışında başka sözleşmelerde de kendine yer bulmuş, çok önemli bir ilkedir. 1984 tarihli İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşmenin 3. maddesi, “Hiçbir Taraf Devlet bir şahsı, işkenceye tabi tutulacağı tehlikesinde olduğuna dair esaslı sebeplerin bulunduğu kanaatini uyandıran başka devlete geri göndermeyecek, sınır dışı etmeyecek veya iade etmeyecektir.” şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca 1969 yılında imzaya açılan ve 1978 yılında yürürlüğe giren “Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi”nin 22. maddesinde, “Bir yabancı hiçbir halde, ırk, vatandaşlık, din, sosyal statü ya da siyasal görüşlerinden ötürü yaşam hakkının ya da kişi özgürlüğünün tehlikeye düşecek bulunduğu bir ülkeye, o ülkenin söz konusu yabancı kişinin vatandaşı bulunduğu ülke olup olmadığına bakılmaksızın, sınır dışı edilemez yahut geri gönderilemez.” ilkesi benimsenmiştir.

Kişilerin yaşam ve özgürlüğünün tehlikeye gireceği ülkelere geri gönderilmemesi, insan hakları açısından çok önemlidir. Ancak bu ilkenin de istisnası ilgili Sözleşmede; “Bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlikeli sayılması yolunda ciddi sebepler bulunan veya özellikle ciddi bir adi suçtan dolayı kesinleşmiş bir hükümle mahkum olduğu için söz konusu ülkenin halkı açısından bir tehlike oluşturmaya devam eden bir mülteci, işbu hükümden yararlanmayı talep edemez.” şeklinde açıklanmıştır.

1951 Cenevre Sözleşmesiyle taraf ülkelere tanınan coğrafi sınırlama hakkı, taraf ülkelerin imzaladıkları bu Sözleşme ve diğer sözleşmelerle benimsedikleri “geri göndermeme” ilkesiyle uygulanabilirliğini yitirmektedir. Daha önce açıklanan İşkence ve Diğer Zalimane Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşmesinde yer alan ilgili madde gereğince sağlanan korumadan, coğrafi sınırlama nedeniyle mülteci olarak kabul edilmeyen kişiler de yararlanmaktadır. Bu durumda coğrafi sınırlama, genel anlamda taraf devletler için uygulanabilir olmaktan çıkmakta ve mülteci statüsünde olmasa bile temel insan haklarının korunduğu bir uygulamayla koruma sağlanmaktadır.

1951 Cenevre Sözleşmesinin dar kapsamına rağmen “vatansız kişiler” bu Sözleşmede yer bulmayı başarmışlardır. 1954 tarihli Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşmeye göre, kendi yasalarının işleyişi içinde hiçbir devlet tarafından vatandaş olarak sayılmayan bir kişiye “vatansız kişi” denir. Vatansız olmak tek başına mülteci statüsünü kazanmayı gerektirmez. Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında El Kitabı’na göre, vatansız mültecilerin durumu açıklanırken “tabiiyetini taşıdığı ülke” ifadesinin yerine “önceki olağan ikamet ülkesi” ifadesi, “korumadan yararlanmak istemeyen” yerine ise “dönmek istemeyen” ifadesi kullanılmaktadır. Vatansız kişilerin mülteci sayılabilmeleri için, mülteci tanımında öngörülen nedenlerle evvelki daimi ikamet ülkelerinin dışında bulunmaları gerekir. Bu nedenlerin bulunmadığı hallerde vatansız kişi

mülteci sayılmaz. Uluslararası Af Örgütünün (AMNESTY) 2017 yılı “Dünyada İnsan Haklarının Durumu Raporu”na göre, büyük dünya kentlerinin nüfusuna eşit olan 12 milyon vatansız kişi vardır ve bunların yaklaşık yüzde 80’i kadındır. Bu kişiler küresel vatandaşlardır ve onların korunmasının sorumluluğu hepimize aittir. Çünkü ister kendi ülkelerinde ister başka yerde olsunlar, insan haklarının korunması tüm insanlara sağlanmalıdır.

1951 Cenevre Sözleşmesine göre, insanların mülteci statüsünü kazanabilmesi için vatandaşı olduğu ülkenin dışına çıkması gerekir. Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında El Kitabı’na göre, “Ülkesini terk ettiği sırada mülteci olmayan, fakat daha sonra yurt dışındayken bu statüye hak kazanan kimselere yerinde mülteciler denir”.

Yokluklarında menşei ülkelerde gerçekleşen olaylardan dolayı bu statü kazanılabilir. Bu statü diplomatlara, savaş tutsaklarına, öğrencilere ve göçmen işçilere tanınmıştır.

Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında El Kitabı’na göre, “Mülteci statüsünün tanınması ilgiliye mülteci sıfatını vermeyip, sadece bu statünün varlığını açıklamış olur. Diğer bir deyimle, ilgili mülteci statüsü tanındığı için mülteci olmaz, tersine, mülteci olduğu için bu statü kendisine tanınır”. Bu açıklamadan yola çıkarak; bir kişinin sığındığı ülke tarafından mülteci olarak kabul edilmemesinden o kişinin mülteci olmadığı anlamı çıkarılamaz. Sadece 1951 Cenevre Sözleşmesi ve bu Sözleşmeye ait 1967 Protokolünde yer alan ölçütleri taşımadığı değerlendirilir.

1951 Cenevre Sözleşmesi, taraf devletlere bazı sorumluluklar yükleyerek, mültecilere bazı haklar tanımaktadır. Söz konusu Sözleşmeyle, taraf devletlerin mültecilere kendi vatandaşı gibi davranmasını gerektirecek haklar mültecilere sağlanmıştır. Ayrıca mülteciler arasında ırk, din ve kültür ayrımı yapılmaksızın, bütün mültecilere eşit davranılması gerektiği söz konusu Sözleşmeyle kabul edilmiştir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’de “Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ya da başka türden kanaat, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş veya başka türden statü gibi herhangi bir ayrım gözetilmeksizin, bu Bildirgede belirtilen bütün hak ve özgürlüklere sahiptir” şeklinde kabul edilen maddeyle, mülteciler temel hak ve özgürlüklerden sığındıkları ülkenin vatandaşları gibi yararlanırlar.

Gerek literatüre gerekse uluslararası düzenlemelere göre, iltica etme hakkı ve bunun sonucunda mülteci olma; hukuki bir statünün kazanılmasını, sığınma hakkıyla sığınmacı olmak ise, hukuki statü kazanılmasından daha çok, fiili ve sığınılan ülkenin yasalarından mülteciler gibi yararlanılmasını öngörmeyen kısa süreli bir barınma durumunu ifade etmektedir.

Sığınma hakkı, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’de yer almış, ancak 1951 Cenevre Sözleşmesinde bu hakka değinilmemiştir. Mülteci olarak kabul edilebilmek için bekleyen sığınmacılar, bu süreç içerisinde çoğu insan haklarından mahrum yaşamak zorunda kalırlar. Çünkü mültecilere tanınan (çalışma, eğitim ve öğrenim, sosyal imkânlardan yararlanma gibi) haklardan faydalanamazlar. Mülteci olmak için yapılan başvuruların değerlendirme sürecinin uzaması, hem ülkeler hem de sığınmacılar için sıkıntılı bir dönemdir. Ülkeler açısından düşünüldüğünde, taraf olduğu sözleşmeler gereği mültecileri kabul etme zorunluluğu olması nedeniyle, sığınmacı olarak ülkelere gelen kişilerin durumunu değerlendirmek zorunda olmaları ve bu sürecin uzaması nedeniyle çeşitli problemlerle

karşılaşmaları muhtemeldir. Mültecilik başvurusunda bulunan sığınmacılar açısından ise bu süreçte o ülkenin vatandaşları gibi hayatlarına normal bir şekilde devam edemeyecekler ve çeşitli haklardan mahrum kalacaklardır.

2.1.3. 1951 Cenevre Sözleşmesinin Kapsamına Girmeyenler

1951 Cenevre Sözleşmesinde yer alan “Bu Sözleşme, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği dışında, diğer bir Birleşmiş Milletler organı veya örgütünden halen koruma veya yardım gören kimselere uygulanmayacaktır” hükmü gereğince, diğer organ veya örgütlerden koruma ve yardım görenler Sözleşmenin kapsamı dışında bırakılmıştır. Birleşmiş Milletler Kore Kalkınma Ajansı (UNKRA) ve UNRWA tarafından koruma ve yardım gören kişiler 1951 Cenevre Sözleşmesinin kapsamı dışında tutulmuştur. 1950 yılında Güney Kore ve Kuzey Kore arasında yaşanan savaştan sonra Güney Kore ekonomisini iyileştirmek ve uzun vadeli büyümeyi desteklemek için oluşturulan UNKRA, 1950 ve 1960 yılları arasında faaliyet göstermiştir. 1948 yılında Arap-İsrail ihtilafı sonrasında kurulan ve 1950 yılında faaliyete geçen UNRWA, ilk faaliyete başladığında 750 bin Filistinli mülteciye hizmet götürürken, şu anda bu sayı 5 milyon kayıtlı mülteciye ulaşmıştır. UNRWA, sadece Orta Doğu'nun belirli bölgelerinde faaliyet göstermektedir. Söz konusu bölgeler dışında olan Filistinli bir mültecinin, UNRWA'nın korunmasından yararlanması mümkün olmadığından, bu kişinin şartları uygun olduğu takdirde 1951 Cenevre Sözleşmesi hükümlerinden yararlanması mümkündür.

Mülteci statüsünün kazanılmasının koşullarından biri olan “vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunma” prensibi çok fazla eleştirilmektedir. Mülteci statüsünü kazanabileceği mağduriyetler yaşamasına rağmen vatandaşı olduğu ülkenin dışına çıkmayan ya da çıkmak istese de sınırı aşamadığı için ülkesinde kalmak zorunda olan insanları 1951 Cenevre Sözleşmesinin kapsamı dışında bırakmıştır. Ülkesi dışına çıkmayan bu kişilerin Sözleşmeye dahil edilmemesinin arka planında, Sözleşmeyi imzalayacak taraf ülkeler sayısında meydana gelebilecek azalmalar düşünülmüş olabilir. Diğer taraftan bölgesel sözleşmeler ve ülkelerin iç hukuklarında yapacakları düzenlemelerle bu eksikliğin aşılabileceği değerlendirilmiş olabilir.

Resmi açıdan mülteci olarak kabul edilmedikleri için mültecilere tanınan uluslararası haklardan faydalanamayan, ancak ülkesinde yerinden edilmiş kişi; silahlı çatışmalar, genel şiddet halleri, insan hakları ihlalleri, doğal veya insan eliyle gerçekleşen felaketler gibi nedenlerle kendi ülkesi içerisinde yer değiştiren kişilerdir. IOM Göç Terimleri Sözlüğüne göre, “Özellikle silahlı çatışma, genel şiddet durumları, insan hakları ihlalleri veya doğal veya insan eliyle yaratılmış felaketlerin etkilerinden kurtulmak için mutlak olarak ikamet ettikleri yerlerden kaçmaya zorlanmış veya kaçmak zorunda kalmış olan ve Devletlerin uluslararası olarak tanınan sınırlarını aşmamış olan kişi veya gruplara ülkesinde yerinden edilmiş kişiler denir”

Ülkesinde yerinden edilmiş kişiler, ülkelerini terk edemedikleri için mülteci statüsü kazanamazlar ve bu ülkenin koruması altında kabul edilirler. Bu yüzden uluslararası kuruluşlardan yeterince destek alamazlar. Mülteciler konusunda edinmiş olduğu tecrübe ve birikim nedeniyle BMMYK, her ne kadar kendi sorumluluk kapsamı içinde olmasa bile ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin korunmasında ve ihtiyaçlarının karşılanmasında, kampların yönetilmesinde ve eşgüdümlü çalışılmasında katkılar sağlamaktadır.

1972 yılında BMGK, BMMYK'ya yardımlara devam edebilmesi için açık kapı bırakmış ve sonraki yıllarda da ülke içi-dışı ayrımı yapılmaksızın “yer değiştirmiş kişiler” yönünden kararlar alınmıştır. BMMYK böylece Sudan'da sonra Kolombiya, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Sırbistan, Karadağ ve Fildişi Sahili'nde ülke içi yer değiştirmiş kişilere de yardım ve hizmette de bulunmuştur. Ülke içinde yerinden edilmiş kişilere sağlanan yardım ve destekler, BMMYK tarafından uzun yıllardır devam ettirilmektedir. 2009 yılı sonlarında, dünya genelinde tahminen 27 milyon ülke içinde yerlerinden edilmiş kişi bulunmaktaydı ve BMMYK bu insanların 15.6 milyonuna yardım ediyordu.

İki veya daha çok vatandaşlığa sahip kişilerin mülteci statüsünü kazanabilmesi için vatandaşı olduğu ülkelerin her birinin korumasından mahrum olması gerekmektedir. 1951 Cenevre Sözleşmesinin ilgili maddesi “Birden fazla tabiiyeti olan bir kişi hakkındaki vatandaşı olduğu ülke ifadesi, tabiiyetini haiz olduğu ülkelerden her birini kasteder ve bir kişi, haklı bir sebebe dayalı bir korku olmaksızın, vatandaşı olduğu ülkelerden birinin korumasından yararlanmıyorsa, vatandaşı olduğu ülkenin korumasından mahrum sayılmayacaktır” şeklinde düzenlenmiştir. Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında El Kitabı'nda konuyla ilgili olarak yapılan açıklamada; bu hükmün birden çok vatandaşlık taşıyan kişilerden, vatandaşlığını taşıdığı ülkelerden en az birinin himayesinden yararlanma olanağı bulunanları, mülteci statüsü dışında bırakmak amacıyla öngörüldüğü ve ulusal korumanın, her zaman uluslararası himayeden önce geldiği belirtilmiştir.

1951 Cenevre Sözleşmesinde belirtilen mülteci kapsamı dışındaki nedenlerle, başka bir ülkeye yerleşmek üzere kendi rızasıyla ülkesini terk yoluyla göç eden insanlar vardır. Bu insanlar ekonomik nedenlerle göç ediyorsa, bu kişiler mülteci kapsamına dahil edilememeli ve ekonomik göçmen olarak değerlendirilmelidirler. Ekonomik nedenlerle göç etmesine rağmen kendisini sığınma arayan biri olarak göstermeye çalışan bu insanların çok iyi bir şekilde analiz edilerek mültecilik statüsünün kötüye kullanımının önüne geçilmelidir. Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında El Kitabı'na göre, “Devlet tarafından uygulanan ekonomik düzenlemelerin toplumun belirli bir kesiminin ekonomik yaşantısını tahrip etmesi halinde, (örneğin; belirli bir etnik veya dinsel grubun elinden ticari haklarının alınması veya bu gruba ayrımcı ya da aşırı vergiler uygulanması gibi) bu politikanın kurbanları ülkelerini terk ettiklerinde mülteci olabilirler”.

“Adi bir suçtan dolayı cezalandırmadan kaçan kişiler” Sözleşme kapsamına dahil değildir. Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında El Kitabı'na göre, “Mültecinin adalet kaçağı değil, adaletsizliğin mağduru -ya da potansiyel mağduru- olduğu unutulmamalıdır”. Ancak insan haklarının ağır bir şekilde ihlal edilmesi, zulüm kapsamında değerlendirilip mülteci statüsü kazanılmasına neden olabilir. Bu nedenle, adi bir suç işlediği için bir kişi hakkında yürütülecek olan soruşturma ya da kovuşturmanın, insan haklarına uygun olması gerekir. İşlenen adi bir suçun, ülke yasalarında karşılığının çok ağır olması veya insan haklarına aykırı olması, bu suçu işleyen kişinin zulme uğrayabileceği endişesinin doğmasına ve bu kişinin mülteci statüsüyle koruma altına alınmasına neden olabilir.

Savaş veya şiddete dayalı nedenlerle ülkesini terk etmek zorunda kalan kişiler, sadece bu nedenlerle sığınma talebinde bulunamazlar. Sözleşmede ifadesini bulan (ırkı, dini, siyasi düşüncesi vb.) nedenlere dayalı savaş veya şiddet olması durumunda sığınma talepleri

kabul edilebilir. Savaş veya şiddete dayalı nedenlerle ülkesini terk eden bu kişiler 1951 Cenevre Sözleşmesinin hükümlerinden istifade edemedikleri takdirde Savaş Mağdurlarının Korunmasına İlişkin 1949 Cenevre Sözleşmeleri ve Uluslararası Silahlı Çatışma Mağdurlarının Korunmasına İlişkin 1949 Cenevre Sözleşmelerine ek 1977 Protokolünden yararlanarak sığınma hakkının sağlanması temin edilebilir.

Her ülkenin kendi vatandaşları üzerinde askerlik kapsamında bazı uygulamaları vardır. Askerlik hizmetinden kaçmak, ülkeler nezdinde suç olmakla birlikte askeri yükümlülüklerini yerine getirmek istemeyen kişilerin tek başına bu nedenle sığınma talebinde bulunarak mülteci olmasının imkânı yoktur. Bu durumun Sözleşmede ifadesini bulan nedenlerle desteklenmesi gerekir. Dini inancı gereği askerlik hizmetini reddeden bir kişi mülteci statüsü talep edebilir. Avrupa Konseyi Parlamento Genel Kurulu 1977 yılında “Askerlik Görevinin Yerine Getirilmesine Karşı Çıkma Hakkı” konulu tavsiye kararı almıştır. Ayrıca gerçek vicdani gerekçelerle askerlik hizmetine karşı çıkan kişilere, kamu görevlerinde bulunma gibi görevler verilmesi yönünde uygulamalar teşvik edilmektedir.

“Barışa karşı suç, savaş suçu veya insanlığa karşı suç gibi suçlar için hükümler koyan uluslararası belgelerde tanımlanan bir suç işlediğine dair hakkında ciddi kanaat mevcut olan bir kişi hakkında uygulanmayacaktır” şeklinde Sözleşmeye eklenen maddeyle, bu suçları işleyen kişilerin uluslararası mahkemelerde yargılanmalarının önünün açılması, savaş suçlularına koruma sağlanmaması ve kamu düzeni için tehlike oluşturabilecek suçluların herhangi bir ülkeye sığınarak mülteci statüsü kazanmalarına engel olmak hedeflenmiştir. Bu kişiler mülteci statüsü kazanamadıkları gibi insanlığa karşı suçlar, soykırım ve savaş suçları gibi belirli konularda işlenen suçlarla ilgili devlet sorumluları hakkında yargılama yapılabilmesi amacıyla 2002 yılında Hollanda’nın Lahey kentinde Uluslararası Ceza Mahkemesi kurulmuştur. Devletlerin kendi iç hukuklarına göre ilgili suçlar hakkında yargılama yapmadığı veya bu konuda isteksiz davranmaları durumunda Uluslararası Ceza Mahkemesi yargılama yetkisini kullanmaktadır.

“Mülteci sıfatıyla kabul edildiği ülkeye sığınmadan önce, sığındığı ülkenin dışında ağır bir siyasi olmayan suç işlediğine dair hakkında ciddi kanaat mevcut olan bir kişi hakkında uygulanmayacaktır” şeklinde Sözleşmeye eklenen maddeyle siyasi olmayan adi suç işleyen kişilerin mülteci statüsü kazanarak başka bir ülkeye girmesini engellemek ve o ülkenin insanların can ve mal güvenliğini bu insanlardan korumak hedeflenmiştir. Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesinin 3. maddesinde yer alan “İade talebine sebep olan suç kendisinden iade talep edilen tarafa siyasi bir suç veya böyle bir suçla murtabit fiil olarak telakki edildiği takdirde suçlu iade edilmeyecek” hükmü gereğince siyasi suçlar 1951 Cenevre Sözleşmesinin ruhuna uygun olarak iade kapsamının dışında tutulmuştur. Ancak Cumhurbaşkanı veya Devlet Başkanlarına veya bunların aile bireylerine karşı işlenen ağır cürümler siyasi suç olarak sayılmamakta ve bu 1951 Cenevre Sözleşmesinin kapsamı dışında kalmaktadır. Buna “Belçika Kaidesi” denmektedir.

“Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine aykırı fiillerden suçlu olduğuna dair hakkında ciddi kanaat mevcut olan bir kişi hakkında uygulanmayacaktır” şeklinde açıklanan maddeyle bu kişilerin Sözleşme kapsamına alınmayacağı belirtilmiştir. Ayrıca İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin sığınma hakkıyla ilgili maddesinde yer alan “Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine aykırı fiillerden kaynaklanan kovuşturma durumunda, bu hak ileri sürülemez” şeklinde ifade edilen hükümle 1951 Cenevre Sözleşmesinde yer alan

hüküm birbiriyle tamamen uyumludur. BM'nin amaçları Birleşmiş Milletler Anlaşması'nın 1. bölümünün 1. maddesinde, ilkeleri ise 2. maddesinde belirtilmiştir.

1951 Cenevre Sözleşmesinde yer alan mülteci olarak kabul edilmeyecek kişilerin dışında, mülteci olarak kabul edildikten sonra mültecilik statüsünün kaybedilme durumları vardır. Sözleşmeye göre:

- Vatandaşı olduğu ülkenin korumasından kendi isteğiyle tekrar yararlanırsa,
- Vatandaşlığını kaybettikten sonra kendi arzusuyla tekrar kazanırsa,
- Yeni bir vatandaşlık kazanmışsa ve vatandaşlığını yeni kazandığı ülkenin himayesinden yararlanıyorsa,
- Kendi arzusuyla terk ettiği veya zulüm korkusuyla dışında bulunduğu ülkeye kendi arzusuyla tekrar yerleşmek üzere dönmüşse,
- Mülteci tanınmasını sağlayan koşullar ortadan kalktığı için vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanmaktan sakınmaya artık devam edemezse,
- Tabiiyetsiz olup da mülteci tanınmasını yol açan koşullar ortadan kalktığı için, normal ikametgâhının bulunduğu ülkeye dönebilecek durumda ise

bu kişilere bu sözleşme hükümleri uygulanmayacaktır.

Ayrıca 1951 Cenevre Sözleşmesinin 32. maddesinde “Taraflar Devletler, ülkelerinde yasal olarak bulunan bir mülteciyi, ulusal güvenlik veya kamu düzeniyle ilgili sebepler dışında sınır dışı edemeyeceklerdir” şeklinde düzenlenen hükümle “ulusal güvenlik veya kamu düzeniyle ilgili sebepler” nedeniyle taraf devletlere mültecileri sınır dışı etme hakkı tanınmıştır.

2.1.4. Mültecilerle İlgili Diğer Çalışmalar

1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü, mülteciler için çok büyük katkılar sağlamış olmasına rağmen kısmen dar kapsamı nedeniyle bazı ülkelerdeki insanların durumuna çözüm getirememiştir. Bu nedenle bazı bölgesel sözleşmeler, bildirgeler ve ülkelerin kendi yaptıkları düzenlemelerle eksik kalan yönler giderilmeye çalışılmıştır.

1951 Cenevre Sözleşmesinden sonra 14 Aralık 1967 tarihinde kabul edilen Devlete Sığınmaya İlişkin Beyanname ya da diğer adıyla Birleşmiş Milletler Ülkesel Sığınma Bildirisi (ÜSB), İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 14. maddesinde yer alan sığınma hakkına atıfta bulunarak, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolünde yer verilmeyen sığınma hakkı ve ilkelerini belirlemesi ve Üye Devletlere bu ilkelere dayalı uygulama ve düzenleme yapmayı tavsiye etmesi bakımından uluslararası belge niteliğindedir.

Afrika Kıtası'nda yaşanan savaşlar, ırkçılık, ayrımcılık, etnik çatışmalar, politik mücadelelerin neden olduğu iç savaşlar, ülkelerarası çeşitli anlaşmazlıklar, doğadan kaynaklanan kuraklık sonucu baş gösteren kıtlık ve açlık gibi doğal afetler nedeniyle mülteci hareketleri meydana gelmiştir. Bu sorunlara çözüm üretmek amacıyla hazırlanan 1969 tarihli ABÖ Sözleşmesi, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinde yer alan mülteci tanımını aynen kabul etmekle birlikte ikinci bir tanım yaparak çok daha kapsayıcı bir hale gelmiştir. 1951 Cenevre Sözleşmesinde yer alan coğrafi sınırlama olmadan tüm insanlığı kapsayan bir Sözleşme olmuştur. 1951 Cenevre Sözleşmesindeki mülteci tanımına şöyle bir madde eklenmiştir:

“Mülteci” terimi aynı zamanda, kendi menşe ülkesinin ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tümünde, dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülke dışında bir başka yerde sığınma aramak için daimi ikamet ettiği yeri terk etmeye zorlanan herkes için geçerli olacaktır (ABÖ Sözleşmesinin 1. maddesinin 2. fıkrası).

Yukarıda açıklanan mülteci tanımından anlaşılabacağı üzere, 1969 tarihli ABÖ Sözleşmesi, coğrafi sınırlama olmayan, çok daha kapsayıcı ve kapsamlı bir tanım yapılarak uygulanabilirliği daha yüksek ve daha çok insana hitap eden bir sözleşme olmuştur.

Avrupa Konseyinin mültecilerle ilgili olarak yapmış olduğu çalışmaları içeren ve 18 Ekim 1977 tarihinde kabul edilen Avrupa Konseyi Ülkesel Sığınma Bildirisi, 1951 Cenevre Sözleşmesinde belirlenen mülteci tanımına ek olarak, insancıl nedenlerle sığınma talebinde bulunan kişilere de sığınma hakkı verilmesiyle, 1951 Cenevre Sözleşmesinin anlam ve boyutlarını aşmıştır ve bu özelliği açısından büyük bir önem taşımaktadır.

1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolünün mültecilerin ihtiyaçlarına yeterince cevap verememesi nedeniyle yeni bir sözleşme yapılması amacıyla Uzmanlar Grubu tarafından hazırlanan Ülkesel Sığınma Sözleşmesi Taslağı, 1977 yılında Ülkesel Sığınma Konferansına sunulmuştur. Söz konusu taslak kabul edilmemiş ancak mülteci tanımı ve mülteci statüsünde önemli değişikliklere gidilmiştir. Taslak sözleşmede; akrabalık bağlarından kaynaklanan baskı ve zulüm, ülkenin dış güçler tarafından işgal edilmesi, yabancı hakimiyeti ve ırkçılığın bütün şekilleri, ifadelerine yer verilmiştir. Ayrıca 1951 Cenevre Sözleşmesinde yer alan “haklı bir nedene dayanan baskı ve zulüm” ifadesi yerine “muhtemel bir baskı ve zulüm” ifadesinin kullanılması kabul edilmiştir. Ayrıca ülkeler söz konusu taslaktaki “geri göndermeme” ilkesine karşı çıkmışlar ve bu ilkenin hükümlerle haklarıyla bağdaşmayacağını vurgulamışlardır.

Odman’a göre, “Sosyo-ekonomik yaşamın getirdiği büyük sorunlar, siyasi istikrarsızlık, yaygın şiddet hareketleri, iç karışıklıklar, iç savaşlar ve bunalımlar Merkezi Amerika ülkeleriyle ABD ve Kanada’yı etkileyen mülteci hareketlerine neden olmuştur”. Bu sorunlara çözüm üretmek amacıyla 1984 yılında “Cartagena Bildirisi” ilan edilmiştir. Söz konusu Bildiride yer alan “1951 Sözleşmesinin ve 1967 Protokolünün öğelerini içerdiği gibi, bunun yanı sıra, yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakkı ihlalleri, ya da kamu düzenini ciddi olarak bozan diğer durumlardan dolayı hayatları, güvenlikleri, ya da özgürlükleri tehdit altında olduğu için ülkelerinden kaçan kişileri de kapsayacaktır” şeklindeki maddeyle mülteci kavramı çok daha geniş bir hal almıştır. Bildiri olması nedeniyle bağlayıcılığı olmamasına rağmen ilgili devletlerin iç mevzuatlarında oldukça etkili olarak Orta Amerikalı mültecilere koruma sağlamıştır.

Arap Ülkeleri Birliği Konseyi tarafından 1994 yılında kabul edilen Arap Ülkelerinde Mültecilerin Durumunu Düzenleyen Arap Sözleşmesi, mültecilerle ilgili bir diğer çalışma olarak göze çarpmaktadır. Söz konusu Sözleşmede 1951 Cenevre Sözleşmesinde yer alan mülteci tanımı aynen kabul edilmiştir. Ayrıca Sözleşmeye “Ülkesine yönelik savaş, işgal ya da yabancı denetimi ya da ülkenin bütününde ya da bir bölümünde kamu düzeninin ciddi biçimde bozulmasıyla sonuçlanan doğal afet ya da yıkıcı olayların meydana gelmesi nedenleriyle, menşe ülke, yer veya daimi ikameti dışında bir ülkede sığınma aramak zorunda kalan herhangi bir kimse” şeklinde eklenen maddeyle, mülteci tanımı daha kapsamlı hale getirilmiştir.

Özcan’a göre, “Uluslararası hukuk tarafından korunan bir sığınma hakkı yoktur. Sığınma kavramı, bir ülke tarafından daimi ikamet izni vermek olarak ele alınsa bile, yine de sığınma bir hak olarak değil söz konusu devletin takdir ettiği bir durumdan ibarettir. Gerçekten de uluslararası hukukun kaynağını teşkil eden metinler sığınma hakkından değil sığınma arama hakkından söz ederler”.

Dünyanın çeşitli bölgelerinde sığınma arayanlar ve mülteciler için çeşitli çalışmalar yapılmış, konuyla ilgili olarak sözleşmeler ve bildirgeler kabul edilmiştir. Taraf devletler, imzaladıkları sözleşmelere ve iç hukuklarında kabul ettikleri düzenlemelere uygun olarak, ülkelerine sığınan kişileri barındırmak için öncelikli olarak kampları tercih etmişlerdir. Taraf devletler, mülteci olarak ülkelere kabul ettikleri kişilere veya mülteci statüsü kazanamamış, ancak geçici koruma statüsünden yararlanan kişilere, kendi ülke vatandaşlarına sağladıkları imkânları tanıma konusunda isteksiz davranmaktadırlar. Taraf devletler ülkelere sığınan kişileri öncelikli olarak çeşitli şehirlerde kurdukları kamplarda ağırlamaktadırlar. Bu kamplarda yaşamak istemeyen kişilerin, kamp dışına çıkmalarına izin verilmemekte ya da izin verilenler de kendi imkânlarıyla hayat mücadelesi vermektedirler.

Kamplardaki hayat koşulları her yerde aynı olmamakla birlikte, genel itibarıyla asgari yaşam standartlarında olduğu konusunda şüphe yoktur. Yiyecek yemek, içecek su bulmakta zorluklar yaşanmakta, kışın soğuk havalarda yeterince ısınma imkânı bulunmamaktadır. Hijyenik olmayan, çok fazla insanın bir arada yaşadığı ve aynı ortamda yatıp aynı ortamda yemek yedikleri çadırlarda yaşamak zorunda kalınmaktadır. Bu kamplarda kalan kişilerin çalışabilecek durumda olanları ise para kazanarak ailelerini geçindirmek isteseler bile kamp dışına çıkamadıklarından ya da çıksalar bile emeklerinin karşılığını alacakları iş bulmakta zorlandıklarından, ailelerinin geçimini sağlayamamaktadırlar. Bu kamplarda yaşayıp, okula gidecek yaşta olan çocukların eğitim ve öğrenim olanaklarından yararlanmaları gerektiği halde, genellikle ilköğretimin dışında okullarına devam etmeleri çok zordur.

Ayrıca kamplarda yaşanan bir diğer önemli problem ise kamplarda kalan sığınmacıların insan ticareti yapan kişilerin hedefi haline gelmeleridir. İnsan ticareti yapan kişilerin, organ mafyasına hizmet etmesi ve insanları bir mal gibi satmaları veya kullanmalarına karşı kamplarda yaşayan insanların korunması gerekmektedir. Kamplarda yaşayan kadınların ve kız çocuklarının cinsel istismara uğramaları sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Kamplarda yaşayan kadın ve kız çocukları, zaten yabancı bir ülkede bulundukları için kendilerini savunmasız hissettiklerinden, kendilerini istemedikleri davranışlara zorlayan kişilere karşı koymaları çok zordur. Diğer taraftan, organ mafyası tarafından kaçırılan ya da aile büyükleri tarafından organları bu kişilere satılan çok sayıda çocuk, genç ya da savunmasız kişi vardır. Bu insanların organ deposu olarak görülmeleri çok tehlikeli bir durumdur ve bir insanın hayatı kurtulurken, başka bir insanın hayatı tehlikeye girmektedir.

Taraf devletlerin sorumlulukları, kendilerine sığınan kişileri ülkelere kabul etmekle bitmemektedir. Bu kişilerin toplumsal hayata uyumlarına imkân sağlamaları ve en azından temel insan hakları konusunda ödün verilmeden bir hayat sürme olanaklarına kavuşmaları büyük önem taşımaktadır. Taraf devletlerin bu kişileri kendi ülke vatandaşları gibi görmemeleri ve şartlar uygun olduğunda kendi ülkelere döneceklerini benimsemeleri son derece doğaldır. Ancak bu kişiler, taraf devletlerin topraklarında bulundukları sürece bu ülkelerin misafirleridir ve insanca yaşama olanaklarına sahip olma hakları vardır. Kamplarda yaşayan insanların, kendilerine gelebilecek her türlü tehlikeye karşı

korunmalarının sorumluluğu taraf devletlerdedir. Bu ülkeler kendi vatandaşlarını nasıl koruyorlarsa ya da korumak için önlemler alıyorsa, sığınmacıları da korumak bu ülkelerin görevidir.

Diğer canlılar arasındaki özel yeri nedeniyle, insanların doğuştan sahip olduğu hakların kabul edilmesi, çok büyük felaketler ve yaşanan acılardan sonra olmuştur. Temel insan haklarından olan sığınma hakkı ve sığınma hakkı verilen kişi olan mülteci kavramları çeşitli bildirgelerde ve sözleşmelerde kendine yer bulmuştur. 1951 Cenevre Sözleşmesindeki mülteci tanımının dar kapsamı, diğer bölgesel sözleşmeler ve bildirgelerle genişletilmiş ve daha çok insana bu hakkın tanınmasının yolu açılmıştır. Sığınma hakkının korunması için çeşitli kuruluşlar vasıtasıyla dünya genelinde çalışmalar yapılmaktadır. Bu kuruluşların çalışmaları, sorunların çözümüne katkı sağlasa da, insanları zorla yerinden eden etkenlerin kaynağında çözüme ulaştırılması bu anlamda en büyük desteği içerecektir. İnsan haklarının ihlal edildiği ve bunun sonucunda insanların zorla yerlerinden edildikleri bir ortamda, sığınma hakkının tanınması ve mültecilik statüsünün verilmesi, insanların onurlu bir yaşam sürmeleri açısından çok önemlidir.

2.2. Nato ve Göç

1989 yılından itibaren iki kutuplu dünya düzeni Putin dönemine kadar hızla tek egemen güç dünyasına dönüşmüştür. Böylece insanların kafalarında herhangi bir ittifaka gerek kalmadığı fikri oluşmuş olmasına rağmen NATO varlığını güçlendirerek devam ettirmiş hatta belirli güç merkezi olan ülkeler lehine dünyada tek kutuplu bir yapıya doğru hızla evrilmiştir. Daha da önemlisi eski Varşova paktı ülkelerinden bazılarını kendi bünyesine monte etmiştir. Dünya kamuoyunda bu durumun bir izahına ihtiyaç duyulmuş ve NATO kendisini oluşturan bazı güç odaklarının da yönlendirmesiyle göç hareketlerini de düzenleme çabalarına girişmiştir.

Amacı dışına çıkan NATO nun son 30 yılda yapmış olduğu operasyonlar maalesef dünya üzerindeki büyük göç dalgalarının oluşmasına, böylece ülkelerin asayiş ve terör yönünden sorunlar yaşamasına neden olmuştur. Hâlbuki Göçün güvenlik boyutuna mevcut güç olarak olumlu yönde katkı sağlaması beklenirken bahse konu kuruluş daha da hızlanmasına neden olmuştur. Kendi iddiası ile göç hareketlerinin olduğu bölgelere kuvvet göndermek suretiyle buraları ve bölgedeki insanları güvenlik altına alma iddiasının aksine bu durumu bir maske olarak kullanmış ve ABD'nin dünya enerji kaynaklarının bol olduğu bölgelere çöreklenmesine yardımcı olmuştur. Mevcut yapının daha fazla ileri gitmesine müsaade etmek istemeyen eski Sovyetler birliği bloğuda yeniden harekete geçerek bugünkü Suriye savaşının vekâletler vasıtasıyla oluşmasına katkı sağlamışlardır.

Aslında bu çalışmada NATO'nun göçmenlere sağladığı katkıları irdelemek gerekirdi ama maalesef durum bunun tam tersine gelişmiştir. 11 Eylül saldırıları bahane edilerek önce Afganistan'da ardından Irak'ta devamında Arap baharı adı altında Afrika kıtasında ana göç dalgalarına sebep olacak şekilde binlerce operasyonlar gerçekleştirilmiştir. Sonuçta medya aracılığı ile de gördüğümüz gibi Akdeniz mültecilerin kanı ile sulanmış binlerce insan göç yollarında hayatlarını kaybetmiştir.

Meydana gelen bu karmaşada doğal olarak imkânsızlıklar içerisindeki insanlar terör örgütlerinin ağına düşmekte ve bilinen canlı bomba olayları dünyanın her yerinde meydana

gelmektedir. Bu olaylar tekrar göçün hızlanmasına ve bu durumun döngüsel olarak devam etmesine neden olmaktadır.

Kendisini bu tehlikeler karşısında korumaya almak isteyen Nato ve doğu bloku ülkeler daha çok güç kullanma yönüne kaymakta ancak başarılı olamamaktadırlar.

2.3. AB ve Göç

Avrupa kıtası coğrafi açıdan göç hareketlerinden uzak olmayan bir konuma sahiptir. 15. yüzyıldan itibaren 300 yıla yakın süren köle ticareti sonucunda çeşitli bölgelerden getirilen milyonlarca insanın getirilmesinin Avrupa'yı şekillendiren önemli göç hareketleri arasında sayılabileceği belirtilmektedir. Köle ticaretinin yasaklanmasının ardından Asya, Afrika ve Karayiplerden ücretli işgücü olarak insanlar getirilmiştir. Diğer taraftan İngiltere, Portekiz, İspanya ve Hollanda gibi başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesinden Amerika, Avustralya ve Afrika kıtalarında bulunan kolonilere yerleşmek üzere gönderilen göçmen sayısı milyonlara ulaşmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Almanya, Hollanda, Fransa ve Belçika gibi ülkeler başta olmak üzere Avrupa ülkelerinin çoğu ekonomik büyümeyi temin etme ve savaş kalıntılarını temizleme arzusunda idi. Bu amaçla özellikle 1960'lı yıllarda göç kanunlarını yumuşatmak suretiyle kapılarını açarak misafir işçi statüsüyle gelmiş olan göçmenlerin ve ailelerinin Avrupa'ya yerleşmelerine izin verdiler.

Avrupa'nın bütünleşmesinde ilk adımın Federal Almanya, Fransa, Belçika, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda'nın kömür ve çelik alanında ortak pazar kurmasıyla atıldığı belirtilmektedir. Bu devletler daha sonra Roma Antlaşmasını imzalayarak Avrupa Ekonomik Topluluğunu kurmuş ve 1960'lı yıllarda özellikle ticaret ve tarım alanında ortak politikalar geliştirmiştir. Sonraki süreçlerde Danimarka, İngiltere, İrlanda, İspanya ve Portekiz gibi ülkelerin de katılımıyla topluluğun üye sayısı artmıştır. 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması ile topluluğun kurumları güçlendirilmiş ve topluluk Avrupa Birliği adını almıştır.

Avrupa Birliği'nin gelişiminin yine AB göç politikalarının gelişimi üzerinden analiz edilebileceği ifade edilmektedir. AB göç politikası, AB içinde entegrasyonun güçlendirilmesi, dışarıdan ihtiyaç duyulan göçmenlerin ise düzenli olarak getirilmesi esasına dayanmaktadır. Bu kapsamda İkinci Dünya Savaşı sonrası bir yandan entegrasyon güçlendirilerek AB içinde serbest dolaşımın önü açılırken diğer taraftan düzensiz göç ise en düşük seviyede tutulmaya çalışılmıştır. 1997 yılında imzalanan Amsterdam Antlaşmasında serbest hareket, göç ve iltica konularını kapsayan bir bölüm düzenlenmiştir. Amsterdam Antlaşması ile birlikte göç ve iltica konularının AB içinde önemi artmış ve ulus-üstü olarak hazırlanan bir politika alanı haline gelmiştir.

2.4. Avrupa Birliği'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Bağlamında Mülteciler

BM'nin kuruluşundan bugüne yaşanan mülteci deneyimleri ile Avrupa devletleri mülteci hukukunu süreklilikle gözden geçirmeye devam etmiştir. Gerek kurumsal gerekse ulusal düzeyde Avrupa Birliği mülteci sorunlarıyla ilgili kaygılarını fırsat buldukça dile getirmiş ve mevcut sistemi değiştirmek adına çalışmalar yürütmüştür. Ancak sorun, mültecilik ve bunu üreten koşullardan ziyade mültecilerin sığındıkları ülkelerde sebep oldukları problem etrafında odaklanmaya başlanınca birlik, sınırlayıcı politikaları hayata geçirme konusunda harekete geçmiştir. Dolayısıyla Avrupa Birliği'nde meydana gelen göçmen politikasındaki değişikliğin çıkış noktasını tespit edebilmek için bu noktaya bakmak gerekmektedir. Göç

ve sığınma konusundaki gelişmeler ile beraberinde hızlı bir değişim ve uyumlaştırma sürecine dahil olan düzenlemeler, böylesi bir konuda neden ortak düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu gereksinimi de açıklar niteliktedir. Bu noktada, Maastricht süreci ve Amsterdam Antlaşması'yla göç, sığınma ve mültecilik meselelerinde önemli adımlar atılmıştır. Özellikle Ortak Dış Güvenlik Politikası'na (ODGP) geçiş sonrasında Birliğin son yıllarda karşılaştığı terör tehdidi ile göç ve mülteci sorunlarının, güvenlik politikalarının belirlenmesinde daha ön planda olduğu görülmüştür. Bu durumu daha detaylı anlayabilmek içinse bu tezde Maastricht sonrası süreçle ilgili olarak Dublin Sözleşmesi, Maastricht Antlaşması, Schengen Konvansiyonu ve Amsterdam Antlaşması, mültecilere yönelik uluslararası politikaların gelişimine ilişkin bilgi sağlayacak ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

2.4.1. Dublin Konvansiyonu

AB'nin mülteci konusunda hükümetlerarası işbirliği yöntemi ile ortaya koyduğu önemli anlaşmaları yakın merceğe aldığımızda, bu bağlamdaki önemli adımlardan biri, Dublin Sözleşmesi'dir. O dönemki topluluk ülkelerinin göçten sorumlu bakanları 15 Haziran 1990 tarihinde Dublin'de bir araya gelerek, bireylerin serbest dolaşım hakkını düzenlemek adına ve sığınmacıların başvurularından sorumlu üye ülkenin belirlenmesi maksadıyla bir sözleşme imzalamışlardır. 1997 yılında yürürlüğe giren bu sözleşmeyle sığınma talebinde bulunan kişiler hakkındaki sorumluluk AB sınırlarına ilk giriş yapılan ülkeye verilmiştir. Burada amaç, bir kişinin birden çok üye ülkeye iltica başvurusu yapabilmesinin önüne geçmektir.

Dublin Sözleşmesi hükümleri, ev sahibi ülkelere sığınma başvurularını ve ortak operasyon talimatlarını düzenleyecek bir sistemi kapsayan sorumluluk paylaşım sistemi olması açısından, günümüzün mültecilere yönelik Avrupa politikalarını etkileyen adımlarının başında görülmektedir ve sözleşmenin AB'de ortak bir sığınma sisteminin oluşturulmasında atılan ilk adım olduğu söylenebilir. Sözleşmenin temel unsurlarından biri, şu anda, tüm Avrupa ülkelerinin parmak izi verilerini birbirleriyle paylaşmaları sonucunda sığınmacı ve düzensiz sınır geçişlerinin tespit edilebildiği EURODAC sistemini kullanma girişiminin başlatılmasıdır. 2003 yılına kadar her ülkedeki sığınmacı daireleri kendi verilerine göre hareket ederken, Lüksemburg'ta kurulan merkezi EURODAC bilgi bankası ile bu konuda ortak mekanizma hayata geçirilmiştir. Ayrıca üye ülkelerin göçten sorumlu bakanları Dublin Sözleşmesi hükümleri ve Maastricht Avrupa Konseyinde alınan karara bağlı olarak, Haziran 1992'de Lizbon'da yaptıkları toplantıda, sığınma ile ilgili tüm konularda bilgi alışverişi ve bu konularda diğer bazı araştırmalar yapmak adına bir merkez kurulmasını kararlaştırmışlardır. Merkezin kurulmasının esas amacı, bu merkez aracılığıyla üye ülkelerin sığınmadan sorumlu birimlerinin daha hızlı şekilde birbirleriyle irtibat sağlamaları ve sığınma politikaları ile ilgili uygulamaların uyumlaştırılmasının sağlanmasıdır. Bu durumda, ilgili merkez, Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği bünyesinde hizmet verecek olup, komisyon ise, merkezin çalışmalarını tam olarak izleyebilecektir.

2.4.2. Maastricht Antlaşması

7 Şubat 1992'de imzalanan Maastricht Antlaşması ile üç sütunlu Avrupa Birliği yapısı tamamlanmıştır. Bu yapının ilk sütununda 'Avrupa Toplulukları' (AKÇT, AET ve EURATOM), ikinci sütununda 'Ortak Dışişleri Güvenlik Politikası', üçüncü sütununda ise 'Adalet ve İçişleri' bulunmaktadır. ODGP'yi diğer sütunlardan ayıran en önemli özelliği, karar alma mekanizmalarındaki ayrışmalardır. Bu sütun diğer sütunların aksine hükümetler

üstü değil ağırlıkla hükümetler arası yapıdadır. Bu nedenle Konsey dışındaki diğer kurumların karar alma oluşumundaki içindeki yeri dar kapsamdadır. Karar almada oy birliği kuralı geçerliken; bu kural ile üye devletlerin açık bir veto hakkı bulunduğu ve bunun ODGP'nin gelişiminin önünde duran önemli bir engel olduğu anlaşılmaktadır. Zira anlaşma çoğunlukla üçüncü ülke (AB üyesi olmayan ülkeler) vatandaşlarını referans alarak ortak bir göç politikası getirirse de, AB üyesi ülkeler arasında ortak bir göç yönetmeliği düzenlemesini sağlamamıştır. Maastricht Antlaşması ile aynı zamanda, Avrupa vatandaşlarının sınırlama olmaksızın Avrupa Birliği sınırları içinde seyahat etmesi izni getirilmiştir. Bu durum, Birliğe üye vatandaşlara özgürlük imkânı taşımasının yanında Avrupa Birliği sınırları içerisinde bir ülkeye sığınmak isteyenler açısından da önem teşkil etmektedir ki oda sığınmacıların sığınmacı başvuru sürecindeki istedikleri ülkeye başvurmakta kendilerine fırsat bulmaları konusudur. Avrupa Birliği, bu antlaşma sayesinde tüm sorumlulukları yerine getirmek için daha iyi bir uyum ve işbirliği içinde çalışması açısından önemli bir sınav sürecine girmiş bulunmaktadır. Maastricht'ten 20 yıl sonra bile, AB üyesi olmayan vatandaşlara yönelik AB genelinde işçi göçü politikalarının uyumlaştırılması çabalarına rağmen düzenlemeler hala ulusal hükümetlerin alanına girmektedir.

Böylece maastrich ile Şengen'de göç kendi içinde serbest hale gelmiştir. Bununla birlikte göçü denetleyen mekanizmaların oluşumu içinde hukuki alt yapı çalışmaları hızlanmış ve teknik kontrol mekanizmaları Şengen'de etkin hale gelmiştir.

2.4.3. Schengen Konvansiyonu

1985'de Fransa, Almanya ve Benelux ülkeleri arasında imzalanan Schengen anlaşması ile anlaşmaya taraf ülkeler aralarındaki sınır kontrollerini kaldırarak, bir serbest dolaşım alanı oluşturma kararı almışlardır. AB sınırları zaman içerisinde büyüdükçe, bu anlaşmaya dahil olan ülkeler çoğalarak, ilk olarak 26 Mart 1995 tarihinde, Fransa, Belçika, Almanya, İtalya, Yunanistan, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz ve İspanya arasındaki sınırlar kaldırılmıştır. Akabinde 1997'de Avusturya, 2000 yılında ise İsveç, Danimarka, Finlandiya ve birliğe üye olmayan Norveç ve İzlanda Schengen anlaşmasına dahil olmuş ve aralarındaki sınırları kaldırmışlardır. Söz konusu bu antlaşma ile dolaşım özgürlüğünün kapsamı ve uygulama esasları belirlenmiştir. Böylece sınırlarda yapılan kontrolleri azaltmanın yanında 'vize ve iltica konusunda ortak politikalar, uyuşturucu konusu, terörist eylemler, kara para, yasadışı göç ve emniyet güçlerinin sıcak takibi' gibi konular da ortak bir hükme bağlanmıştır. Bu esnada, 1999 yılında, hukuki statü değişikliğiyle Schengen anlaşması AB sözleşmesinin bir parçası haline getirilmiş, iltica politikası konusunda ortak mücadele kararı benimsenmiştir. Schengen Anlaşması AB hukuk normlarının arasına girmiş ve böylelikle anlaşmaya taraf olan ülkelerin, tek tek ya da grup halinde anlaşmayı askıya almalarının veya değiştirmelerinin önüne geçilmiştir. Öyle ki sınır kontrollerinde yapılacak tüm yeni uygulamalar Brüksel'de AB komisyonunun onayına sunularak hayata geçirilebilecektir. Bunun yanı sıra Dublin Sözleşmesi'nin hükümleri ile Schengen Sözleşmesi'nin hükümleri arasında doğabilecek çatışma ve uyumsuzlukları önlemek için ülkeler, Bonn Protokolünü imzalamış ve Schengen Sözleşmesi'nin sığınma ile ilgili hükümlerinin Dublin Sözleşmesi'nin yürürlüğe girmesinden sonra uygulanmamasına hükmedilmiştir. Zamanla görülmüştür ki, Schengen sistemi her ne kadar sınırları ortadan kaldırıp serbest dolaşım fırsatı sağlamış, Dublin Sözleşmesi ile de sığınma konusunda yeni uygulamalar çalışılmış olsa da bunların üye devletlerin ulusal mevzuatları içerisinde hayata geçirilmesi konusunda

büyük anlaşmazlıklar oluşmuştur. Söz konusu anlaşmazlıklar ve Avrupa Birliği üye ülkelerin sığınma ve mülteci konularında birlik olarak ortak karar alamama problemi günümüzde de sürmektedir.

2.4.4. Amsterdam Antlaşması

2 Ekim 1997 tarihinde Avrupa Birliği üyesi ülkeler tarafından imzalanan Amsterdam Antlaşması'nda, Maastricht Antlaşması'nın koşullarına nazaran köklü değişiklikler yapılmıştır. Burada AB'ye yeni devletlerin katılması kararlaştırılmış 1995 yılında İsveç, Finlandiya ve Avusturya birliğe üye olmuş ve birliğin üye sayısı 15'e çıkarılmıştır. Yine bu zirvede Avrupa Parlamentosu'nun yetkileri artırılmıştır ve AB vatandaşlığının tesisi, özgürlüklerin genişletilmesi, güvenlik ve adaletin işleyişi ve yaygınlaştırılması, birliğin kurumlarının düzenlenmesi, daha sıkı işbirliği, etkili ve ortak bir dış politika, tek para birliği, AB kimliğinin ODGP aracılığıyla ön plana çıkarılması yönünde kararlar alınmıştır. Amsterdam Antlaşması'yla birlikte Birliğin bir 'özgürlük, güvenlik ve adalet' alanı olduğu belirtilmiş; antlaşmaya serbest hareket, göç ve sığınma konularını kapsayan bir bölüm eklenmiş ve ırk ve etnik kimlik düzeyinde ayrımcılığa karşı yasamanın önü açılmıştır. AB'yi kuran antlaşmaları değiştiren Amsterdam Antlaşması'nda, serbest dolaşımı engelleyen son etmenler de kaldırılırken, güvenli bir ortamda yaşamayı sağlayacak tedbirlerin alınması öngörülmüştür. Antlaşmayla, eskiden üye ülkelerin ulusal yetkileri arasında olan, göç, sığınma ve dış sınırların kontrolleri gibi konuların, Birliğin yetki alanını kapsayan birinci ayağa kaydırılması planlanmıştır. İzleneceği üzere, ODGP ile AB nezdinde ortak göç politikası konusunda önemli çalışmalar yapılmaya başlanmış, Lizbon Antlaşması ile de AB'nin dış eyleminin bir parçası haline gelmiştir. Amsterdam anlaşması sonrasında, Selanik Zirvesi, Laeken Zirvesi, Lahey Programı, Avrupa Paketi gibi girişimlerle; yasadışı göç, dış sınırlar, üçüncü ülkelerle işbirlikleri alanında yeni yasal düzenlemeler getirilmiş, üye devletlerin dış sınırlarında operasyonel işbirliğinden sorumlu olarak FRONTEX kurulmuştur. Bu politikalar; birlik nezdinde yasal ve yasadışı göç, sığınma ve sınır güvenliği konularına birliğin devamlılığı açısından büyük önem taşımaktadır ve dinamik bir boyutta ele alınmaktadır. AB Komisyonu, 2008 yılında Dublin sözleşmesinin genişletilmesini önermiştir ve fakat bugün yürürlükte olan Dublin II Düzenlemeleri böyle bir sorumluluğu yönetmek için yetersiz kalmaktadır. Özellikle 2015 yılında Avrupa'da gündeme gelen sığınmacı krizi, AB üyesi ülkelerde, Dublin Sözleşmesi'nin uygulanabilirliğini sorgulama noktasına taşınmıştır. Sığınmacıların yoğunlukla Yunanistan ve İtalya gibi ülkelere Avrupa'ya giriş yapması, bu ülkelerin bu olguyla yüzleşme noktasında, tek başlarına çözüm üretmelerini ve Dublin Sözleşmesi'nin uygulanmasını zorlaştırmıştır. Bu durum bizlere AB'nin siyasal olarak varlığını devam ettirmesi için en temel politikalardan olan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın, tam anlamıyla henüz başarıya ulaşmadığını göstermektedir. Dolayısıyla bu uyumsuzluk, bugünlere taşınmış ve mülteci politikalarına da yansımıştır. Bununla birlikte, bu girişimler yukarıda açıklandığı gibi minimal hedeflere ulaşmada başarılı olmasına rağmen, bu araçların bugünlerde yaşanan sığınmacı akını karşısında ve sığınma politikalarında yaşanan sorunlar bağlamında birer güvenlik açığı olarak değerlendirildiği görülebilmektedir.

2.5. Avrupa Birliği Ortak Dış Güvenlik Politikası ve Ulus-Devlet İlişkisi

Maastricht Antlaşmasıyla AB'nin üçüncü temel sütunu kapsamına sokulan göç ve sığınma konusu, Amsterdam Antlaşması ile uluslararası karar alma mekanizmalarını hayata geçiren üçüncü sütundan alınıp ulus-üstü politikaları kapsama alanına alan birinci sütuna taşınmıştır. Bir başka deyişle göç meselesi, günümüz Avrupası'nda hem ulus devlet düzeyinde hem de AB nezdinde önemli bir gündem maddesi haline gelmiştir ve en mühimi, bir 'düşük politika' meselesinden, 'yüksek politika' meselesine dönüşmüştür. Amsterdam Anlaşması, Avrupa'da göç politikalarının ulus-üstü boyuta geçişi anlamında bir dönüm noktası olarak sayılabilmektedir. Fakat Amsterdam Anlaşması'nın bu yöndeki düzenlemeleri, Birlik kurumlarının göç, sığınma ve vize uygulamalarına ilişkin karar geliştirme aşamasında yeterli kapasiteye ve hıza sahip olup olmadığı sorusunu gündeme getirmiş ve bu konuyla ilgili endişeleri de beraberinde taşımıştır. Çünkü özellikle Arap Baharı öncesinde ve devamında Akdeniz üzerinden gerçekleşen yasa dışı göç konusu, Birlik ülkelerini rahatsız etmeye başlamıştır. Bu yöndeki kaygıların etkisiyle ilgili konularda 1998 yılında Avrupa Birliği geniş çaplı girişimlerde bulunmuştur. Örneğin, 1998 yılının Aralık ayında 'Göç ve Sığınma Yüksek Savunma Grubu' oluşturulmuştur. Burada temel olarak Amsterdam Anlaşması'nın Güvenlik, Özgürlük ve Adalet temelindeki öngörülerinin nasıl uygulamaya geçirileceği konusu tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmanın sonucunda ise, 1999 yılının Ekim ayında Finlandiya'nın Tampere kentinde bir Zirve düzenlenmiştir. Ortak Avrupa Birliği Göç ve Sığınma Politikası oluşturulması amacıyla eylem planının kararlaştırıldığı zirvede, göç konusunda transit ve orijin ülkeleri de dahil eden kapsamlı ve küresel bir yaklaşım sergilenerek üçüncü ülkelerle ortaklıklar kurulması, (Uluslararası Cenevre Sözleşmesi'nin içeriğini tamamıyla ve düzgün bir şekilde uygulayan ortak Avrupa sığınma sisteminin kurulması), Avrupa Birliği sınırları içerisinde yer alan üçüncü ülke vatandaşlarına eşit muamele gösterilmesi, ırkçılık ve ayrımcılığın önüne geçilerek sığınmacıların topluma entegrasyonlarının gerçekleştirilmesi, göç akımlarını düzenleyici önlemlerin alınması taleplerini içeren bir kapsam oluşturulmuştur. Bu anlamda, Tampere Zirvesi'nde ortaya konulan bu temel ilkelerin günümüzde Avrupa Birliği'nin göç ve sığınma konularında oluşturmaya çalıştığı ortak politikanın belkemiğini oluşturan parçalar olduğu söylenebilmektedir. Ayrıca, 2005 yılında geliştirilen, 'Göç Küresel Yaklaşım' ile AB tarafından Birliğin doğusunda ve güneyinde Birliğe üye olmayan partnerleri ile düzensiz göçle mücadele, yasal göç, göç-kalkınma ilişkisi ve sığınma dahil göç olgusunun kapsamına giren bütün alanlarında kapsamlı ve yakın bir işbirliği tesis edebilmek amaçlanarak bu parçalar üzerinden bir nevi pekiştirme sağlanmıştır. Tampere Zirvesi ve devamında göçle ilgili geliştirilen küresel yaklaşım paradigmaları ile beraber AB politikasının her ne kadar güvenlik ekseninden sıyrılacağı sinyalleri verilmek istense de, 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de meydana gelen terör saldırılarından sonra AB göç politikası yeniden güvenlik eksenine dönmüştür. Göçmenlerin terörizm tehdidiyle bağdaştırıldığı dönemde 10 Mayıs 2005'te 'AB'de Özgürlük, Güvenlik ve Adaleti Güçlendirmek' başlıklı Hague Programı oluşturulmuştur. Bu yolla 2009 yılına kadar uzayan 5 yıllık bir eylem planı sunulmuştur. Hague Programı, Avrupa'nın ortak bir göç politikası oluşturma çabalarında güvenlik kaygısının ağırlığını yoğun biçimde yansıtan bir dokümandır ve bu noktada söz konusu 11 Eylül saldırısı ve 2004'teki Doğu ve Orta Avrupa ülkelerini kapsayan büyük genişlemeler, ilgili düşüncelerin yaygınlaşmasında etkili olmuştur. Yine bu dönemde Danimarka, İtalya, Portekiz ve İngiltere gibi ülkelerde kayıt dışı göçmenlere

yönelik yeni yasalar çıkarıldığı görülmüştür. Ayrıca Amsterdam Antlaşması'nın 5 yıllık geçiş döneminde yapılan düzenlemelerle sığınmacılarla ilgili sınırlayıcı hükümler ve bazı ülkelere tanınan iltimaslar gündeme getirilmiştir. AB ülkeleri bir yandan kimi durumlarda sığınmacıları kabul sorumluluğu altına girerek egemenliklerinin sınırlandırılmasını benimserken, diğer yandan onayladıkları bazı mekanizmalarla güvenli ülke, geçici koruma, sınır güvenlik önlemleri ve kontrol sistemleri gibi)güvenlikleştirme politikalarının bir devamı olarak, 'dışsallaştırma' politikaları ile göç yönetimini üçüncü ülkelerin sınırlarına taşımış ve sığınmacıların haklarını kısıtlamaya çalışmıştır. Burada örneğin, Mevcut Schengen Sözleşmesi'nde iç sınırların ortadan kaldırılması ile meydana çıkacak sorunların önüne geçilmesi için bazı yenilikler yapılmıştır. Bu düzenlemelerin hepsi sığınma ile ilgili olmasalar da; özellikle vize, üçüncü ülkelere gönderilen görevliler ve taşıyıcıların sorumluluğu maddeleri ile ilgili hükümler sığınmacıların haklarının sınırlandırılması bakımından örneklendirilebilir.

2.6. Günümüzde Avrupa'da Mevcut Tartışmalar

AB geliştirdiği küresel yaklaşımla birlikte, kontrol odaklı göç politikasının özünden kaynaklanan boşluklardan dolayı, göç politikasının güvenlik çerçevesini kalkınma lehine gözden geçirmeye karar vermiştir. Nitekim zaman içinde özellikle Arap Baharı süreci beraberindeki Suriyeli göçünün neden olduğu farklı meydan okumalar dış göç politikalarındaki değişimi gerekli hale getirmiştir. Bu bağlamda, göç kontrolünün diğer politika alanlarıyla güçlü bir uyum ve daha iyi dengelenme ihtiyacı AB düzeyinde kabul görerek, Göçe Küresel Yaklaşımda 2011 yılında yeniden gözden geçirme yaratmıştır. Küresel Yaklaşım politik bir yaklaşım olarak, harmonizasyon açısından her ne kadar iyi bir girişim olarak gözükse de kurumsal yapıdan kaynaklanan sıkıntılar bu girişimin uygulamasını zorlaştırmaktadır. Üye devletlerin farklı siyasi çıkarları, politikanın çerçevesini zorlaştırmaktadır. Bunun sonucunda ise AB üye devletleri açısından sınır kontrolleri öncelikli konu olarak kalmaya devam etmiştir. Yaklaşımın şekillenmesinde, AB kurumlarının rolüne ilişkin bir başka konu ise Lizbon Antlaşması ile birlikte parlamentonun onayını gerektirecek bağlayıcı yetkilerin getirilmesidir. Nihayetinde Küresel Yaklaşımın ilk evresinde retorik ile gerçek arasındaki boşlukların giderilmesine yönelik çağrılar 2011 yılında AB'yi, göç yönetimini göç akınları ve güzergâhlardan ziyade göçmen odaklı partnerlerle diyaloga ve işbirliğine dayalı bir taahhüde yöneltmiştir. Ayrıca bu yaklaşımla göçmenlerin ihtiyaçları dikkate alınarak geldikleri ülkelerle transit ve varış ülkeleri üzerindeki temel haklarını güçlendirme anlamında daha göçmen merkezli bir yaklaşım benimsenmiştir. Arap Baharı'nın oluşturduğu atmosferle 'Göç ve Hareketliliğe İlişkin Küresel Yaklaşım' adıyla geliştirilen bu yeni yaklaşımda önceki yaklaşıma göre, sığınmacı koruması ve sığınma alanının dış boyutuna daha fazla önem verilmekle birlikte öncelikleri arasında, kaçakçılık ve düzensiz göçün önüne geçmek ve azaltmak, bütünleşmiş sınır yönetimini güçlendirmek için ortaklarla kabiliyet, kapasite ve kaynak aktarımı paylaşımı, belge güvenliği konusundaki işbirliğinin geliştirilmesi, öncelikli ortak ülkelere sık seyahat edenler için vize kolaylaştırmasının yolunun açılması, insan ticareti mağdurlarına daha iyi koruma sağlamasıyla birlikte düzensiz göçün ve insan ticaretinin önlenmesi ve azaltılması yer almıştır. Avrupa'daki genel tablo, son yıllarda göç konusuna ve göçmenlere giderek yükselen oranda güvenlik endişeleriyle yaklaşma eğilimini bizlere göstermektedir. Güvenlik üzerine çalışmalar yapan MattMc Donald'a göre göç, yeni güvenlik anlayışında bir tehdit algısı üzerine oturtulmaktadır. Aynı zamanda bugün göçün ulusal güvenlikle bağı

sınır güvenliğinin ötesindedir. Bu yüzden ulusal güvenlik temelinde yapılan sınırlamalar da sınır kontrolleriyle sınırlı kalmamaktadır. Avrupa’da göçün güvenlikleştirilmesi sürecinin yeni bir dönem varsayılabilmesiyle birlikte, inşası devam eden bir süreç olduğunun idrakinde olunması gerekmektedir. Dahası bu sürecin ilerleyişinin Avrupa’nın bütünleşme süreciyle, bu süreçte kendisini uluslararası sistemde nasıl, ne şekilde konumlandığıyla ve küresel hedeflerinin haricinde Birlik içerisinde yer alan bireylerin kaygı ve güvenliklerini de dikkate almasıyla yakından ilişkisinin olduğunu belirtmek gerekmektedir. Nihai olarak, bütünleşme süreci devam eden Avrupa Birliği’nin, bireysel güvenlik ihtiyaçlarına odaklı olarak ve çeşitli konuları güvenlik konusu kapsamına alarak veya “güvenlik” esaslı politikalar ile “insan” esaslı politikalar üretmek arasında, Avrupa’da ulusal ve ulusüstü seviyedeki aktörlerin karar, tercih ve politikalarında ikilem yaşaması, göçün Avrupa’da konumlandırılmasını ve yeni dönemin şekillenmesini de etkileyecektir. Burada üzerinde durulabilecek diğer önemli bir konu Schengen Anlaşması’nın geleceği hakkındaki tartışmalardır. Örneğin 2007’de Birliğe üye olan ancak Schengen bölgesine dahil edilmeyen Bulgaristan ve Romanya’nın zayıf ekonomilere sahip olmaları dolayısıyla işsizlik rakamlarını ve milli geliri etkilemiş gözükmeleri yanında, bu ülkelerde yaşayan vatandaşların söz konusu serbest dolaşımı, yine Birliğin refah seviyesi daha yüksek ülkeleri adına ayrı sorunlar teşkil etmektedir. Yine göç politikalarının değerlendirilmesine ilişkin, çarpıcı bir dönüm noktası olarak, 11 Eylül saldırıları gibi terör olayları AB’nin güvenlikleştirme çerçevesindeki duruşunu etkilemiş ve terörizmle mücadele hususu, AB için önemli ve öncelikli stratejik hedeflerden birisi olmuştur. Tüm bu gelişmeler özellikle göçmenleri güvenlik endişelerinin öznesi durumuna düşürmüştür. Tıpkı ABD’nin, 11 Eylül saldırıları sonrasında yürürlüğe koyduğu Patriot Yasası ile ülkeye giriş yapan herkesten parmak izi alınmasını kararlaştırması gibi benzer şekilde AB’nin 2003’de yürürlüğe koyduğu EUODAC sözleşmesi, o günlerde medyada AB’nin en başarılı sistemi olarak değerlendirilmiştir. AB ve ABD’nin bu yaklaşımındaki amaç suç ve suçu önleme mekanizması bağlamında potansiyel tehlikenin sınırlarına ulaşmadan önce durdurulabilmesidir. Yakın gelecekte ise Avrupa Komisyonu’nun biyometrik yüz tanıma sisteminin devreye girmesi önerisi üzerinde tartışmalar halen devam etmektedir. Daha sonraki dönemde Arap Baharı sonrası tartışmalara baktığımızda, özellikle 2015’de yaşanan sığınmacı krizi hem Avrupa Ortak Sığınma Sistemi hem de Schengen sınırının dış kontrolünde siyasi çatışmalara yol açtığı için önemli zayıflıkları ortaya çıkarmıştır. Burada yine bir başka kritik husus, göç ve sığınma meselesi Avrupa ülkelerinin gündemine uzun yıllardan beri var olan bir gündem olmakla birlikte sığınmacı kabulünün, 1992’de bir devlet meselesi iken 2015’de ise AB meselesi oluşudur.

Dünya genelinde gelişmiş ülkelerin açıkladıkları 2014, 2015 ve 2016 yıllarına ait sığınmacı kotaları TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından bir çalışma ile raporlaştırılmıştır. Her şeye rağmen gelişmiş ülkelerin kabul edebileceklerini açıkladıkları rakamlar ile Türkiye’deki mevcut sığınmacı sayısını bile karşılaştırdığımızda aradaki devasa fark ortaya çıkmaktadır. Bugün itibarı ile Türkiye’de 3.703.000 (üç milyon yediyüz üç bin) üzerinde sığınmacı mevcut iken, gelişmiş ülkelerin açıkladığı üç yıllık toplam rakamlar 100.000 (yüz bin) civarında kalmaktadır.

Çizelge 1, 2014 yılı sığınmacı yeniden yerleştirme kotaları

ÜLKE	ÜLKENİN AÇIKLADIĞI KOTA
Genel Toplam	4923
Amerika Birleşik Devletleri	4000
Avustralya	130
Avusturya	30
Belçika	70
Birleşik Krallık	25
Fransa	1
Hollanda	0
İsveç	150
İzlanda	15
Kanada	50
Lihtenştayn	20
Lüksemburg	32
Norveç	400

(TBMM Göç ve uyum raporu, Mart 2018)

Çizelge 2, 2015 yılı sığınmacı yeniden yerleştirme kotaları

ÜLKE	ÜLKENİN AÇIKLADIĞI KOTA
Genel Toplam	15540
Amerika Birleşik Devletleri	7000
Norveç	200
Avustralya	400
İsveç	40
Birleşik Krallık	400
Kanada	7500

(TBMM Göç ve uyum raporu, Mart 2018)

Çizelge 3, 2016 yılı sığınmacı yeniden yerleştirme kotaları

ÜLKE	ÜLKENİN AÇIKLADIĞI KOTA
Toplam	15100
Amerika Birleşik Devletleri	8000
Norveç	600
Avustralya	500
Birleşik Krallık	1000
Kanada	5000

(TBMM Göç ve uyum raporu, Mart 2018)

Aynı zamanda, bu mesele, mülteci ve sığınmacılara yönelik tutumların Avrupa'da farklı hükümetler tarafından farklı değerlendirmelere tabi tutulmasından dolayı ulusal siyasetle de yakından ilintili bir konudur. Bu dönemde göçmen yoğunluğunu diğer AB üyeleriyle paylaşmak isteyen İtalya ve Yunanistan'ın gerginliklerinin yanı sıra Almanya, Avusturya, Fransa ve İsveç, Norveç, Danimarka'nın serbest dolaşımı askıya alması, Schengen ortak

vize bölgesinin sorgulanmasına neden olmuştur ve nitekim gerek politikacılar gerekse akademik çevrelerden bu krizin üstesinden gelmenin yolunun Schengen reformu olduğu dillendirilmiş ve yenilenmiş sistemin dış politikada daha etkin bir şekilde uygulanmasıyla daha dengeli güvenlik politikaları izlenmesinin gerekliliğine yönelik sesler yükselmiştir. Sıkça değindiğimiz üzere, bugün artık, ulus devlet egemenliğinin merkezinde yer alan güvenlik ve savunma konuları, Avrupa'nın bütünleşme sürecinin tamamlanmasının önündeki en önemli husus olarak önümüzde durmaktadır. Nitekim, bu noktada genel anlamda, ulusal göç politikalarını 'Avrupalılaşmaya' dönüştüren sürecin birbirinden bağımsız iki farklı boyutta değerlendirildiği yönünde bir analiz yapılabilir. Avrupa'da bir yandan göç konusunun zaman içinde giderek Avrupa temelli politikaların bir parçası haline gelmesine bağlı olarak 'göçün Avrupalılaşması' süreci gözlemlenirken; diğer taraftan göç meselesi, gelenekselden küresele uzanan zaman diliminde içerik bakımından doğrusal bir yapı sergilemekten uzak kalmış, söz konusu Avrupalılaşma süreci, göçün bir güvenlik konusu olarak ele alınmasını da pekiştirmiştir. Öte yandan Avrupa Birliği'nin bütünleşme tarihine bakıldığında; üye devletlerin tercihleri, çıkarları, pazarlık ve müzakere kabiliyetleri ile kurumsal karar alma mekanizmalarına yaptıkları katkılar, Birliğin günümüze kadar varlığını devam ettirmesinde önemli bileşenler olduğu sonucunu bizlere göstermektedir. AB'de gündeme gelen bir sorunun çözülmesinde üye devletlerin bir araya gelmeleri, bu sorunun bilgi ve uzmanlık yoluyla çözülmesi için yaşanan görüşme süreçleri, ulus devletlerin güçlerini gözler önüne sermektedir. AB'nin kurumsal yapısı içerisinde bu güç, bir mücadele alanı haline gelmekte ve üye devletler problem çözümünde kendi ihtiyaçları temelinde mevcut duruma katkı sağlamaktadır.

Türkiye cephesinden Avrupa istikametine dönüp göç konusundaki kabullere bakarak kendi yargılarımıza ulaşmak istediğimizde karşımıza çarpıcı ve değişik tablolar çıkmaktadır. Hiçbir devlet uluslar arası arenada kendi politikalarının kendi dış görüşlerini küçük düşürücü bir pozisyonda olmasına müsaade etmez. Bunun yanında uluslar arası anlaşmalarda mevcuttur. Oradaki kurallar göçe maruz kalan insanlara iyi muamele yapılmasını gerekirse iş bulunmasını vs. bir çok hakları tanımaktadır. Ama arka planda da devletlerin kendi iç kamuoyları kendi hükümetlerine sosyolojik çatışmalar nedeniyle rastgele göç kabulünün yapılmaması, daha seçici davranılması konusunda baskı yapmaktadırlar.

Gerçekte ise göç konusunda bazı sıkıntılarda mevcuttur. Şöyle ki; Toplu olarak ve düzensiz bir şekilde hareket eden savaştan kendi ülkelerinden kaçan göçmenler çok fazla incelemeye tabi tutulmadan en yakınlarındaki ülkelere intikal etmektedirler. Bu ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Bu gün mevcudu 3.7 milyona varan Suriyeli ve ilave diğer yabancılarla birlikte Türkiye'de yaşayan 4.5 milyon civarında göçmen bulunmaktadır. Her ne kadar uluslar arası anlaşmalar Türkiye'yi bağlasa da bu durumun uzun süre devam ettirilemeyeceği de açıktır.

Hal böyle olunca göçün hedefinde bulunan Avrupa ülkeleri seçici davranmak, ama bunu dünya kamuoyuna hissettirmemek çabasıdadırlar. Onlar için ne kadar az göçmen kabul edilirse o kadar kafaları rahat olacaktır. Hatta bu göçmenlerin eğitim durumları iyi olanları, yada maddi yönden ülkelere problem çıkarmayacağını değerlendirdikleri göçmenleri kabul etmek, büyük yığınları kabul etmemek eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır. Yukarıda TBMM'nin 2018 yılı göç ve uyum raporundan anlaşılabileceği gibi dünyada bilinen

ekonomisi en güçlü olan ülkeler bile kendilerinden beklenmeyecek sayılarda sığınmacı kabul politikaları izlemektedirler.

2016 yılında Avrupa Birliği EFTA ülkelerine yapılan uluslararası koruma başvuruları ve kabulleri gösteren çizelge bir fikir vermesi açısından aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 4, AB ve EFTA Üye Ülkelerinde 2016 Yılında Uluslararası Koruma Başvuruları

S.NO	ÜLKE	BAŞVURAN	KABUL EDİLEN	RED EDİLEN
1	ALMANYA	745.155	433.910	197.270
2	İTALYA	122.960	35.405	54.470
3	FRANSA	83.485	29.140	58.635
4	TÜRKİYE	66.167	23.886	6.494
5	YUNANİSTAN	51.110	2.715	8.740
6	AVUSTURYA	41.950	30.370	12.050
7	BİRLEŞİK KRALLIK	38.785	9.935	21.085
8	MACARİSTAN	29.430	430	4.675
9	İSVEÇ	28.790	66.345	29.265
10	İSVİÇRE	27.140	13.190	9.420
11	HOLLANDA	20.945	20.810	8.065
12	BULGARİSTAN	19.420	1.350	1.700
13	BELÇİKA	18.280	15.050	9.960
14	İSPANYA	15.755	6.855	3.395
15	POLONYA	12.305	305	2.185
16	DANİMARKA	6.180	7.125	3.305
17	FİNLANDİYA	5.605	7.070	13.695
18	NORVEÇ	3.485	12.780	6.570
19	KIBRIS	2.940	1.300	675
20	İRLANDA	2.245	485	1.645
21	HIRVATİSTAN	2.225	100	185
22	LÜKSEMBURG	2.160	765	485
23	MALTA	1.930	1.190	245
24	ROMANYA	1880	805	490
25	ÇEK CUMHURİYET	1475	435	870
26	PORTEKİZ	1.460	320	275
27	SLOVENYA	1.310	170	95
28	İZLANDA	1.125	95	445
29	LİTVANYA	425	195	85
30	LETONYA	350	135	125
31	ESTONYA	175	130	60
32	SLOVAKYA	145	225	45
33	LİHTENŞTAYN	80	40	35

2.7. AB’nde Göçün Güvenlikleştirilmesi ve Politikalar

Son yüz yılda güvenlikleştirme politikaları yaşanan toplu göçler göz önüne alınarak göç politikalarına da uygulanmaktadır. Güvenlikleştirme siyasi ve sosyal ilişkilerin güvenlik çerçevesinde değerlendirildiği karmaşık bir süreçler bütünüdür. 21. yüzyıl ile birlikte, göç ve güvenlik olguları iç içe anılmaya başlanmış ve yeni boyutlar kazanmıştır. Bu süreçte, sosyal güvenlik, iç güvenlik, insan güvenliği alanlarını da içeren, birbiriyle aynı eksenide giden birçok farklı kavram gündemde yerini almıştır. Aynı zamanda göç konusu birbirinden oldukça farklı görüş ve hedeflerin kapsam alanı içinde olan ulusal ve uluslararası gündemde üst sıralarda yer almaktadır. Bu nedenle belirtilen iki önemli alandaki politika hedeflerinin ve kamu çıkarlarının kesişme noktasında, devletler ve bireyler (göçmenler ve vatandaşlar) için çeşitli sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

1990’lı yıllara kadar sadece insani müdahale gerektiren bir konu olarak değerlendirilen göç, günümüzde Avrupa ülkelerince üstesinden gelinmesi gereken bir sorun olarak görülmektedir. 1990’lardan itibaren göçün güvenlik alanına dahil olmasıyla birlikte başta 11 Eylül olaylarının süreklilik arz eden etkisi ve devamında gerçekleşen terör olayları AB ülkeleri tarafından göçüngüvenlikleştirilmesine yönelik uygulamalarla ilerlemiştir. 2011 yılında Ortadoğu ülkelerinde meydana gelen ayaklanmaların etkisiyle AB’ne yönelen göçün şiddeti artmıştır.

Castles ve Miller’ın da vurguladığı üzere göç yeni fenomenleşmiş bir olgu değildir; ancak göçün siyasallaşması ve güvenlikleştirilmesi uluslararası konjonktürün getirisi olan yeni bir çalışma alanıdır. Bu kapsamda Birliğin bütünleşmeye giden sürecinde göç ve iltica konularında bir güvenlikleştirme veya ‘güvenlik ile çerçeveleme’ mevcuttur. Bu kapsamda Avrupa da göç konusu; medya, kamuoyu ve göçün muhatapları arasında karşılıklı etkileşim ve iletişim sonucunda 21.yüzyıl Avrupası açısından en büyük güvenlik alanlarından biri halini almıştır. Göçün iç istikrarın korunması ve kamu düzeninin korunması yönünde yapılan siyasi tartışmalara konu olması 1980’lerden itibaren başlamıştır. Bu tartışmalarda göç ve göçmenler devletlerin refahına ve halkın kültürel uyumuna karşı tehdit oluşturan bir unsur gibi gösterilmiştir. Diğer bir ifadeyle güvenlik söylemleri artık Avrupa’nın göç politikalarını etkilemeye başlamıştır. Örnek olarak ise Huysmans, 14 Haziran 1985 tarihli Schengen Anlaşmasının Uygulanmasına dair 1990 sözleşmesinin, göç ve sığınma konularını terörizm, sınır aşan suç ve sınır kontrolleri ile ilişkilendirmesini göstermektedir.

AB’nin iç sınırların ortadan kaldırılmasıyla ilgili 1985 tarihli Schengen Anlaşması’nı harekete geçiren 1990 Konvansiyonu göç konusunu uluslararası suç ve terörizm ile ilişkilendirmiş ve bu eksene dahil etmiştir. Bu bağlamda Avrupada göçün güvenlikleştirilmesinin dönüm noktasını 11 Eylül terörist saldırıları ve devamında yaşanan olaylar olarak düşünmek yanıltıcı sonuçlar verebilir. Şüphesiz 11 Eylül’de yaşanan olaylar göçün güvenlik eksenli bir yaklaşımla incelenmesini meşrulaştırmıştır. ABD’de Göç Servisi’nin milli güvenlik sisteminin bir parçası haline gelmesi bu duruma örnektir. Ayrıca 2004 yılında Madrid’de yaşanan saldırı, 2005 Londra bombalamaları, 2004 yılında Hollandalı yönetmen Theo Van Gogh’un öldürülmesi, Kasım 2005’te Fransız banliyölerindeki isyanlar gibi birçok tetikleyici olay güvenlikleştirme ihtiyacının Avrupa’da etki alanını genişletmiştir.

Farklı mekan ve zamanlarda yaşanan bu olaylara ülkede yaşayan göçmenlerin dahil olması sadece yasadışı olan göçmenler ve sığınmacılar açısından değil yasal olarak yaşayan göçmenler açısından da güvenlik sorunlarına sebep olmuştur. Bunun neticesinde kimi toplumlarda ulusal kimlik ve vatandaşlık kavramlarının yanı sıra toplumsal uyum gibi olgular sorgulanmaya başlanmıştır. Bu kapsamda göçün güvenlikleştirilmesi insanlar arasındaki mesafenin açılmasına, kültürlerarası uyumun hız kaybetmesine, 'biz ve onlar' ifadeleri üzerinden çatışmanın daha da yerleşmesine yol açarken; terör, suç ve insan tacirleriyle mücadelenin kültürlerarası çatışmaya, ya da 'medeniyetler çatışmasına' neden olmadığı fikri toplumsal anlamda karşılık bulamamıştır.

AB tarafından 1999 yılında yapılan Tampere Zirvesi'nde Birliğin politikalarının güvenlik ekseninden çıkarılacağına ilişkin sinyaller verilmiş olsa da 11 Eylül terörist saldırılarının gerçekleşmesi bu düşünceyi geri plana itmiş ve Birlik güvenlik eksenli politikaları tekrar gündemine taşımıştır. 11 Eylül olaylarının Birliğin politikası üzerinde yarattığı değişim Tampere Zirvesi sonrası geliştirilen çizgi ile terör eylemleri sonrası çizgi arasındaki farktan anlaşılabilir. Zira 11 Eylül öncesinde Avrupa komisyonu AB Konseyi ve Parlamentosu'na gönderdiği tebliğde AB'nin geçmiş yıllarda uyguladığı 'sıfır göç' politikasını tekrar gözden geçirmesine ilişkin gerekçeler sunmuştur. Yaşanan bu saldırılarla birlikte terörizm, güvenlik, göç ve toplumsal kaygılar arasındaki sınırlar içiçe geçmiştir. Diğer bir bakış açısına göre ise güvenlikleştirme söyleminin baskın olarak kullanılmasının sebebi ulusal hükümetlerin sürekli artış gösteren göç akınlarını engelleme, medya baskısını yatıştırma ve kamuoyunu göçe ilişkin tedirginlikleri konusunda rahatlatma isteğidir. Ancak ekonomik olarak sorunlu dönemlerde de bu tarz söylemlerle durumu meşrulaştırma politikaları ülkeler tarafından kimi zaman uygulanmaktadır.

Bu çerçevede devletlerin siyasi, sosyal ve ekonomik nedenlerle gerçekleşen göçe dış kaynaklı olarak bakması ve göçü kontrol gerektiren bir olgu olarak algılaması bu konuyu yeni güvenlik sorunsalı içine dâhil etmektedir. Göç-güvenlik bağlantısı genel olarak üç farklı düzeyde kurulmaktadır. Buna göre;

- (i) Uluslararası göç insan hakları ihlali, etnik çatışma ve iç savaş gibi diğer güvenlik tehditlerinin bir sonucu olabilir.
- (ii) Uluslararası göç, kitlesel hâle gelip kontrol edilemediği noktada uluslararası güvenliğe tehdit oluşturabilir;
- (iii) Son olarak uluslararası göç, yabancı düşmanlığı ve ırkçı şiddet gibi tehdit unsuru oluşturan diğer güvenlik sorunlarına neden olabilir.

Bununla birlikte, göç-güvenlik bağlantısının diğer boyutları göz önüne alındığında güvenlik bileşenleri olarak tanımlanan faktörlerin göç hareketlerinin sonucunda tehdit altına girmesine yönelik algı göç güvenlik arasındaki bağlantıyı güçlendirmektedir. Bu bağlamda; Göçmenlerin girişi yükselen yabancı düşmanlığı ve uyum eksikliği ile birleştiği zaman sosyal istikrar açısından risk unsuru olabilir.

Uluslararası göç demografik güvenliğe yönelik risk oluşturacak şekilde bir etkiye sahip olabilir.

Uluslararası göç kültürel kimlik açısından bilhassa sağ partilerin söylemlerinde merkezi hal aldığı zaman bir risk oluşturabilir.

Uluslararası göç, sosyal güvenlik sistemi ve refah devleti için bir tehdit oluşturabilir.

Göçmenlerin sosyal yardımlarla yaşayan kitleler olarak algılanması, sosyal güvenlik sistemi ve refah devleti için bir risk olarak görülebilir ve bu durum istikrarsızlığa sebep olabilir.

Yerli halk arasında yaşayan göçmenlerin suç oranlarındaki artışı veya böyle algılanması uluslararası göçü, iç güvenlik açısından bir tehdide dönüştürmektedir. Teröristlerin yasal ve yasadışı göç yollarını kullanmaları, bu tehdidin en önemli kısımlarından birisidir.

Toplum tarafından güvenliğe ilişkin tehdit oluşturabilecek faktörler incelendiği zaman, göç- güvenlik ilişkisinin ontolojik güvenlik ve algılanan varoluşsal tehditlerle etkileşim içerisinde olduğu belirtilmektedir. Daha kapsamlı bir ifadeyle göçmenler ya da yabancılar tarihsel süreç içerisinde kültürel kimlik, sosyal güvenlik, ekonomik istikrar gibi konularda toplum tarafından daima tehdit olarak algılanmışlardır. Diğer taraftan göçe yönelik bu hassasiyet sadece altyapı sorunları ya da maddi sebepli kaygılardan değil aynı zamanda toplumların sahip olduğu kültürel doku açısından da korkulara sebep olmaktadır. Kimliklerin sürekli inşaa sürecinde olması ve tehdidi oluşturan referans nesnelerinin belirsizliği mevcut durumu tetiklemektedir. Bu aşamada Faist'in deyişiyle göçün güvenlikleştirilmesi kontrolü elde tutmayı sağlamakta kullanılan bir yöntemdir. Nitekim 11 Eylül terör saldırıları sonrası suçlu ve potansiyel terörist olarak algılanan göçmenlere yönelik uygulanan kontrol politikaları bu yaklaşım bağlamında açıklanabilir.

Diğer taraftan Ortadoğu ve Kuzey Afrika gibi coğrafyalarda meydana gelen çatışmaların insani sonuçlarının mülteci akınları yoluyla direkt Avrupa'yı etkileyeceği düşüncesi kontrol odaklı politikaların bir diğer tetikleyicisi konumundadır. Bu da hem Avrupa'nın dış sınırlarının korunması için Birlik içinde alınacak bilgi toplama, kimlik tespiti gibi acil önlemlerin alınması hem de göçün kontrolünde etkin rol oynayan araçların üçüncü ülkelere kaydırılması yani kontrolün dışsallaştırılması sonucunu da beraberinde getirmiştir.

Bu çerçevede Avrupa'da göçün güvenlikleştirilmesi çok aktörlü bir süreci tasnif etmektedir. Siyasi partilerle birlikte ulusal hükümetler, bireyler, ulus aşırı adli iletişim ağlarından oluşan yapılar ve özellikle medya bu sürecin en etkin bileşenlerini oluşturmaktadır. Toplumsal yapı tarafından tehdit olarak algılanan ve güvenlikleştirme sürecinde üst değerler arasında yer alan kimlik konusu yine medyanın çok önemli bir rol üstlenerek etki alanını genişlettiği konulardandır. Ancak medya tarafından göçmenlerin gettolarda yaşadıklarını ve gettolaştıklarını öne süren algılar, göçmenler arasında tepki oluşturmuş ve bu durum devlete karşı sivil itaatsizlik olarak gösterilmiştir. Bu ve benzeri durumlar biz ve öteki arasında yaşanan gerilimin tırmanmasına neden olurken diğer taraftan toplumsal homojenleşmenin de önüne geçmektedir.

11 Eylül 2001 terör saldırıları ve Ortadoğu'da yaşanan olaylardan sonra güvenliğin değişen ve çeşitlilik kazanan zemini devletin genel yapısını ilgilendiren konularda olduğu gibi istihdam, sosyal güvenlik gibi bireysel alanlara da taşmıştır. Kısaca tehdit ve referans nesnesi değişmiştir. Buradan yola çıkılarak göçün güvenlikleştirilmesinin sektörler arası bir yapıda olduğu söylenebilir.

Bu kapsamda güvenlikleştirme sürecinin aktifleştirilmesinde en temel öğelerden biri olan ve dinleyici (audience) olarak tanımlanan toplumsal yapının mevcut koşulları da göçün güvenlik problemine dönüşmesinde etkili bir zemin oluşturmaktadır. Avrupadaki terörist saldırılar ve Avrupa'nın karşı karşıya olduğu finansal krizin dinleyici kitleyi ikna

aşamasında oynadığı etkili rol bu duruma örnek oluşturmaktadır. Çoğu zaman bu durum siyasiler tarafından bir ‘fırsat’ a çevrilebilmektedir. Şöyle ki ev sahibi ülkenin kültürel yapısında meydana gelen ya da gelebilecek istenmeyen değişiklikler göç olgusunun sonucu olarak lanse edilebilmekte ve bu göçmenlerin ev sahibi ülkenin toplumuna baskın olabileceği düşüncesi aşılarmaya çalışılmaktadır. Bu şekilde kendi değerlerinin asimile olacağı fikrini benimseyen bir toplum oluşturulmakta ve böylece göç-güvenlikleştirme süreci birçok sebep çerçevesinde şekillenmektedir.

Bunun dışında Avrupa tarafından göçün güvenlikleştirici sebeplerini daha detaya indirmek gerekirse göçmenler Avrupai liberal değerleri tehdit eden unsurlar olarak görölmektedir. Örneğin eşcinsel hakları, kadın hakları, kıyafet özgürlüğü, din özgürlüğü gibi faktörler modern batı çizgisini oluşturan öğeler olarak konumlandırılmakta ve göçmen olan ‘ötekilerin bu değerleri içselleştirmekte ve kabul etmekte sorun yaşayacağı düşünölerek bu öğelere karşı bir tehdit oluşturacağı kamuoyuna sunulmaktadır. Sorunun bu şekilde bir kalıpta değerlendirilmesindeki neden ise dinsel farklılıklardır. Bu açıdan din kaynaklı tehdit unsurları, kültürel güvenlik temalı söylemin önemli bir parçasıdır.

Bu söylemlerin yakın dönemde Suriye’den yaşanan göç dalgaları için de dile getirildiği bilinmektedir. Bu bağlamda güvenlikleştirme yaklaşımının daha çok Birliğin dış sınırlarında yer alan ölkeler tarafından benimsendiği görölmektedir.

Bu söylemler özellikle son yıllarda artan terör olayları ve yükselen mikro milliyetçilikle birleştiğinde sınır güvenliği ve ulusal güvenlik alanında daha kapsamlı koruma politikaları geliştirilmesine sebep olmaktadır. Böylece büyük oranda güvenlikleştirici aktörün kendi tanımlamasıyla şekillenen bir kavramı ifade eden güvenliğin, göçle ilişkilendirilme eğilimi artarak devam etmektedir. Bu noktada ise göç- güvenlik ilişkisinde göz ardı edilen bir takım insani değerlerin tekrar ön plana çıkması gerekliliği doğmaktadır.

Kopenhag Okulu’nun geliştirdiği güvenlikleştirme teorisi kapsamında göçü açıklarken genel bir çerçeve çizerek göç konusunun sektörel bağlamda etkileri üzerinde de durmaya çalışılmıştır. Göç olgusunun güvenlikleştirilmesi sürecini ifade ederken özellikle Arap Baharı sonrası gelişen olayların göçün güvenlikleştirilmesi üzerindeki etkisi son derece geniş çaplı yaşanmaktadır. Avrupa’da göç üstesinden gelinmesi gereken bir sorun olarak algılanmakta ve günbegün yükselen siyasi partilerin oy potansiyelini artırmaları için kullandıkları bir kaynağa dönüşmektedir. Siyasi partiler veya liderler söylemler aracılığıyla göç konusunu sürekli gündemde tutarak bu konunun çözümüne yönelik olağandışı yöntemler için referans kitlesinden onay almaya çalışmaktadır. Ancak burada üzerinde durulması gereken önemli noktalardan bir tanesi ise göç olgusunun geçici ya da ötelenebilir bir sorun olmadığı ve gerek Avrupa gerekse göç kaynaklı ölkeler açısından her sektörü ilgilendiren ve etkileyen bir sorun olduğudur. Özellikle Avrupa Birliği içerisinde göç olgusunun dalgalanma şeklinde Askeri, ekonomik, siyasi, toplumsal ve çevresel olmak üzere her sektör için tehdit uyandırdığı algısı göçün güvenlikleştirilmesi aşamasında referans nesnesinin ikna sürecini kısaltmaktadır.

Ortadoğu ölkelerinde yaşanan ve Arap Baharı olarak adlandırılan süreç sonrası gerek Türkiye gerek Avrupa Birliği ölkelerine doğru gerçekleşen göçler ve bunların etkileri Avrupada meydana gelen ve tekrarlanma ihtimali olan çeşitli olayların incelenmesiyle göç ve güvenlikleştirme arasındaki ilişkinin daha net anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

AB içerisinde birçok terörist saldırı meydana gelmiştir. Bunlar arasında 19 Aralık 2016 tarihinde Almanya'nın Berlin kentinde bir kamyon Breitscheidplatz'da bir Noel pazarına girerek 12 kişinin ölümüne neden olmuştur ve bu olayda 56 kişi yaralanmıştır. 3 Şubat 2017 tarihinde Fransa'da bir adam Paris'teki Louvre müzesi yakınlarındaki bir grup askere saldırarak bir askerin yaralanmasına sebep olmuştur. 20 Nisan 2017'de bir terörist Champs-Elysées'de üç polisi vurmuş ve bir kişiyi öldürüp, diğerini de yaralamıştır. Aynı olayda bir turist de yaralanmıştır. İsveç'te 7 Nisan 2017 tarihinde Stockholm şehrinde yaşanan bir olayda ise kaçırılan bir kamyon kalabalığa kasıtlı olarak sürülmüş ve Beş kişinin öldüğü bu olayda 14 kişi de yaralanmıştır. Birleşik Krallık'ta, 22 Mart 2017 tarihinde Londra'daki Westminster Köprüsü ve Bridge Caddesi'nde beş kişinin öldüğü ve 49 kişinin yaralandığı benzer bir saldırı gerçekleşmiştir. İki ay sonra, 22 Mayıs 2017 tarihinde Manchester'daki bir konser sonrasında bir intihar bombasının patlamasıyla 22 kişi ölmüştür ve 250 kişi yaralanmıştır.

2017 sonbaharında ise Londra Köprüsü ve Borough Market'te 3 Haziran 2017 tarihinde bir saldırı daha gerçekleşmiştir ve sekiz kişinin ölümüne neden olurken ve 48 kişi de yaralanmıştır. 28 Temmuz'da yaşanan olayda bir kişi ölmüş, Hamburg'da (Almanya) altı kişi yaralanmıştır. Olayın terör saldırısı olup olmadığı konusunda inceleme başlatılmıştır. İspanya 17 ve 18 Ağustos 2017'de Cambrils ve Barselona'da 14 kişi ölmüş ve yüzlerce kişi yaralanmıştır.

Avrupada yaşanan bu terör olaylarının halk üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla 2017 sonbaharında 5 aday ülke ve 28 birliğe üye ülke çapında araştırma yapılmıştır. Avrupa düzeyinde halkın başlıca kaygıları üzerinde durulan bu araştırmalarda yıllara göre tehdit olarak algılanan faktörler değişmekte ve çeşitlenmektedir.

Göç ve terörizm konularında yukarıdaki açıklamada görüleceği üzere belirli oranlarda artış ya da azalma yaşansa da Avrupalıların yarısına yakını(%48) göçü birliğin en önemli iki meselesinden biri olarak görmektedir. AB düzeyindeki endişeler açısından çok açık bir şekilde ilerlemektedir. Bununla birlikte, bahar 2015 sonbaharında 20 puanlık bir artışın ardından 2015 sonbaharının önceki anketinden bu yana 10 puanlık bir düşüş yaşamıştır. 2013'ten bu yana ilk defa halkın göçe tepkisinde bir azalma meydana gelmiştir. Ancak diğer taraftan Avrupalıların %39'u terörizmden bahsetmektedir ve bu durum Avrupa'nın en önemli ikinci meselesini oluşturmaktadır. 2014 sonbaharından bu yana teröre ilişkin duyulan kaygı sürekli artış göstermektedir. (+33,%6'dan%). Ekonomik Durum ise (%19, - 2) Birlik üyeleri arasında gündemde sürekli düşüş yaşayan başlıklardandır.

Avrupa Birliği halkı arasında terörizmin ve göçün artan oranlarda endişe kaynağı olması elbette terörizm- göç arasında kurulan bağlantıyı sürekli kılmakta ve de güçlendirmektedir. Elbette ülkeden ülkeye bu oranların değişmesinin sebebi Birliğin dış sınırlarında olan bir ülke için göç ve yasadışı göçmen konusu en önemli endişe kaynağını oluştururken daha içlerde ve 'korunaklı' konumda olarak ifade edebileceğimiz ülkelerde ekonominin göçten daha önemli gündem maddesi olarak değerlendirilmesidir.

Mayıs 2017 tarihinde yapılan araştırmaya göre ise terörizm, Avrupa Birliği'nin karşı karşıya bulunduğu en önemli mesele olarak görülmektedir.(%44, +12). Göç ise üçüncü ardışık düşüşün ardından (2016 sonbaharından bu yana -7 puanlık) ikinci sırada yerini almış durumdadır. Diğer konular ise gündem olmakla beraber terör ve göç konularına nazaran oranları düşüktür ancak oranlar azımsanmayacak seviyede fazladır.

Diğer taraftan bu problemlerin yanı sıra iklim değişikliği gibi çevresel sorunların da artan bir şekilde halk arasında endişe kaynağı olması Kopenhag Okulu'nun da belirttiği üzere güvenliğin sektörel anlamda çeşitlilik kazandığı fikrini doğrular niteliktedir. Genel anlamda değerlendirmek gerekirse göç ve göçmenler Avrupa Birliği sınırları içerisinde yaşayan halk tarafından daima bir sorun ve tehdit kaynağı olarak görülmüştür. Buna bağlı olarak gelişen terör olayları ise göçün güvenlikleştirilmesi boyutunda çok etkili bir girdi olarak yerini almıştır. Gelişen olayların siyasi ve askeri anlamda meydana getireceği tepkisellik durumu aynı zamanda ekonomik olarak da bir sonuç doğurmaktadır. Halk göçmenlerin işlerini ellerinden alacağı korkusu duymakta ve bunun neticesinde bir 'kapanma' durumu meydana gelmektedir.

Diğer taraftan yerli halkın ekonomik anlamda tedirgin olma sebepleri ağırlıklı olarak göçmenlerin istihdam piyasasına, refah ve sosyal güvenlik temelli devlet yapısına, doğrudan vergi uygulamalarına, sosyal güvenliğe katkıda bulunmaya karşı tehdit oluşturduğu fikrinin yaygın olarak yerleşmiş olmasıdır. Ayrıca devletlerin göçmenler için yaptığı masraflar, göçmenlere giden yardımlar, göçmen çocuklarının eğitilmesi ve topluma kazandırılması gibi konular halk tarafından tepki çeken finansal konulardır. Aynı şekilde toplumsal anlamda da göçmenlerin doğum oranlarındaki artış dikkate alındığında ana nüfusa oranla daha fazla olması halk arasında mevcut kültürün 'istila' edilebileceği ve zamanla yok olacağı inancı uyandırmaktadır. Birbirini etkileyen oranlarda meydana gelen bu kaygı dalgalanmaları siyasi iktidarların söylemleriyle birleştiğinde Avrupa Birliği içerisinde göçün güvenlikleştirilmesine sebep olan en etkili argümanları oluşturmaktadır. Buradan hareketle, uluslararası göç olgusunun bir ulusal güvenlik sorunu olarak "güvenlikleştirilmesini" dört eksen üzerinde analiz edilebiliriz: Bunlar sırasıyla

Sosyoekonomik, güvenlik, kimlik ve siyasi eksenlerdir.

Sosyoekonomik eksen çerçevesinde değerlendirildiğinde yukarıda da bahsedildiği gibi yasadışı göç gelişmiş ülkelerde işsizlik düzeyini olumsuz etkileyen bir tehdit unsuru olarak kabul edilmekte ve yerli halk tarafından negatif bir duruş sergilenmektedir. Problemin ana kaynağı olarak kabul edilen yasa dışı göçmenlerin ucuz işgücü sağlaması dengeleri önemli bir biçimde değiştirmektedir. Diğer taraftan siyasi elitlerin uluslararası yaşanan göçmenleri söylemleriyle bir suçlu kimliğine bürümeleri toplumda bir güvensizlik ve huzursuzluk ortamı yaratmakta ve bunun sebebi olarak da göçmenleri gösterebilmektedirler. Ancak meydana gelen örgütlü suçlar ve göçmenler arasında direkt bağlantılardan oluşan bir istatistikî veri söz konusu değildir. Ulusal kimlik açısından önem arz eden dil, eğitim, din, günlük yaşam gibi alanlarda göçmenlerin tehdit olarak algılanması göçün sadece ekonomik ya da siyasi alanların dışında kültürel ve toplumsal alanda da bir güvenlikleştirme problemi olduğunu ortaya koymuştur.

2.8. Uygulanan Politikalar

AB yıllardır yaşanan gelişmelerle birlikte sınırlarını güvence altına almak için çeşitli politikalar uygulamışlardır. Ancak insan kaçakçılığı gibi yasadışı bir ulaşım ağının yaygınlaşmış olması gerek sınırlardaki güvenliğin sağlanmasını gerekse sınırlar içine girmiş olan yasadışı göçmenlerin kontrolünü zorlaştırmaktadır. Sınırların kontrolünü sağlamak için artırılan güvenlik yöntemleri insan kaçakçılarına olan rağbeti artırmıştır ve birçok rota bu yasadışı ağa dahil olmuştur.

İnsan Kaçakçılığının yaygın bir boyut kazanması ve kolay ulaşılabilir bir yasadışı ağ haline gelmiş olması bu yöntemle ulaşımın da kolaylaşmasını sağlamıştır. Gerek araçlar gerekse bu tecrübeyi daha önceden kazanmış akraba ya da yakınlar sebebiyle bu yöntemle duyulan talepler sürekli artmaktadır. Ancak bu güvensiz ve tamamen suç teşkil eden yöntem beraberinde binlerce ölümü de birlikte getirmektedir.

Birleşmiş Milletler Göç Ajansı 2018 verilerine göre 2016 yılında dünya genelinde 7,927 göçmen; göç sırasında ölmüş ya da kaybolmuştur. Bu sayı 2015 yılında kayıtlara geçen ölüm ve kayıp göçmen sayısının yüzde 26'lık kısmını(6,281). oluşturmaktadır. Göçleri tetikleyen olayların şiddetinin artmasıyla birlikte göç oranları ve buna bağlı olarak yaşanan kayıp ya da ölüm oranları da değişiklik göstermiştir. Akdeniz'de kaydedilen ölümlerin ve kayıp göçmenlerin sayısı 2016'da yüzde 36, 2015'te 3.785 iken 2016'da 5.143'e yükselmiştir.

Yukarıda belirtilen rakamların büyüklüğü ve sembol niteliği kazanan yaşanmış bir takım olaylar göçe yönelik bakış açısının farklı bir perspektife evrilmesi ihtiyacını doğurmuştur.

Ancak Avrupa'da yasadışı göçmen sayısındaki artış, güvenlik ortamına duyulan ihtiyaçtaki artışı da beraberinde getirmiştir. Elbette yükselen bu güvensizlik ortamı özellikle sağ kesimi temsil eden siyasi liderlerin seçimlerde yüksek başarı göstermesinin sebepleri arasındadır.

AB ülkelerine yaşanan bu yoğun göçmen dalgasının entegrasyonu veya dışlanmasına yönelik çok çeşitli politikalar uygulanmaktadır. Bu kapsamda göçmenlerin yerli halk ile olan ortak veya farklı noktaları, yerli halk ile beraber yaşadıkları süre, ekonomik ve sosyal gelir seviyeleri gibi faktörler bu politikaların belirlenmesinde önemli unsurlardandır. AB vatandaşı olmayanlara yönelik uygulanan politikalar kapsamında başlıca üç model göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki olan 'Asimilasyon Modeli'nde göçmenlerin sahip oldukları ve isteseler de istemeseler de beraberlerinde taşımak zorunda oldukları dil, kültür, sosyal karakter gibi öğeleri geldikleri topluma 'hızlıca' adapte etmek için uygulanan politikaları içermektedir. Bu düşüncenin uygulanmasına uygun zemin oluşturmak adına oturma hakkı olan göçmenlerin hepsine vatandaşlık verilmesi ve bu şekilde asimilasyonun sağlanmasına yönelik politikalar uygulanması söz konusudur.

İkinci model olan 'Çok Kültürlü Model'de ise göçmenlerin dil, kültür ve sosyal farklılıklarını kaybetmeleri beklenmeden ve böyle bir uygulamaya başvurmadan onlara yerli halkla eşit ekonomik, sosyal ve politik hakların verilmesi söz konusudur. Son olarak uygulanan 'Dışlanma Modeli'nde ise hükümetler ve yerli halk, göçmenleri kendi uluslarının bir üyesi olarak kabul etmezler. Ayrıca göçmenlerin ekonomik, sosyal, kültürel ve politik haklara sahip olması sınırlandırılmıştır. Özellikle son zamanlarda meydana gelen AB'nin ortak göç politikası belirleme yönündeki çabalarının artması, bir yandan da ülkelerdeki değişen iktidarlara beraber politikalarının değişmesi ve küreselleşmenin etkisiyle bütün ülkeler, net olarak sınıflandırılacak olan yukarıdaki sistemlerden uzaklaşmaktadırlar.

AB göç politikalarının uygulanmasında kullanılan bir diğer kavram ise 'dışsallaştırma' kavramıdır. Asimilasyon ve entegrasyon gibi yöntemler daha çok birliğe gerçekleşen bir göç sonrası gelen göçmenlerin yönetimi ile ilgiliyken dışsallaştırmada amaç potansiyel göç amacına sahip kişileri ülke topraklarının dışında tutmaktır. Güvenikleştirme politikaları kapsamında değerlendirilen dışsallaştırma politikaları Avrupa Birliği tarafından Schengen

Anlaşması ile yürürlüğe giren vize uygulamalarının yanısıra, taşımacılık cezaları ve takibinde havaalanı irtibat yetkilileri bulundurma zorunluluğu ile birlikte göç yönetimini üçüncü ülkelerin sınırlarına taşımıştır.

Burada amaç göçün iç politikadan ziyade dış politika konusu olarak kalmasını sağlamanın yanısıra Birliğin, iç güvenlik modeline dayalı önlemleri üçüncü ülkeler tarafından uygulanmasına teşvik etmektir. Bu kapsamında AB, göçün yönetilmesi konusunda politikalarını genellikle göçmenleri sınırları dışında tutmaya yönelik olarak hazırlamıştır. Geri kabul anlaşmaları ve güvenli üçüncü ülke politikaları bu amaçla geliştirilen politikalarlardır.

AB için yasadışı göçle mücadele etmek amacıyla geliştirilen en temel uygulamalardan bir tanesi de geri kabul anlaşmalarıdır. Bu anlaşmada temel mesele AB sınırları içinde yasadışı olarak bulunan kendi vatandaşlarını ya da gelişen bazı durumlarda o ülkeye gitmeden önce kendi toprakları üzerinden yasadışı olarak geçen üçüncü ülke vatandaşlarını kabul etmesidir. Söz konusu bu tür anlaşmalar Birliğin üçüncü ülkelerle arasında geliştireceği ilişki açısından son derece önemlidir. Birlik 2004 yılındaki genişlemesiyle katılan yeni üyelerin sınırlarını korumak amacıyla bu uygulamaya gitmiştir. Bu çerçevede geri kabul anlaşmaları Schengen ülkeleri ile Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri arasında 1990'lı yıllardan itibaren, henüz Komisyona üçüncü ülkelerle anlaşma müzakere etmek yetkisi verilmemişken imzalanmıştır. İlk olarak Polonya ile vatandaşlara turist vizesinin kaldırılması sonucu imzalanmıştır. Daha sonra bu sistem yaygınlaştırılarak Afrika, Karayip ve Pasifik ülkelerini kapsayarak düzensiz göç akışını geri kabul anlaşmalarıyla dengelemeyi amaçlamıştır.

Geri Kabul Anlaşmaları doğrultusunda sağlanan vize kolaylığı Birliğin adalet ve içişleri alanında yapılan reform çalışmalarıyla üçüncü ülkeler üzerinde güçlü bir etkiye sahip olmasını sağlamıştır. Bu sayede komşu ülkelerde genişlemeden kaynaklı duyulan rahatsızlıklar belli derecede çözüme ulaşmıştır. Bu çerçevede vize kolaylaştırma ve geri kabul anlaşmalarının AB'nin iç güvenlik endişeleri ve komşu bölgelerde dış istikrar ihtiyacını dengeleme çalışmalarının merkezine taşınmış olması bu uygulamaları AB'nin dış politika araçlarından biri haline dönüştürmüştür. Geri kabul anlaşmalarının uygulanması esnasında; maliyet dağıtımı, geri gönderme prosedürleri, transit geri gönderme düzenlemeleri, ispat standardı, sorumlu kriterleri, zaman limitlerine ilişkin hükümler gibi birçok karmaşık süreçten geçilmektedir. Ancak bu prosedürler ülkeler arasında değişiklik gösterebilmektedir. Burada en temel ve üzerinde anlaşma sağlanması en zor konu üçüncü ülke vatandaşlarının ve devletsiz kişilerin geri kabulüne ilişkindir. Bu göçmenlerin göç güzergâhlarının tespiti ve hangi, ülkeler üzerinden geçtiklerinin kanıtlanması tartışmalı bir konudur. Bu kapsamda gerçekleştirilen müzakereler boyunca söz konusu ülkenin itirazları ve talepleri doğrultusunda düzenlemeler yapılmakta ve böylece anlaşmalar farklılık kazanmaktadır.

2.9. Çağımızın Uluslararası Sorunu Göç

Neden çağımızın uluslar arası sorunudur göç. Çünkü çağ artık değişti ve iletişim olanakları son derece gelişti. Ulaşım imkanları hayal edilemeyecek seviyelere ulaştı Afganistanlı şartları uyan bir şahıs en geç oniki saat sonra kıtalar arası yer değiştirebiliyor. İletişim ve hız beraberinde suç çeşitliliğini getirdi. Daha birçok konuda yeni gelişmeler ile Ülkeler karşılıklı olarak birbirlerinin savunma sistemlerini izler hale geldi ve rekabet arttı. Dünya

nüfusunun artmasıyla birlikte açlık ve iklim değişikliklerine bağlı kuraklıklar gelişti. Bu ve benzeri nedenler hızlı bir göç trafiği başlattı işte bu nedenler ile Yer küre üzerindeki her ülkeyi doğrudan ilgilendiren bir sorun olmaya başlamıştır göç.

İnsanlar kendi ülke sınırları içerisinde yer değiştirdiklerinde bu durum başka ülkeleri pek fazla etkilememektedir. Biz buna iç göç diyoruz. Bu durumunda kendi içinde çeşitli problemleri bulunmakla birlikte genel dünya düzenini etkileyen bir durum ortaya çıkmamaktadır. Ancak sınır aşan bir göç trafiği başladığında bu durum kaynak ülkeyi, transit ülkeyi ve hedef ülkeyi doğrudan etki altına almaktadır. Hele hele bu göçün sebebi bir savaş ve ona bağlı bir açlık durumu ise durum aynen bu gün Türkiye'nin içinde bulunduğu gibi bir hal almaktadır. Bir adım daha ilerisine gidildiğinde dahada ağır Afrika kıtasındaki dini temelli yapıların terör eylemleri ile sarsılan yeni göç yapıları ortaya çıkmaktadır.

Uluslararası göç; “kişilerin geçici veya daimi olarak başka ülkeye yerleşmek üzere menşe ülkelerinden veya mutad olarak ikamet ettikleri ülkeden ayrılmaları, dolayısıyla, uluslararası bir sınırın geçilmesi” şeklinde ifade edilmektedir (Uluslararası Göç Hukuku, 2009). Uluslararası göç gönüllü veya zorunlu göç şeklinde de ikiye ayrılır. İç göçte bireylerin seyahat etme ve yer değiştirme özgürlüğü varken, uluslararası göçte bu hak bazı koşullara ve sınırlamaya tutulmaktadır. Günümüzde bireysel isteğe dayalı seyahat ve yer değiştirme özgürlüğü birçok ülkede sadece ulusal sınırlar içinde uygulanabilen bir hak özelliği taşımaktadır. Devlet sınırın aşılması söz konusu olduğunda, yer değiştirme, bireyin hakkı olmaktan çıkarak ulus-devletlerin “güç” politikasının alanına girmektedir. Bu sebeple, küreselleşmenin bütün zorlamalarına karşın, uluslararası göç halen denetimli bir nüfus hareketi olmaya devam etmektedir Uluslararası göçler; imparatorlukların dağıldığı 19. yüzyılın sonunda Avrupa’da ortaya çıkmış, 20. yüzyılda ise dünya savaşları, soğuk savaşın sona ermesi, küreselleşmenin etkisi ile hızlanmış ve çok belirgin bir siyasa alanı haline gelmiştir (İçduygu, Erder ve Gençkaya, 2014:13,80). 2017 Birleşmiş Milletler (BM) küresel göç verilerine göre; 257 milyon göçmen dünya nüfusunun yüzde 3,4’ünü meydana getirmektedir (“International Migration”, 2018).

2.9.1. Uluslararası Göçün Unsurları

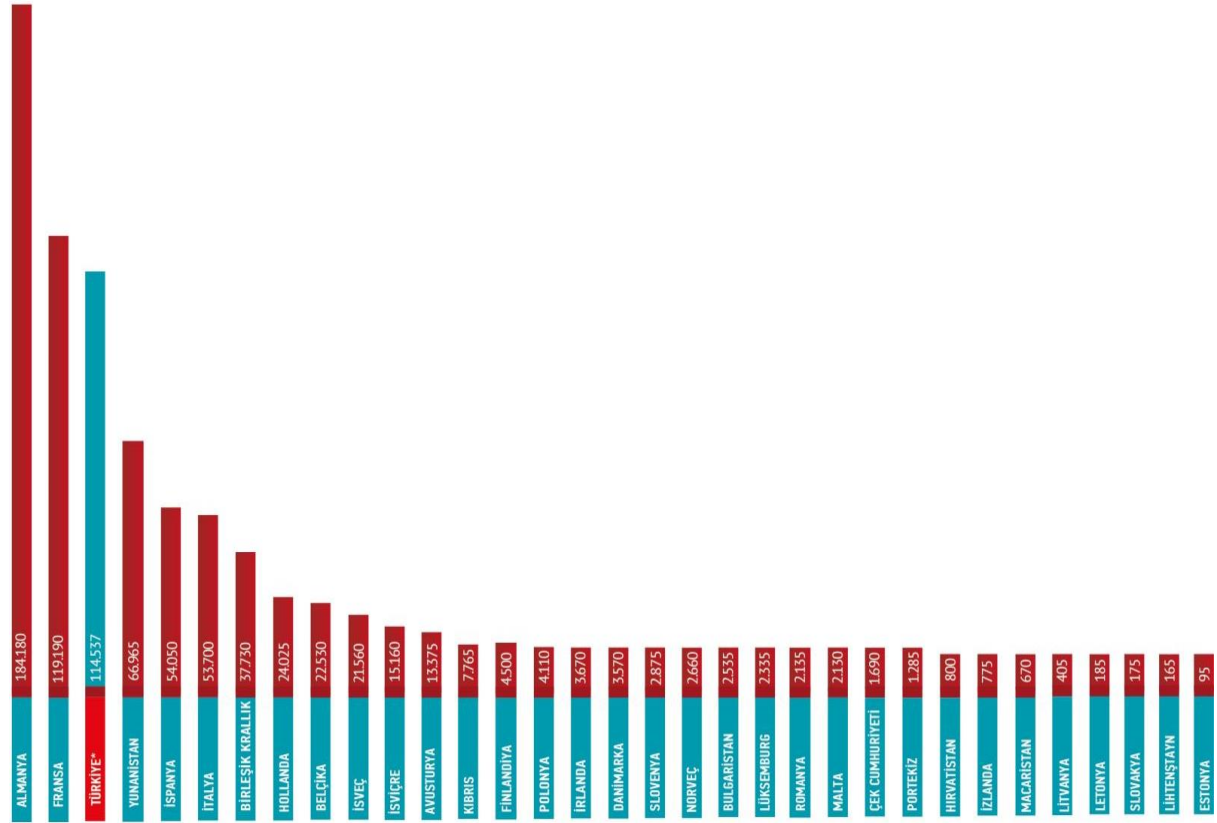
Sosyal bilimler disiplinlerinde her ne kadar farklı yaklaşımlar olsada disiplinlerin tümü, göçün sebep ve sonuçları üzerinde hem fikir olmuşlardır. Çünkü göç, çok boyutlu bir olaydır ve başlangıcından sonuna kadar evreleri birlikte incelenmelidir. Aksi takdirde doğru sonuçlara ulaşılamaz ve doğru çözümler üretilemez.

Uluslararası göçler Ülke Sınırlarını Aşan, geçici veya kalıcı olabilen, isteğe bağlı veya zorunlu olabilen, Birey- Grup veya Kitleler tarafından yapılabilen, düzenli veya düzensiz olabilen özelliklere sahiptirler.

Tüm uluslararası göç hareketleri yasal açıdan bakıldığında, düzenli veya düzensiz göç olmak üzere ikiye ayrılır.

Düzenli göç, yasal çerçeve dâhilinde, başka bir deyişle, belli prosedürleri yerine getirerek yapılan göçtür. Düzenli göç, birey tarafından yapılan talebin gidilmek istenen ülkenin onayı ile yapılabilirdiği gibi, bazı ülkeler nüfus ve işgücü durumu göz önüne alarak yaptığı kendi talepleri ile de olabilmektedir. Örneğin ABD, yıl DVyöntemi ile önceden belirlediği ülkelere kota sınırlaması dâhilinde olmak kaydıyla, başvuruda bulunanlar arasından kura ile

her yıl binlerce kişiye oturma izni vermektedir. Bunun haricinde yapılan diğer bir uygulama Almanya'nın işgücü açığını, Güney Avrupa, Türkiye ve Yugoslavya'dan karşılamak amacı ile 1960'ların başında başlattığı "misafir işçi sistemi"dir (Gençler, 2002: 29,30). Bu türden işgücü göçünün yanı sıra, iltica hareketleri de düzenli göç olarak ele alınmaktadır. Bu kapsamda, 2018 yılında AB ve EFTA ülkelerinde uluslararası koruma başvurusu yapan yabancıların sayısı ve başvuru yaptığı ülkeler Şekil-5'te gösterilmiştir.

Çizelge 5. AB ve EFTA Ülkelerinde 2018 Yılında Uluslararası Koruma Başvurusu Yapan Yabancılar

Kaynak : http://www.goc.gov.tr/icerik3/uluslararasi-koruma_363_378_4712'den alındı.
(Erişim Tarihi:12.05.2019)

Düzensiz göç, gerek gönderen gerekse alan ülkenin yasaları dışında meydana gelen göç hareketleridir. Yasadışı göç edenler, göç gönderen ülkenin ülkeden ayrılma ile ilgili yasal ve idari gereklerine uymaksızın ülkeyi terk etme, hedef ülkenin de ülkeye giriş, oturma ve çalışma yasalarına riayet etmeden bu ülkede kaçak olarak yaşamaktadır. Bu bağlamda; hedef ülke sınırını yasadışı geçen veya vize almasına rağmen vize süresinin dolması sonrasında ülkede kalmaya devam eden yada çalışma izni olmamasına rağmen kaçak olarak çalışan kişiler, düzensiz göçmen olarak kabul edilir. Bunlara ek olarak, yaptığı mülteci başvurusu reddedilen sığınmacıların ülkede kalmaları da düzensiz göçün altında sınıflandırılabilir (İçduygu, 2004:24).

Düzensiz göç, göçün ölçeği ve biçimine göre 3 şekilde karşımıza çıkmaktadır. Düzensiz göçün birinci şekli, birey tarafından herhangi bir suç örgütü ile ilişkili olmaksızın gerçekleştirdiği kaçak göç hareketidir. Bunun yanı sıra, uluslararası göçün bazı organize

suç örgütleri tarafından çıkar sağlamak için örgütlü bir şekilde gerçekleştirilmesinden kaynaklanan “insan kaçakçılığı” ve “insan ticareti” de düzensiz göç içinde ele alınmaktadır.

İnsan kaçakçılığı, doğrudan veya dolaylı olarak, maddi çıkar sağlamak amacıyla, bir kişiyi vatandaşı olmadığı veya kalıcı oturma izni olmayan ülkeye yasadışı girişini sağlamaktır. İnsan ticareti ise sömürü (zorla çalıştırma, esaret altına alma, kötü işlerde kullanma veya organlarını alma) amacıyla, tehdit veya diğer türlü baskı, adam kaçırma, korku, aldatma, çaresiz durumlarından yararlanma, diğerleri üzerinde kontrol gücü olanlara ödeme yapma vasıtaları ile insanların çalıştırılması, taşınması, bir yerden başa yere götürülmesi, barındırılması veya alınması şeklinde tanımlanmaktadır. İnsan kaçakçılığında uluslararası göç, kişinin kendi rızası dâhilindeyken, insan ticaretinde baskı, şiddet ve zorlama söz konusudur.

Son yıllarda başta insan kaçakçılığı olmak üzere tüm düzensiz göç hareketleri küresel çapta bir sorun haline gelmiştir. Her yıl 800.000 kişinin insan kaçakçılığı organizasyonları yoluyla sınırları aştığı tahmin edilmektedir. Her yıl yasadışı şekilde sınırı aşan düzensiz göçmenlerin toplam sayısının ise 2,5-4 milyon olduğu, insan kaçakçılığı ve insan ticareti suç örgütlerinin yılda 10 milyar dolar kar sağladığı tahmin edilmektedir. Göç tartışmalarının ilk sırasına yükselen bu olgu, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde de önemli bir yere sahiptir.

Uluslararası göçün en önemli unsurlarından biri de bu işlemin göçe karar vermekten hedef ülkeye yerleşmeye kadar içinde bir dizi aşamanın bulunduğu bir süreç karşılık gelmesidir. Uluslararası göç, göç edecek kişinin, diğer bir ülke, toplumu ve göç politikasını öğrenmesi, ülkesindeki kurumlardan ve ülkesinin geleceğinden hoşnutsuzluğunun artarak göç etme isteğinin doğması, ilk önce o ülkeye göç etmesini kolaylaştıracak mekanizmalarla iletişim geliştirmesi, tüm kaynakları göç çabasına yöneltmesi, göç etmesi (seyahat aşaması), hedef ülke toplumu ile geçici veya kalıcı olarak bütünleşmesi gibi süreçlerden oluşur. (Somuncu, 2006:8,9).

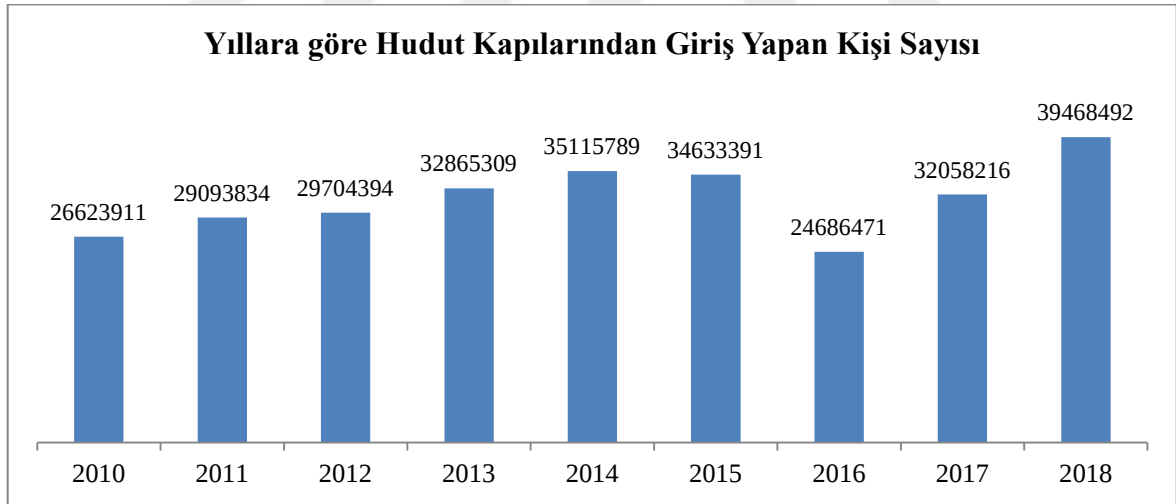
3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. Türkiye'nin Uluslararası Göçe Bakışı ve Politikası

Türkiye göç politikasının genel hatları üçüncü ülke vatandaşlarına uygulanan vize politikaları, ülkeye giriş-çıkışların kontrolünü ve sınır güvenliğini sağlamaya yönelik işletilen sınır yönetimi, yasal göçmen alımı, ülkede düzensiz göçle mücadele, mülteci hareketlerinin düzenlenmesi ve Türkiye'nin göç politikasında etkili olan AB'nin güvenlik çerçevesinde yaklaşımı açısından değerlendirilmektedir. (Bozkaya ve Kıncal, 2018:95)

3.1.1. Türkiye'nin Vize Politikası

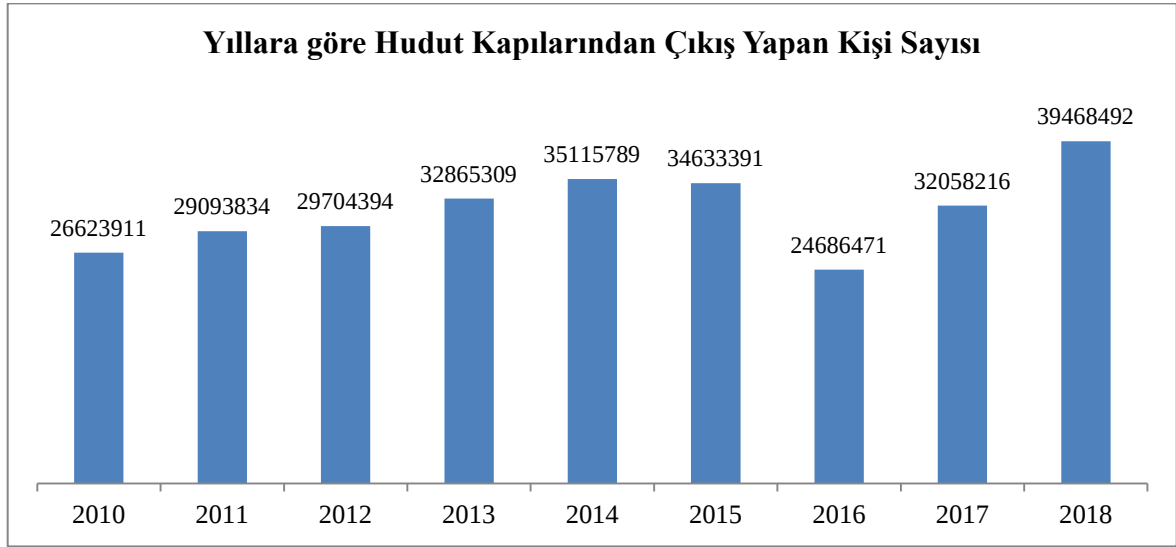
Vize, bir devletin ülkesine seyahat edecek yabancıların sınırdan giriş iznine ilişkin pasaportuna işlenen kaydı şeklinde tanımlanmaktadır. Vize süreci, bir ülkenin dış temsilcilikleri ve sınır makamlarının işbirliği ile beraber yürütülmektedir. Uluslararası hukuka göre, vize egemenlik hakkı ile ilişkilendirilmesi nedeniyle onay prosedürüne tabidir. Türkiye dâhil tüm devletler, ülkelerine hangi yabancıların gireceğine dair politikaları belirlerken ulusal çıkarlarına göre hareket etmektedir (Vize Nedir? 2018). Türkiye'de vize politikasına ilişkin esaslar, 2013 tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun ikinci kısmına göre uygulanmaktadır (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013:4-9). Vize rejimi, bir yabancıların Türkiye'yi geçiş ülkesi olarak kullandığı transit vize uygulaması, turist vizesi, üçüncü ülkede belirli veya sınırsız bir süre yaşamayı ya da çalışmayı öngören vizeleri kapsamaktadır. Aşağıdaki iki grafikte (Şekil-5 ve Şekil-6) yıllara göre Türkiye'nin hudut kapılarından giriş ve çıkış yapanların sayısal verileri görülmektedir.

Çizelge6. Yıllara Göre Türkiye'ye Hudut Kapılarından Giriş Yapan Kişi Sayısı

Kaynak :http://www.goc.gov.tr/icerik3/giris-cikis_363_378_4708#'den alındı.

(Erişim Tarihi:12.05.2019)

Çizelge7. Yıllara Göre Türkiye’ye Hudut Kapılarından Çıkış Yapan Kişi Sayısı

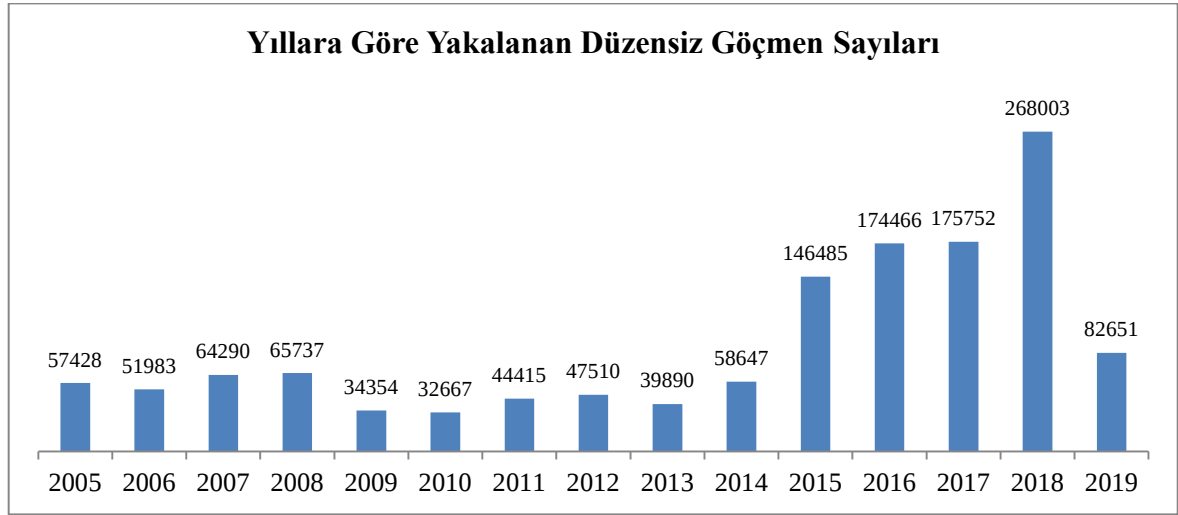
Kaynak : http://www.goc.gov.tr/icerik3/giris-cikis_363_378_4708#’den alındı.

(Erişim Tarihi:12.05.2019)

3.1.2. Türkiye’nin Sınır Yönetimi

Sınır yönetimi, bir ülkenin egemenlik hakları ve bu doğrultuda sağlamaya çalıştığı güvenlik ortamı ile direkt ilgilidir. Sınır yönetiminin oluşturulması için kapasite geliştirilmesi ve Türkiye’nin bu konuda özellikle AB göç politikaları ile paralel şekilde hareket etmesi, Türkiye-AB ilişkilerinde en önemli gündem konularından biridir. Türkiye-AB arasındaki sınır yönetimi ilişkisi, AB’nin göç politikalarında güvenliğin nerede konumlandırıldığı ile yakından ilişkili bir husustur. Schengen Alanı ile birlikte dış sınırların kontrolünün ve güvenliğinin sağlanmasının öneminin artması, ayrıca 11 Eylül saldırıları ile terörizme karşı geliştirilen yeni sınır yönetimi mekanizması, Türkiye’yi AB için önemli bir ortak haline ulaştırmıştır. Türkiye’nin konumu itibari ile siyasi manada istikrarsız bölgelere yakınlığı ve hem varış hem de geçiş ülkesi olması, göçün ve sınırların yönetimini daha da dikkat etmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, Türkiye entegre sınır yönetimi anlayışı ile üç farklı işbirliği şekli tercih etmektedir. Bunlar, kurum içi işbirliği, kurumlar arası işbirliği ve uluslararası işbirliğidir. Türkiye ve AB arasında özellikle iç savaştan kaçan Suriyeliler bağlamında yoğun bir şekilde mesai yürütülmektedir. Buna istinaden Bulgaristan, Yunanistan ve Türkiye arasında kurulan polis ve gümrük işbirliği buna örnek gösterilebilir. Ayrıca, AB üyesi ülkelerin komşularıyla olan sınırlarının korunması ve güvenliğinin sağlanması maksadıyla oluşturulan FRONTEX (AB Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı) bu işbirliği sürecinin en önemli araçlarından birini meydana getirmektedir. Suriyelilerin yerinden edilmişlik meselesi göçmen krizi adı altında ele alınması ile birlikte, Türkiye ve AB arasındaki sınır yönetimi işbirliği bakışı daha derinleşen bir boyutta değerlendirilmeye başlamıştır(Bozkaya ve Kıncal, 2018:97).

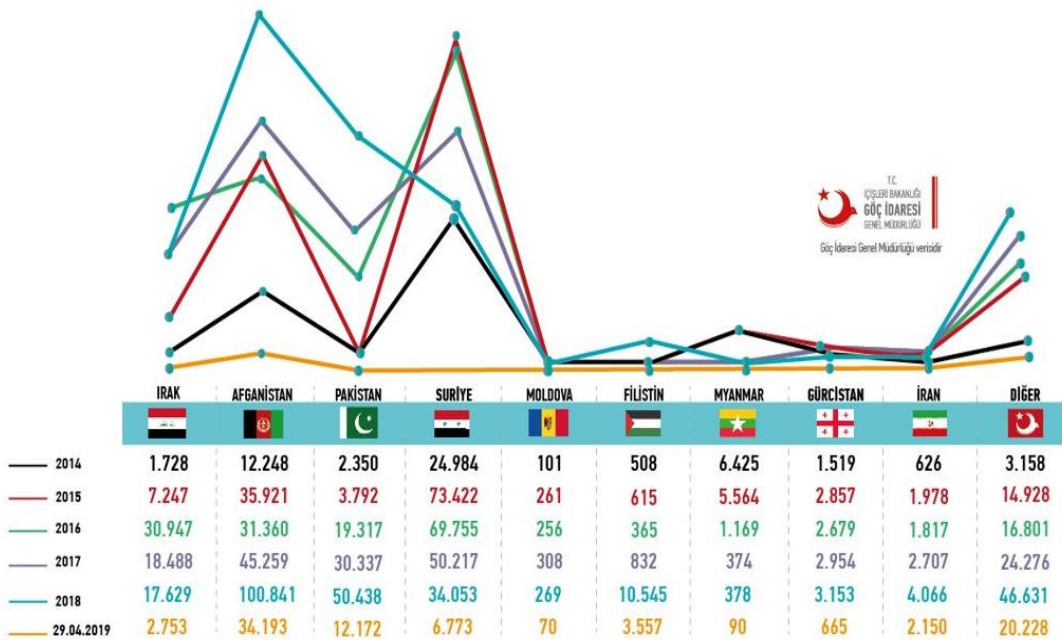
Bu çerçevede, yıllara göre ülkemizin sınırlarında yakalanan düzensiz göçmen sayısı Şekil-8’de ve düzensiz göçmenlerin uyrukları Şekil-9’da gösterilmiştir.

Çizelge 8. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı

Kaynak: http://www.goc.gov.tr/icerik3/giris-cikis_363_378_4710'den_alindi.

(Erişim Tarihi: 12.05.2019)

Çizelge9. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı

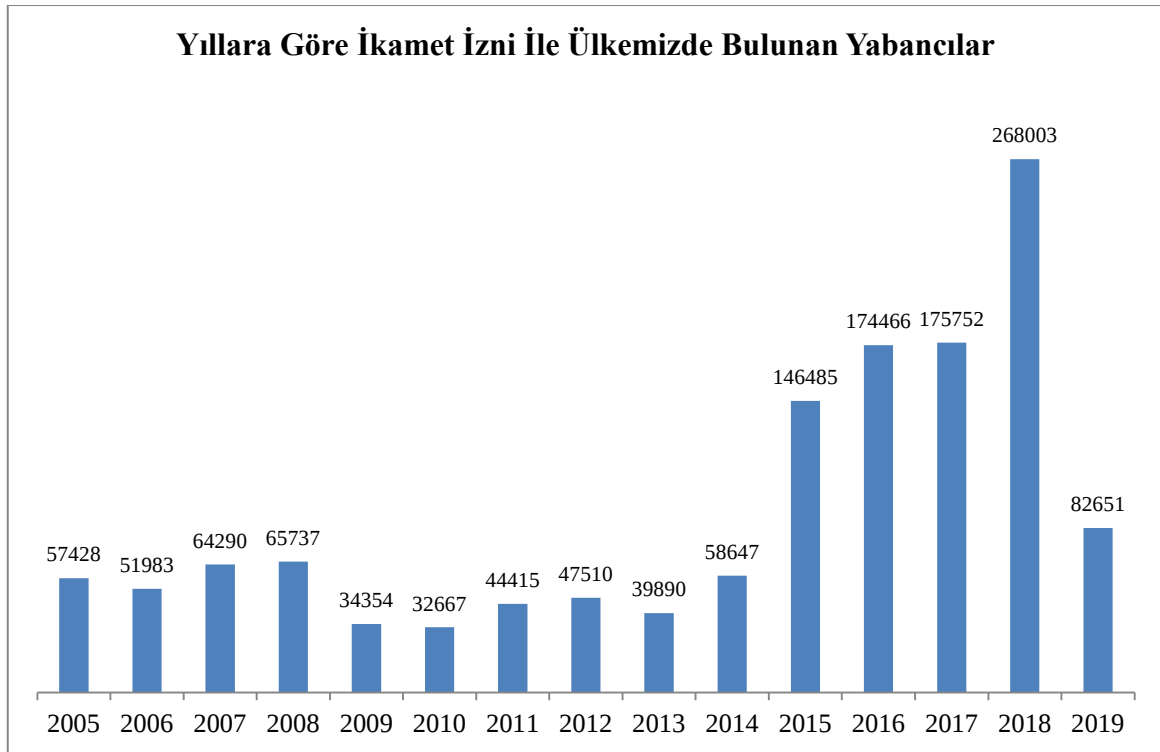
Kaynak : http://www.goc.gov.tr/icerik3/giris-cikis_363_378_4710'den_alindi.

(Erişim Tarihi: 12.05.2019)

3.1.3. Türkiye'nin Yasal Göç Politikası

Yasal göç, kişilerin herhangi bir nedenle kendi ülkesinin dışına çıkarak başka bir ülkede yaşamak için gerçekleştirdikleri göç hareketlerini, gittikleri ülkenin yasalarına uygun şekilde yapmaları şeklinde tanımlanır. Yasal göç politikası, çalışma, eğitim, aile birleşimi yoluyla göçmen alımı ve bu göçmenlerin entegrasyonu konusunda yapılan düzenlemeleri içermektedir. Türkiye'ye diğer ülkelerden araştırma yapmak için gelen öğrenciler ve akademisyenler, çalışmak veya iş kurmak için gelen yabancılar, mesleki eğitim görmek için gelenler yasal göç düzenlemelerine tabidirler. Türkiye Göç Raporu'na göre 2016 yılında Türkiye'de bulunan yabancıların %53'ünün (244.034 kişi) kısa dönem ikamet izni, %14'ünün (63.546 kişi) aile ikamet izni, %13'ünün (61.116 kişi) öğrenci ikamet izni, %12'sinin (56.591 kişi) çalışma izni ve %8'inin (35.930 kişi) diğer ikamet

izinleri ile ülkede bulunduğu kaydedilmiştir (2016 Türkiye Göç Raporu, 2017, s. 40). Türkiye ve AB arasında eğitim görmek veya araştırma yapmak için göç edenler, işgücü alımı anlaşmaları yoluyla Türkiye’den Avrupa’ya göç eden kişiler, iş kurmak için göç edenler, aile birleşimi nedeniyle göç eden kişiler yasal göç çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Çizelge10. Yıllara Göre İkamet İzni İle Ülkemizde Bulunan Yabancılar

Kaynak : http://www.goc.gov.tr/icerik3/ikamet-izinleri_363_378_4709’den alındı.

(Erişim Tarihi: 12.05.2019)

Türkiye, bulunduğu coğrafi konum nedeniyle, sığınmacı ve mülteciler için merkez ülke konumunda bulunmaktadır. Avrupa ülkeleri, Amerika ve diğer gelişmiş ülkelere Türkiye üzerinden gitme düşüncesi, Türkiye’yi geçiş/bağlantı amaçlı kullanılan bir ülke konumunda tutmaktadır. Yaşanılan göçün boyutu ve sayısı konusunda güvenilir rakamlar olmasa da, son dönemlerde yıllık 150 bin ila 250 bin kişi arasında farklı göç kategorilerini içeren, bir kısmını transit göçmen ya da kısa süreli çalışan kaçak işçilerin oluşturduğu göçmen kitlesinden meydana gelen bir göç dalgasının ülkemize yöneldiği görülmektedir. Avustralya ve Kanada gibi dünya çapında geleneksel göç alan ülkelerde yıllık göçmen sayısının geçen 15 yılda 75 bin ila 225 bin kişi arasında değiştiği düşünülürse, Türkiye’nin uluslararası göç hareketleri içinde göç alan ülke olarak önemli bir rol oynadığı aşikârdır. Son dönemlerde sayıları oldukça azalan ve soydaş göçü olarak adlandırabileceğimiz etnik Türk kökenlilerin sığınma talebi yoluyla gerçekleştirdikleri göçün yanında, dört farklı göç türüyle karşılaşmaktadır. Bunlara baktığımızda sığınmacı ve mültecilerin göçü, transit göç, kaçak işçi göçü ve yabancıların resmi yollardan kayıtlı göçüdür. Burada bahsedilen ilk üç göç türü birbirleriyle örtüşmektedir. 2000 yılında yaklaşık 270.000 yabancıların sığınmacı ya da transit göç türü çerçevesinde ülkeye giriş yaptığı tahmin edilmektedir. Bunların üçte ikisi yasal giriş yapmış olmakla birlikte, 100.000’ne yakınının ülkeye izinsiz

girdiği tespit edilmiştir. Genel sayıda sığınma talebinde bulunanlar, toplam yabancı göçünün ancak yüzde ikisini oluşturmaktadır (Kolukırmık, 2014:40).

3.2. Türkiye'nin Göç Aldığı Ülkeler

Ülkemiz coğrafi ve stratejik konumu sebebiyle tarih boyunca kitlesel sığınma hareketleri de dâhil olmak üzere geniş anlamda göç hareketlerinin nihai durağı olmuş ve milyonlarca göçmene ev sahipliği yapmıştır. Türkiye, doğusunda ve güneyinde çatışma, iç savaşların ve istikrarsızlıkların yaşandığı bazı Orta Doğu ve Asya ülkeleriyle, batısında refah düzeyi ve insan hakları standartları yüksek Avrupa ülkeleri arasında köprü vazifesi görmektedir. Özellikle son yıllarda artan ekonomik ve siyasi gücü ve istikrarlı yapısı, Türkiye'yi düzenli ve düzensiz göç hareketleri için çekim merkezi haline gelmiştir. Bu durum, göçün Türkiye'nin ekonomik, sosyo-kültürel ve demografik yapısı ile kamu düzeni ve güvenliği üzerindeki etkilerini gündeme getirmektedir.

3.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Yaşanan Göç Hareketleri

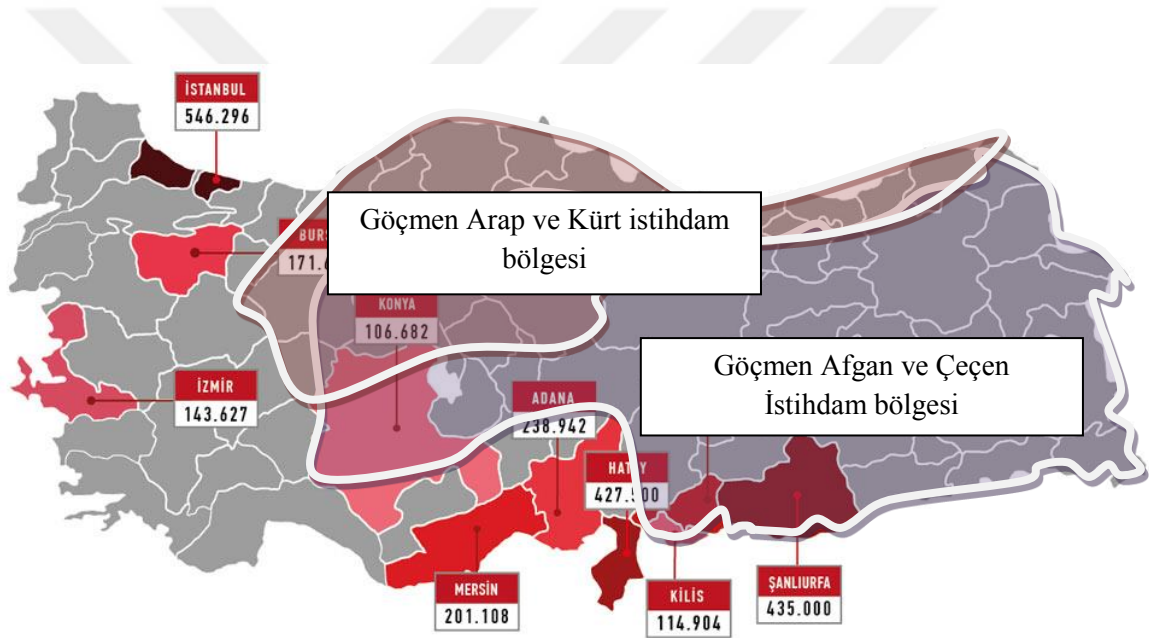
Osmanlı İmparatorluğu döneminde din ve ırk ayrımı yapılmaksızın gelenlere hoşgörüyle yaklaşılmaktaydı. Bu dönemde öne çıkan kitlesel ve bireysel sığınma hareketlerinin başlıcaları şunlardır:

- 1492 yılında on binlerce Yahudinin İspanya'dan gemilerle kurtarılarak Osmanlı İmparatorluğu topraklarına getirilmesi,
- 1672 ThökölyAyaklanması'nın ardından matbaacılığın öncüsü İbrahim Müteferrika ile itfaiyeciliğin öncüsü Kont ÖdönSeçenyi (Seçenyi Paşa)'nin4 ve 1699 yılında Macar Kralı Thökölyİmre ve eşinin Osmanlı İmparatorluğuna iltica etmeleri,
- 1709 yılında İsveç Kralı Şarl'ın beraberindeki yaklaşık 2 bin kişilik grupta birlikte Osmanlı İmparatorluğuna sığınması,
- 1718 Pasarofça Antlaşması'nın ardından Macar Kralı II. RakoczyFerenc'in Osmanlı İmparatorluğu'na sığınması,
- 1830 Polonya İhtilali'nin liderlerinden bugünkü Polonezköy'ün kurucusu Prens Adam Czartorski'nin 1841 senesinde Osmanlı İmparatorluğu'na iltica etmesi”
- 1848 Macar Özgürlük savaşını kaybeden Prens LajosKossuth ve yaklaşık 3 bin Macarın 1849'da Osmanlı İmparatorluğu'na gelmeleri,
- 1858 - 1864 yılları arasında Rus kaynaklarına göre yaklaşık 493.000 Müslüman Kafkas nüfusun Osmanlı'ya sığınması,
- Farklı istatistiki veriler bulunmakla birlikte 1864 senesinde ise Rus ordusundan kaçan yaklaşık 1 milyon Kafkas nüfusun Osmanlı İmparatorluğu topraklarına kabul edilerek, Balkanlar'a ve Anadolu'nun çeşitli yerlerine yerleştirilmesi (Çerkez Sürgünü)
- 1917 Bolşevik İhtilali'nin ardından Vrangeli'nin yaklaşık 135 bin kişiyle birlikte Osmanlı İmparatorluğu'ndan koruma talep etmesi.

3.2.2. Cumhuriyet Döneminde Yaşanan Göç Hareketleri

Ülkemize yönelik kitlesel göç hareketleri, Cumhuriyet'in kuruluş süreci ve sonrasında da devam etmiştir. Bu hareketlerin en somut örnekleri ise şu şekilde özetlenebilir:

- 1922-1938 yılları arasında Yunanistan'dan 384 bin kişi,
- 1923-1945 yılları arasında Balkanlardan 800 bin kişi,
- 1933-1945 yılları arasında Almanya'dan 800 kişi,
- 1988 yılında Halepçe katliamından sonra Irak'tan 51.542 kişi,
- 1989 yılında Bulgaristan'dan 345 bin kişi,
- 1991 yılında Birinci Körfez Savaşından sonra Irak'tan 467.489 kişi,
- 1992-1998 yılları arasında Bosna'dan 20 bin kişi,
- 1999 yılında Kosova'da meydana gelen olaylar sonrasında 17.746 kişi,
- 2001 yılında Makedonya'dan 10.500 kişi,
- Nisan 2011- Haziran 2013 arasında Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle yaklaşık 1 milyon kişi. Bu gün itibarı ile 3.7 milyon kişi.

Türkiye'ye Suriye savaşından kaçarak sığınan göçmenlerin şu anda yaşadıkları illeri ve sayıları gösteren harita yukarıda gösterilmiştir. Haritadan anlaşılabacağı üzere göç gruplarının gidiş istikameti güney doğudan kuzey batıya doğrudur. Bu grupların içerisinde etnik yönden Arap ve Kürt göçmenler yer almaktadır. Batı illerinin sakin kalması ve Ülke güvenliğinin sürdürülebilir olması açısından bu akım süratle durdurularak Kuzeydeki Karadeniz bölgesinde ve kısmen de Kuzey Batı İç Anadolu Bölgelerindeki tarım işçisi çalıştıran bölgelerde zamana yayarak yerleştirilmeleri ekonomik verimlilik ve demografik yapının tanzimi açısından faydalı olacaktır.

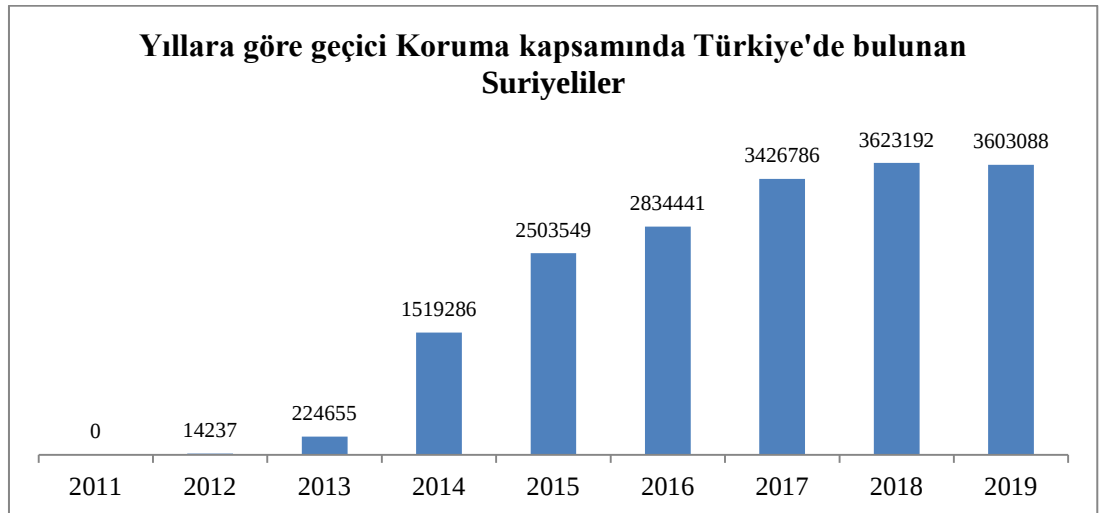
1860'lı yıllardan itibaren Rusya'dan gelmeye devam eden çeçenler ve inguşlar ile 1980'li yıllardan buyana Afganistan'dan gelen göçmenler ise Doğu ve Güneydoğu vilayetlerindeki işlenebilir verimli ve boş tarım arazilerine yerleştirilmesi yönünde politikalar takip edilmelidir.

3.3. Uluslararası Göçün Türkiye'ye Etkileri

Türkiye, son 30 yıldır özellikle Ortadoğu ülkelerinden olmak üzere yüksek rakamlarda kitlesel ve zorunlu göçe maruz kalmıştır. Bahse konu göçlerden en önemlilerini; 1988 yılında Irak'tan, 1989-1995 yılları arasında Bulgaristan'dan, 1991 yılında I. Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'tan, 1992-1995 yılları arasında Bosna'dan, 1998-1999 yılları arasında Kosova'dan aldığı göçler meydana getirmektedir. Son olarak da Suriye Arap Cumhuriyeti'nde çıkan iç savaş nedeniyle ülkelerinden kitlesel ve zorunlu göçe maruz kalan Suriyeliler, 29 Nisan 2011 tarihinde 252 kişilik bir grupla toplu olarak Türkiye'ye giriş yapmaya başlamış ve 02 Mayıs 2019 tarihi itibarıyla de kayıt altına alınanların sayısı 3.603.088'e kadar yükselmiştir ("Geçici Koruma", 2019). Türkiye'deki Suriyeliler, 13/10/2014 tarihli ve 2014/6883 sayılı Geçici Koruma (GK) Yönetmeliği kapsamında geçici koruma statüsüne alınmışlardır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

Göçün olumlu yada olumsuz manada Türkiye'ye birçok yönden etkileri olmaktadır. Bunların başında İnsan kaçakçılığı ve buna bağlı diğer yan etkileri gelmektedir. Ayrıca son dönemlerde topluca savaş alanlarını terk eden kitleler ve bunların meydana çıkarmış oldukları yığınlar akıl almaz asayiş ve terör olaylarını meydana getirmektedir. Bu olaylar bazen Türkiye içinde bazen de Türkiye bağlantılı olarak dünyanın her tarafında meydana gelmektedir.

Dünya kamuoyunda Türkiye'nin imajı yönünden çok kötü görüntüler ortaya çıkmakta, sonuçları itibarı ile devleti uluslar arası arenada takatsiz bırakarak yalnızlaşmasına neden olmaktadır. Sonuçta ekonomik yaptırımlar, sosyal karışıklıklar, siyasal talepler, iç cephede kamplaşmalar ve maddi manevi birçok kayıplara neden olmaktadır. Özellikle Türkiye'nin güneyinde peş peşe meydana gelen savaşlar sonucundaki mülteci ve geçici sığınmacı göçü günümüzde Türkiye ve Avrupa için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Çizelge-11 incelendiğinde giderek artan bir göç akınının Türkiye'ye ve dolayısıyla Avrupa kıtasına doğru yıllar içerisinde artarak devam ettiği anlaşılmaktadır

Çizelge 11. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamında Ülkemizde Bulunan Suriyeliler

*2 Mayıs 2019 tarihi itibarıyla.

Kaynak : (http://www.goc.gov.tr/icerik3/uluslararasi-koruma_363_378_4713)

(Erişim Tarihi: 12.05.2019)

Yakın dönemde, 1988 yılında güney sınırlarımızda Saddam Hüseyin'den Kaçan Kürt gurupların içerisinde Türkiye'ye sızan PKK'lı guruplar olmuştur. Devamında Türkiye açısından devasa boyutlarda insan kayıplarına, ekonomik kayıplara ve kamuoyunun psikolojisindeki uçurumların oluşmasına sebep olmuştur.

Benzer şekilde son yıllarda Suriye'den göç ile birlikte Türkiye'ye gelen gurupların içerisindeki teröristler ve Yabancı Terörist Savaşçılar da hem Türkiye Hem de dünyanın diğer ülkelerine büyük sorunlar oluşturmaktadırlar.

Bir başka boyutunda ise mağdur kitlelerin içinde bulundukları durumlar fırsat kollayan suç örgütlerinin ve suç çetelerinin iştahını kabartarak gerek yasadışı insan kaçakçılığı gerekse insan ticareti suçlarının oluşmasına sebep olmaktadır. Buradan itibaren İnsan kaçakçılığı ve YTS konuları özet olarak incelenecektir.

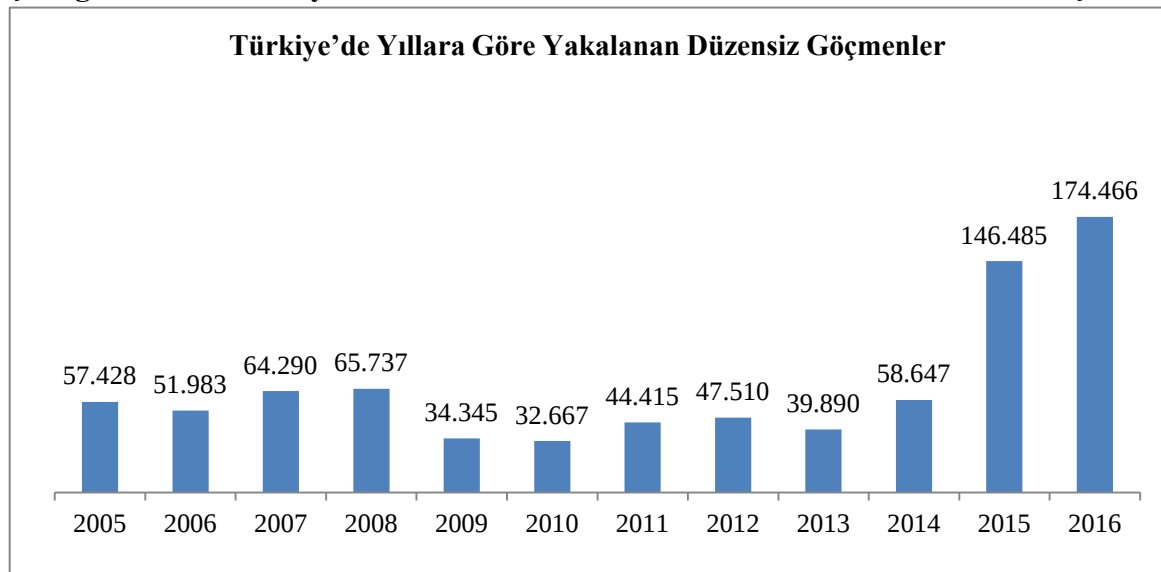
3.3.1. Göçmen Kaçakçılığı

Yasadışı ve güvenliksiz göçlerin oluşturduğu bir problem alanı da Göçmen Kaçakçılığı alanıdır. Bu alan kendi içerisinde, Göçmen kaçakçılığı, İnsan ticareti, , Organ mafyası ve Ucuz işçi çalıştırma gibi alt başlıkları olan bir alandır.

İnsanların İçinde bulundukları zor şartların ortaya çıkarmış olduğu çaresizlikler nedeniyle göçe mecbur kalmaları ve her zaman yasal yer değiştirme imkanı bulamamaları nedeniyle yasa dışına çıkan göç gurupları göçmen kaçakçılığı, insan ticareti, ve organ mafyası adı altında gruplandırılan suç çetelerinin hedefi haline gelmektedirler. Bu yasadışı guruplar ve ucuz-sigortasız işçi çalıştıran işletmeler ile ilgili Kadın ve çocukları da kapsayacak yasal düzenlemeler Uluslar arası mevzuata Uygun hale getirilmiştir.

Son yıllarda Avrupa'nın göç yolları üzerinde transit ülke ve hedef ülke olarak yer alan Türkiye'ye dünyanın çeşitli ülkelerinden yığınlar halinde yasal yada yasadışı göçmen akın etmektedir. Resmi rakamları grafikler ile incelediğimizde (Çizelge 12) bu durum yıllara yayılmış olarak göze çarpmaktadır

Çizelge 12, Türkiye'de Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenler

Kaynak : (https://www.goc.gov.tr/files/files/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf)(Erişim Tarihi:12.07.2019)

Bu rakamların hepsi Türkiye'nin Düzensiz göç ve insan kaçakçılığı ile yapmış olduğu mücadelenin ne kadar yoğun ve kaynaklarını tüketen bir iş ile uğraştığının göstergesi durumundadır. Konu ile ilgili yapılan harcamalara göz attığımızda Türkiye şu anda, yaklaşık altı yıldan bu yana 10 şehirde kurulan 26 geçici barınma merkezinde 256.971 Suriyeli yabancıya ev sahipliği yapmaktadır. Bunun dışında, geçici barınma merkezleri dışındaki 2.521.907 Suriyeli yabancıya sağlık, eğitim ve gıda yardımı sağlanmaktadır. Türkiye'deki Suriyelilerin çoğu Suriye-Türkiye sınırına yakın olan bölgelerden gelmektedir. Bu bölgeler aynı zamanda yoğun çatışmaların olduğu bölgelerdir. Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacıların yüzde 10 u Türkiye'deki 10 kentte bulunan 26 geçici barınma merkezine yerleştirilmiştir ve yüzde 90 ı geçici barınma merkezlerinin bulunduğu 10 kent de dâhil olmak üzere çeşitli kentlerde geçici barınma merkezleri dışına yerleşmiştir. Bu 10 kent, ülkemizin güney ve güneydoğusundadır ve Suriye-Türkiye sınırına yakındır.

Düzensiz göçü kendi sınırlarına dayanmadan uzaktan karşılamak maksadıyla Avrupa devletleri Türkiye ve Yunanistan'a Avrupa birliği bütçesinden cüzi miktarda yardımlarda bulunmaktadır. Yapılan bu yardımların bir kısmı ile Türkiye'de geri gönderme merkezleri inşa edilmiştir.

TBMM Düzensiz Göç ile mücadele raporunda 2015, 2016 ve 2017 yıllarına ait rakamlar”.....Yıllık yakalanan düzensiz göçmen sayısı Suriye krizi öncesi 50 binlerde iken, 2015 yılında 146.485, 2016 yılında 174.466, 2017 yılında yaklaşık 130.000'dir. Ülkemizde düzensiz göç konusuna ilişkin faaliyetler; Göç İdaresi Genel Müdürlüğü koordinesinde, Kara Kuvvetleri Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı ve ilgili kurumlar ile iş birliği halinde yürütülmektedir. Türkiye'de göçmen kaçakçısı olarak yakalanan kişi sayısı 2015 yılında 4471, 2016 yılında 3.314'dür.....” şeklinde verilmektedir.(TBMM Göç Raporu.s.251)

Türkiye'de hali hazırda 24 geri gönderme merkezleri açılmıştır. Buralarda YTS ler için ayrı bölümler oluşturulmuştur. Her gün yakalanan binlerce yabancıların buralarda muhafaza edilmesi hastalıkları ile uğraşılması sevk ve nakilleri ciddi maliyetlere mal olmaktadır. Çadır kentlerde yaşayan milyonlarca sığınmacının geçici olduğu iddia edilse bile birkaç yılı bulan serüvenleri süresince hastalıkları, çocukların eğitimi, barınmaları, yemek ve giyinme giderleri, bu mekanlara sağlanan tüm belediyeçilik hizmetleri ve asayiş hizmetleri bedeli olarak göç raporlarında bu gün itibarı ile 35 milyar dolarlara varan harcamalardan bahsedilmektedir.

Tüm bunların yanı sıra bu faaliyetleri yapan adli ve mülki makamların ciddi zaman ayırmalarına sebep olmaktadır. Sadece İçişleri bakanlığı bünyesinde bu konu ile mücadele etmek maksadıyla oluşturulan birimler ele alındığında bile korkunç rakamlar ile karşı karşıya kalınmaktadır. Yine örnek teşkil etmesi açısından bahsedecek olursak 81 ildeki polis ve Jandarma birimlerinin alt guruplarında yasadışı göç ve insan ticareti isimleri ile daire başkanlıkları, şube müdürlükleri oluşturulmuştur. Bunların kadrosunda yer alan personelinin istihdamı ülke için ayrı bir yük getirmektedir.

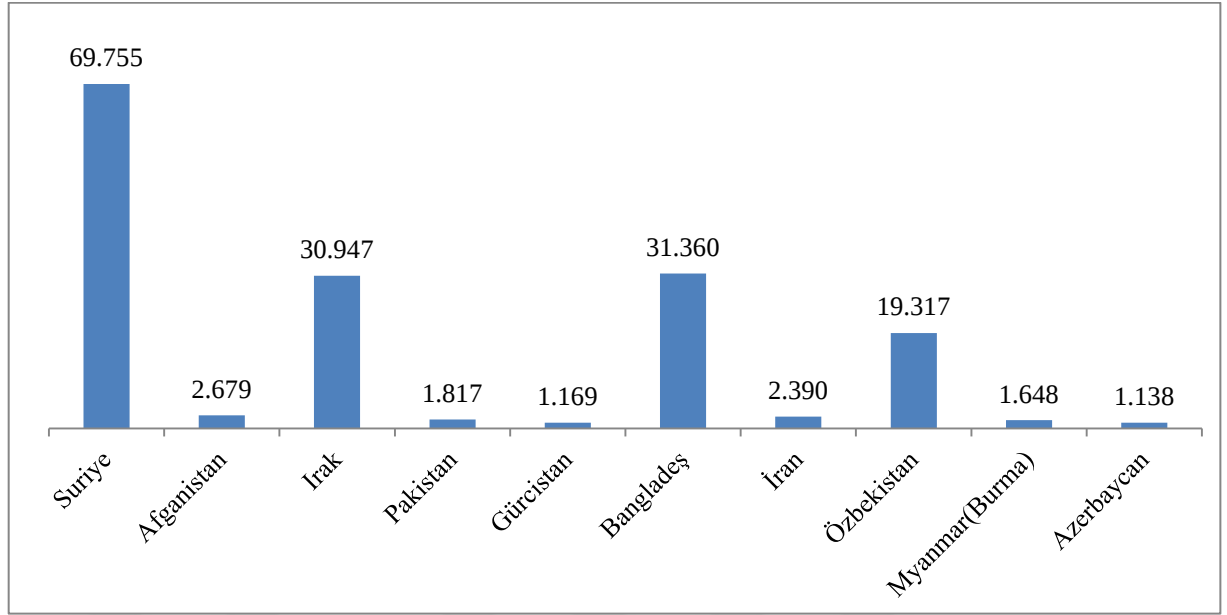
GERİ GÖNDERME MERKEZLERİ

KONU	GGM DURUMU	S.N.	İL	TOPLAM
MEVCUT VE PLANLANAN GERİ GÖNDERME MERKEZLERİ	GENEL MÜDÜRLÜĞÜMÜZCE İŞLETİLEN GERİ GÖNDERME MERKEZLERİ		TOPLAM	16.116
		1	ADANA	80
		2	AĞRI	400
		3	ANTALYA	170
		4	AYDIN	564
		5	ÇANAKKALE	400
		6	EDİRNE	500
		7	ERZURUM ¹	750
		8	ERZURUM ²	750
		9	GAZİANTEP	750
		10	HATAY	192
		11	İSTANBUL (BİNKILIÇ)	120
		12	İSTANBUL (TUZLA-KONTEYNER)	900
		13	İSTANBUL (SİLİVRİ)	270
		14	İZMİR (HARMANDALI)	750
		15	KAYSERİ	750
		16	KIRIKKALE	200
		17	KIRKLARELİ	750
		18	KOCAELİ	250
		19	MALATYA	250
		20	MUĞLA	88
		21	VAN	392
		22	VAN (KURUBAŞ)	750
		23	İĞDIR (GEÇİCİ)	2.090
		24	OSMANİYE (DÜZİCİ) (GEÇİCİ)	4.000
	TADİLATİ DEVAM EDEN		TOPLAM	200
		1	BURSA	200
	AÇILMASI PLANLANAN		TOPLAM	3.150
		1	ADANA	400
		2	BALIKESİR	200
		3	ÇANKIRI	750
		4	KÜTAHYA	400
		5	MALATYA	400
		6	NİĞDE	400
		7	ŞANLIURFA	600
			TOPLAM	2.200
		1	ANKARA	500
		2	BAYBURT	200
		3	HATAY	400
		4	İSTANBUL (3. HAVALİMANI)	700
		5	TEKİRDAĞ	400

KONU	S.N.	İL	TOPLAM
KABUL VE BARINMA MERKEZLERİ		TOPLAM KAPASİTE	150
	1	YOZGAT	100
	2	TEKİRDAĞ	50

Kaynak: (https://www.goc.gov.tr/icerik6/geri-gonderme-merkezleri_363_378_10094_icerik)
13.07.2019

Çizelge 13'te görüldüğü gibi çoğunluğunu Suriyelilerin oluşturduğu bir düzensiz göçmen kitlesi halen Türkiye'de yaşamaktadır.

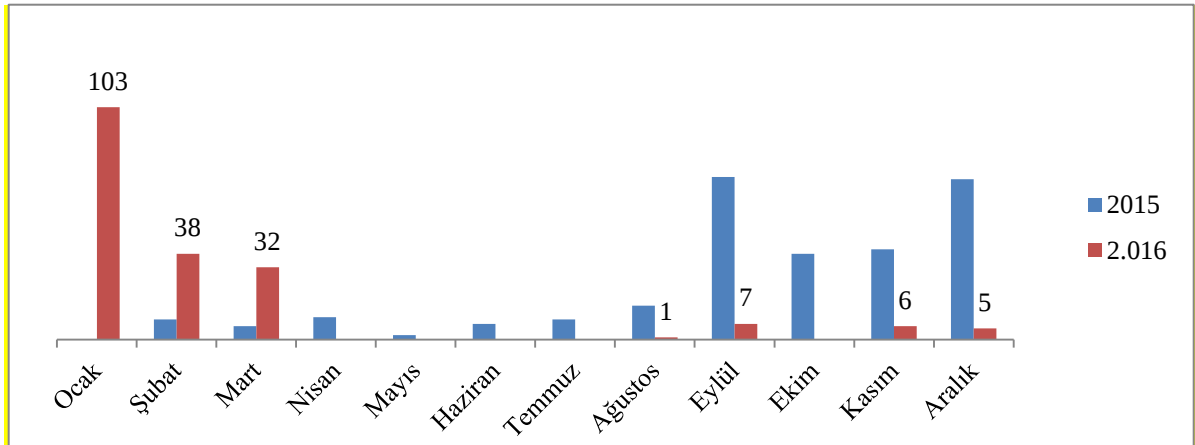
Çizelge 13, 2016 Yılında Türkiye’de Yakalanan Düzensiz Göçmenler (İlk 10 Ülke)

Kaynak :(https://www.goc.gov.tr/files/files/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf)

(Erişim Tarihi:12.07.2019)

Bu karışık grupların bir kısmı kurallara uymakla birlikte birçoğu kampları terk etmek suretiyle kaçak işçi olarak sanayi kentlerinde fabrikalarda ucuz işçi olarak çalışmakta, bir kısmı insan tacirleri tarafından sokaklarda dilendirilmekte, başka bir kısmı da eğlence sektöründe çalıştırılmaktadır. Bahse konu olan göçmenler eğer yasadışı yollardan Türkiye’ye giriş yapmışlar ise mutlaka bir göçmen kaçakçılığı organizasyonunun ağına düşmüş olarak hareket etmektedirler ve ne yazık ki Ege denizinde ve Ak denizde dramatik sonla karşılaşanlarda maalesef bu gruplardır.

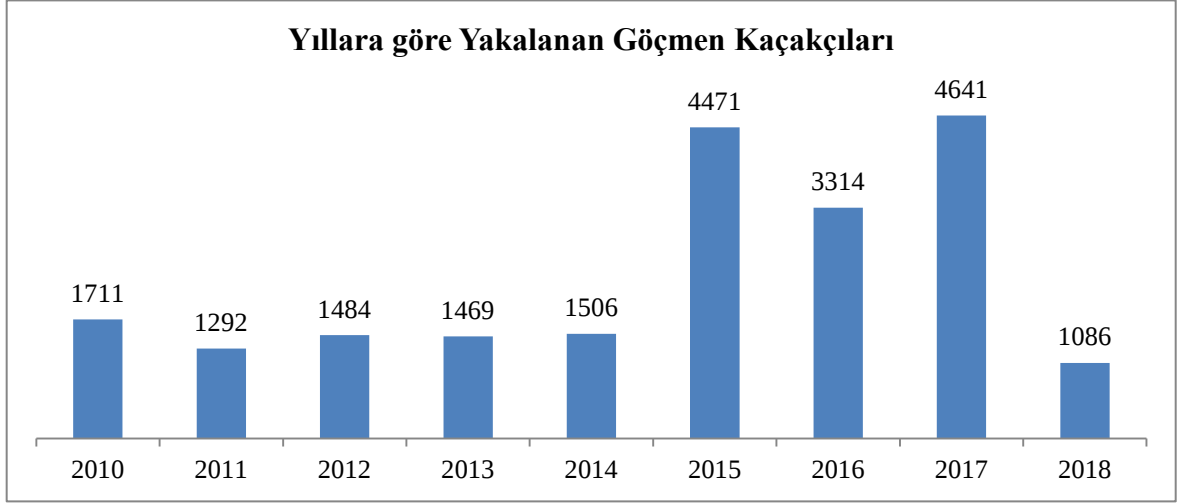
Çizelge 14, 2015-2016 Yıllarında Denizlerimizde Hayatını Kaybeden Düzensiz Göçmenlerin Aylara Göre Dağılımı

Kaynak :(https://www.goc.gov.tr/files/files/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf)

(Erişim Tarihi:12.07.2019)

Çizelge15, Türkiye’de Yıllara Göre Yakalanan Göçmen Kaçakçıları

Kaynak : (https://www.goc.gov.tr/files/files/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf)

(Erişim Tarihi: 12.07.2019)

Türkiye'nin İnsan Ticaretiyle Mücadelesinin yasal dayanakları;

Uluslararası Mevzuat;

- Palermo Protokolü’nde İnsan Ticaretiyle Mücadele; Türkiye, 12 Aralık 2000 tarihinde Palermo’da imzaya açılan “Sınır aşan Organize Suçlarla Mücadele Sözleşmesi”ni ve bu sözleşmenin eki olan “İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadınların ve Çocukların Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına ilişkin Protokol”ü 13 Aralık 2000 tarihinde imzalamıştır.

Söz konusu sözleşme ve protokolün TBMM’ce onaylanması, 30.01.2003 tarihli 4800 ve 4804 sayılı kanunlarla uygun bulunmuş ve 04.02.2003 tarihli Resmi Gazetede iç hukukumuzda dahil edilmiştir.

- Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi
- TBMM tarafından “Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi” 30.01.2016 tarihinde 6667 sayılı Uygun Bulma Kanunu ile iç hukukumuzda dahil edilmiştir. Söz Konusu sözleşmenin hükümleri 17.03.2016 tarihli “ İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik” ile büyük oranda karşılanmıştır.

Diğer Uluslararası Mevzuat

- 30 Eylül 1921 tarihli İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanmasına Dair Sözleşmeye 15 Nisan 1937’de katılmıştır.
- Türkiye, 25 Eylül 1926 tarihli Köleliğe Dair Milletler Cemiyeti Sözleşmesini 14 Ocak 1955’te imzalamıştır.
- Cebri Çalıştırmaya Dair Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmesi No. 105 Türkiye tarafından 29 Mart 1961 tarihinde onanmıştır.
- Kölelik, Köle Ticareti Ve Köleliğe Benzer Kurum ve Uygulamaların Lağvına Dair Tamamlayıcı Sözleşme 17 Temmuz 1964 tarihinde Türkiye’de yürürlüğe girmiştir.

- Türkiye, 18 Aralık 1979 tarihli BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine 20 Aralık 1985'te katılmıştır.
- Türkiye, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne taraftır. Türkiye sözleşmeyi 04 Nisan 1995'te onaylamıştır. Sözleşmenin 34.ve 35. maddeleri uyarınca taraf ülkeler, çocukların her türlü sömürü ve istismara karşı korunmalarını, yasadışı bir faaliyette çalışmaları, cinsel sömürü, pornografi, fahişelik ve ticaret amacıyla kullanılmalarını engellemek için, her türlü ulusal, ikili ve çok taraflı tedbirleri almayı taahhüt etmişlerdir.
- Cebri Çalıştırmaya Dair Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmesi No. 29 Türkiye tarafından 30 Ekim 1998 tarihinde onanmıştır.
- Ülkemiz, 08 Eylül 2000 tarihli Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği Ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokolü Bakanlar Kurulu'nun 28 Mayıs 2002 tarih ve 2002/4241 sayılı kararıyla kabul edilmiştir.
- Türkiye, ayrıca, organize suçlar ve terörizmle mücadelede işbirliğini öngören çok sayıda Güvenlik İşbirliği Anlaşması imzalanmış bulunmaktadır. Bu anlaşmaların tamamında yasadışı göç ve insan ticaretiyle mücadelede işbirliği tesis edilmesine ilişkin hükümler bulunmaktadır.

Bu çerçevede;

- Belarus ile 28 Temmuz 2004 tarihinde iki ülke İçişleri Bakanları arasında “Yasadışı Göç ve İnsan Ticareti ile Mücadele Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı”,
- Gürcistan ile 10 Mart 2005 tarihinde, iki ülke Dışişleri Bakanları arasında “Türkiye Cumhuriyeti İle Gürcistan Ve Azerbaycan Arasında Terörizm, Örgütlü Suçlar Ve Diğer Önemli Suçlarla Mücadele Anlaşmasının Dokuzuncu Maddesinin Uygulanmasına Dair Protokol”,
- Ukrayna ile 07 Temmuz 2005 tarihinde, iki ülke İçişleri Bakanları arasında, “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Ukrayna Hükümeti Arasında Suça Karşı İşbirliği Anlaşmasının Birinci Maddesinin Uygulanmasına Dair Ek Protokol”,
- Moldova ile 8 Şubat 2006 tarihinde iki ülke İçişleri Bakanlıkları arasında “Türkiye Cumhuriyeti ve Moldova Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Uluslararası Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı, Uluslararası Terörizm ve Diğer Örgütlü Suçlarla Mücadelede İşbirliği Anlaşması Çerçevesinde İnsan Ticareti ile Mücadele Alanında İşbirliği Yapılmasına Dair Protokol imzalanmış ve uygulamaya geçilmiştir.
- Son olarak, 5 Eylül 2006 tarihinde de Kırgızistan ile ‘İnsan Ticareti ile Mücadelede İkili İşbirliği Protokolü’ imzalanmıştır.

Ulusal mevzuat;

- Ceza Kanunumuzdaki “insan ticareti” suçu, BM Palermo Sözleşmesi ve insan ticareti ile mücadele konusundaki ekli Protokolüne tam uyumlu hale getirilmiştir. TCK Madde 80
- 04/04/2013 tarihinde onaylanan ve 11/04/2013 gün ve 28615 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu da 48, 49, 55, 108 ve 123 üncü maddeleri ile İnsan Ticareti ile Mücadele ve mağdurların korunmasına ilişkin düzenlemelerdir. MADDE 48
- İnsan ticareti mağduru ikamet izninin uzatılması ve iptali. MADDE 49
- Sınır dışı etme kararı alınmayacaklar. MADDE 55

- Hizmet birimleri.MADDE 108
- Değiştirilen hükümler. MADDE 123
- İlgili Diğer Mevzuat
  - ✓ 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununda yürürlüğe giren yeni düzenleme ile evlilik kurumunun istismarıyla mağdurlara hileli evlilik yaptırmak suretiyle ülkede kalışlarını kolaylaştırmanın önüne geçilmiştir.
  - ✓ Yabancıların Çalışma İzinlerini Düzenleyen Yasanın uygulanmasını sağlayacak olan yönetmelik 6 Eylül 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
  - ✓ “İnsan Ticareti Mağduru olduğu tespit edilen ve sağlık giderlerini karşılayacak durumda olmayan yabancı uyruklu hastalar, resmi sağlık kurum ve kuruluşlarınca sunulan sağlık hizmetlerinden yararlanmada 08.01.2002 tarih ve 4736 sayılı Kanunun 1’inci maddesinin birinci fıkrası hükmünden muaf tutulmaları” karara alınmış ve hemen uygulanmaya başlanmıştır.
  - ✓ Kara Ulaştırma Yönetmelik uyarınca, insan ticareti suçu nedeniyle yargı organları tarafından verilmiş ve kesinleşmiş mahkûmiyet kararı bulunması halinde yetki belgesi sahiplerinin yetki belgeleri iptal edilmektedir.
  - ✓ insan ticareti mağduru olarak ikamet izni verilmiş yabancıların çalışma izni başvuruları dördüncü fıkra da belirtilen değerlendirme kriterlerine tabi tutulmaksızın sonuçlandırılmaktadır.
- İnsan Ticareti Mağdurlarına Sunulan Destek Hizmetleri
- Mağdur Destek Programı
- Düşünme süresinde, soruşturma ve kovuşturma aşamalarında ve sonrasında mağdurun güvenliği, sağlığı ve özel durumu gözetilerek, bilgilendirme ve rıza esasına dayalı olarak mağdur destek programı sunulur.
- Mağdura asgari düzeyde ve imkânlar çerçevesinde sağlanacak mağdur destek programı:
  - ✓ Sığınma evlerinde veya güvenli yerde barınmasını,
  - ✓ Güvenli ve huzurlu bir ortam sağlanmasını,
  - ✓ Sağlık hizmetlerinden yararlanmasını,
  - ✓ Psiko-sosyal destek sağlanmasını,
  - ✓ Hukuki yardıma erişim ve mağdurların yasal haklarına ilişkin danışmanlık hizmeti ve bilgi verilmesini,
  - ✓ Eğitim ve öğretim hizmetlerine erişim konusunda rehberlik yapılmasını,
  - ✓ Mesleki eğitim verilmesi ve iş gücü piyasasına erişimi konusunda destek verilmesini,
  - ✓ Temel ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde geçici maddi destek temini amacıyla 29/5/1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu hükümleri uyarınca maddi destek konusunda gerekli rehberliğin sağlanmasını,
  - ✓ İlgili sivil toplum kuruluşları ile uluslararası ve hükümetler arası kuruluşlar tarafından sağlanabilecek danışmanlık hizmetlerine erişimini,
  - ✓ Tercümanlık hizmeti verilmesi,
  - ✓ Vatandaşı olduğu ülkenin büyükelçiliği veya konsoloslukuna, rızası halinde bilgi verilmesini,

- ✓ Vatandaşı olduğu ülke büyükelçilik veya konsolosluk yetkilileriyle g r  ebilme imk n  tanınmasını,
- ✓ Kimlik bilgilerine dair belgelerin edinilmesi konusunda yardım sağlanmasını, kapsar.
- Gönüllü ve Güvenli Geri Dönüş Programı

Gönüllü ve güvenli geri dönüş programı mağdurun, destek programından yararlanmak istemediği, destek programı uygulandığı sırada veya program bitiminde talep etmesi halinde, mağdurun kendi ülkesine veya üçüncü bir ülkeye gitmek istediği durumda, güvenli çıkış ve varı ının sağlanması ve gerekli koruma önlemlerini kapsar

3.3.2. Yabancı Terörist Sava  lar

Yabancı Terörist Sava  ı Kavramı ve Oluşumu

ABD silahlı kuvvetlerinin teknik üstünlüğüne rağmen 21. yüzyılda meydana gelen savaşlarda aşırı kayıplar vermesi ve siyasi figürlerin bu kayıplar konusunda kamuoyunu ikna edememesi dolayısıyla Amerikan siyasetinde çalkantılar meydana gelmiştir. Bazı  st rütbedeki bürokratlar, bakanlar ve hatta Amerikan başkanları kameralar önünde hesap vermek durumunda kalmışlardır. Bu sorgulamalar esnasında zaman zaman zor anlar yaşadıkları medya aracılığı ile dünya kamuoyuna servis edilmiştir. Dahası bürokratların bir kısmı işgal etmiş oldukları makamı kaybetmişlerdir. Gerek halkın psikolojisi gerekse bürokratların kayıpları, neresinden bakarsanız bakın bu durum Amerikalılar için kabul edilemez bir durumdur. Hal böyle olunca ABD de bulunan üst akıl tink-tank kuruluşları vasıtası ile uzun süren araştırmalar yapmış, C A tarafından dünyanın enerji kaynaklarının bol olduğu ve yönetiminin ABD elinde olması gerektiğini düşündükleri coğrafyalardaki ülkelerde yoğun haber toplama faaliyetleri ve saha çalışmaları ile bölgelerin tüm hassasiyetleri tespit edilerek elde edilen veriler tink-tank kurulu larındaki bir havuza aktarılmıştır. Zaman içerisinde bu kuruluşlarda görev yapan akademisyenler hedef bölgelere giderek oradaki sosyal dokular ve kültürler hakkında bilgi sahibi olmuşlar ve yaşayan insanların gelenek görenekleri, dini inanışları nelerden ho landıkları, nelerden nefret ettikleri gibi binlerce başlık altında sıralanabilecek tespitler yapmış tezler hazırlamışlardır.

Elde edilen verilerin analizi sonucunda yapılan detaylı değerlendirmeler ile mevcut orduların sahada kullanılmasının pratik ve ekonomik olmadığı, bunun çeşitli olumsuz geri d n  lerinin olduğu kanaatine ulaşılmıştır. Mevcut sistemin yerine doğrudan orduyu kullanmadan yukarıda bahsedilen bölge halklarının içine yasal yollar ile ulaşmak, bolca dolar harcamak, belirli bir süre ekonomik refah yaratmak, ucuz fiyatlar ile silah ve cephane temin etmek suretiyle hassas alanları tahrik ederek yeni oluşumlar meydana getirmişlerdir. Böylece toplumsal çatışmaları körüklemek, gerek dini gerekse milli gurupları harekete geçirerek milliyetçi damarlara dokunmak suretiyle karışıklıklar yaratmak ve gurupla an bu halkları birbirleri ile  atı tırmak suretiyle emperyalist ülke menfaatleri yönünde kullanma projeleri geli tirmi lerdir. Bu projeler aynı zamanda silah sanayisinin gelişmesine ve bu konuda bir Pazar açılarak emperyalist sömürü düzeninin diğer bir cephesini sağlama almaktadır. Hemde silah ve paraya bağımlı hale gelen gurupları kendi imkan ve kabiliyetlerine mahkum bırakmaktadır. Uygulanan projeler sonucunda dünyanın çeşitli bölgelerinde ve hedef olarak seçilen alanlarda halklar gerek dini hassasiyetler ile gerekse ırki yaklaşımlarla görünürde kendi ülkülerine hizmet etmek için gerçekte ise büyük

devletlerin çıkarları için birbirleri ile savaşır hale gelmişlerdir. Böylece dünya üzerinde vekalet savaşları denen bir dönem başlamıştır.

Dünyada cereyan eden bu olaylar ile ekonomik sebeplere bağlı olarak meydana gelen açlık ve yokluklar vekalet savaşlarını ve her şeyini kaybeden insan kitlelerinin(kullanılabilir hedef kitle) oluşmasına sebep olmuştur. Bunun sonucunda da dünyanın her yerinde para ile savaşa bilen savaş kabiliyetleri gelişmiş maddi menfaatlere önem veren eli kanlı inandırılmış veya inançsız yabancı terörist savaşçılar, canlı bombalar ve bunların oluşturmuş olduğu bölgesel savaş kabileleri oluşmuştur.

Örneğin Afganistan'ın Veziristan bölgesinde eğitim alan selefi guruplar İslam'ın dünya üzerinde kendi inandıkları gibi yaşanmadığı alanlardaki Müslümanları tağut (şeytan) ilan ederek bunların katlinin vacip olduğu eşleri çocukları ve mallarının kendilerine helal olduğu hattı zatında bu ülkelerin darül harp olduğu ve orada yaşayanların yaptıkları ibadetlerin islama aykırı olması dolayısıyla oradaki cami imamlarının arkasında namaz kılmamaları gibi sapkın düşüncelere kapılarak terör eylemlerini meşrulaştırmaya çalışmaktadırlar.

Bir başka örnekte ise Irak ve Suriye kuzey bölgelerinde 1960'lı yıllardan beri oluşturulan KDP-PYD ile Türkiye'deki PKK gibi kürt guruplarının milliyetçi damarları harekete geçirilerek gelecekte bir bağımsız Kürdistan kurdurulacağı yalanı ile gerçekte yine emperyalizmin sömürü düzeni harekete geçerek bölge insanının maddi ve manevi varlıklarını sömürmeye devam etmektedir. Aynı zamanda hedef tahtasına oturtulan Türkiye hem psikolojik olarak hem ekonomik olarak yıpratılmakta bir taraftanda kendi silah sanayilerine bağımlı tutulmaktadır.

Yukarıda verilen her iki örnekteki alanlarda yaşayan insanlar bahse konu fikirlerin ve doların cazibesine kapılarak kendi rüyalarındaki amaçlara hizmet edebilmek için bahse konu yapılara katılarak eylemler yapmakta pratiklerini geliştirmekte ve iyi birer katil olarak piyasaya sürülmektedirler. Hatta birinci örnekteki bozuk İslam ideolojisini kendisine rehber edinen dünyanın birçok ülkesindeki inandırılmış sapkınlarda bu guruplara katılarak bölgelerde savaşlar yapmaktadırlar.

1979'dan itibaren Afganistan da başlayan savaşın devamında çarpık İslam anlayışlı teröristler kendi bölgelerindeki emperyalist çıkarlar hedefine ulaştığında para karşılığında Yabancı terörist Savaşçı olarak 2013'ten itibaren IŞID-DEAŞ olarak Suriye ve Irakta karşımıza çıkmaktadırlar. Yine Aynı kişiler Arap baharı kapsamında Mısır, Libya ve Afrika'nın güneyindeki bazı ülkelerde yada yalnız kurt eylemleri ile Amerika, Avrupa ve Asya da karşımıza çıkmaktadırlar. Bu gurupların içerisinde kendisine mücahit adını veren çeçen uyruklu insanlardan tutunda İngiliz vatandaşı dönmelere kadar çok çeşitli yelpazede insanlar mevcuttur.

Dünyada hakimiyet iddiasında olan hakim güçler, bunların dışında alternatif olarak Orta Asya ülkelerinde ve Türkiye'de cemaat-tarikat yapılarını kullanmak suretiyle farklı bir alanda kökleşmeye, ülkelerin günlük siyasi konularını yönlendirmeye ve kendi amaçları doğrultusunda yönetmeye çalıştıkları görülmektedir. Buna en iyi örnek 15 Temmuz 2016 tarihinde Türkiye'de daha önce hiçbir silahlı eylemi yokken ortaya çıkan ve devletin resmi ordusunu da istismar ederek darbe girişiminde bulunan FETÖ/PDY gösterilebilir.

Kendi içerisinde tahlili ve sıralaması yapılan bu kısır döngü kurulmak suretiyle ırk milliyetçiliği, dini sapkınlıklar ve yoksulluk asayişsizliği, asayişsizlik ise istismar edilebilir bir ortamı, bu ortamlar yabancı istihbarat örgütlerinin istismarını, istismar çatışmalar ile birlikte güvensiz bir ortamı, güvensiz ortamlar kitle göçlerini meydana getirmiştir. Ayrıca ekonomik sıkıntılarda göçe sebep olmaktadır. Bu kısır döngü tarih içerisinde sürekli tekrarlanmak suretiyle kendi özel şartlarını, savaşçılarını, canlı bombalarını üretmekte, bu savaşlarda güvensiz göçleri tetiklemektedir.

YTS lerin dünya üzerindeki hareket alanları

Ortaya çıkış ortamları ve başlangıç noktasını yukarıda arz ettiğimiz bu yapılarda yer alan yabancı terörist savaşçılar 1980'lerde ve 1990'larada Afganistan'da Taliban, El Kaide gibi adlar altındaki örgütlenmelerin içerisinde yer almışlardır. Daha sonra 2003 yılındaki Irak savaşının devamında Işid, Deaş isimleri ile Irak ve Suriye ülkelerinde ortaya çıkmışlar ve değişen dünya şartlarına göre kendilerini yenileyerek yeni eğitim taktik ve teknikleri ile ve daha küçük daha kalabalık kitleler içerisinde hareket edebilen yapılar halinde dünyanın her yerine gidebildikleri ve çok farklı mekanlarda eylem yapabildikleri görülmektedir.

Türkiye'ye Etkileri

Türkiye'nin Yabancı terörist savaşçıların faaliyetlerinden etkilenmesi ve Türkiye'nin yabancı terörist savaşçıların geçişlerini engelleme çabaları mevcuttur. Bu kapsamda "Yabancı terörist savaşçıların Türkiye'ye etkisini belirleyecek 3 faktör bulunmaktadır.

- Türkiye nüfusunun büyük çoğunluğunu Müslümanlar oluşturmaktadır ve bu durum Türkiye'yi Batılı müttefiklerine nazaran tehdide daha açık hale getirmektedir.
- Türkiye, Suriye ve Irak ile uzun bir sınıra sahiptir.
- Türkiye'de yaklaşık 3,6 milyon Suriyeli sığınmacı yaşamaktadır." (Yalçınkaya 2015. S.3)

Örneğin 2013 yılında Türkiye'nin Niğde ilinde yol kontrolü yapan güvenlik görevlilerini şehit eden teröristlerde Sırbistan bölgesinden savaş alanlarına giden YTS lere örnek oluşturmaktadır.

Bahse konu olan YTS ler bu anlamda Türkiye coğrafyasını da kullanmaktadırlar. Geçen yüzyıllardan itibaren kuzey güney hattında en büyük Çeçen- İnguş ve Asetin göçü Osmanlı imparatorluğu son döneminde meydana gelmiştir. Kafkasya'dan göç, dünya insanlık tarihinin kaydettiği en önemli facialardan biridir. 1859'dan 1913 yılına kadar, Kafkasya'dan Osmanlı topraklarına üç büyük göç yaşanmıştır. Bunların için de Çeçen – İnguş göçmen sayısı 23.057'dir. Bundan önce ve daha sonra da göçler olmuştur, ancak sayıları bu kadar değildir. Kafkasya'dan göç hareketinin hızlanmasında Rusların yayılmacı ve emperyalist politikaları ve sıcak denizlere inme hayali ile zorunlu hale gelmişse de, özellikle Çeçenlerin göçü öncesinde Rusların yoğun propaganda ve kandırma faaliyetleri gözlenmiştir. Rusların işgal ettikleri yerlerde yerli halkları Hristiyanlaştırmaya, kadınlarını iffetsizleştirmeye, erkekleri askere almaya kalkışacakları söylentileriyle birlikte, Osmanlı topraklarındaki din kardeşlerinin kendilerine çok güzel evler ve topraklar tahsis ettikleri ve Osmanlı hükûmârının kendilerini çağırdığına dair sahte el ilanları dağıtılarak Çeçenlerin göçü teşvik edilmiştir. Çeçenlerin göçertilmesinde Çeçenistan Okrug bölge yöneticiliği de yapan,

Asetin asıllı Rus ordusunda Mayor General Musa AlkanoviçKundukhov'un yoğun çalışmaları ve etkisi de olmuştur.

Bir miktar Çeçen göçmen ise (çok az sayıda olmakla birlikte) doğrudan Balkanlara gönderilmiştir. 1900 yıllarının hemen başında bin haneye yakın bir Çeçen – İnguş göçü daha gerçekleşmiştir. Bunlar ise İmparatorluğun güney bölgelerine, Dicle – Fırat boylarına ve bugün ki Irak, Suriye ve Ürdün topraklarına yerleşmişlerdir. Çeçenlerin göçü; Çeçenlerin ünlü yazarı Abuzar Aydemirov tarafından yazılıp, Türkçeye çevrilen “YEXA BÜYSANAŞ (Uzun Geceler)” adlı eserinde bir roman formatı içinde ve uzun araştırmalar sonucunda yazılarak anlatılmaktadır. Göç esnasında sayıları ve göçmenlerin isimlerini muntazam kaydeden bir belgeye henüz ulaşılammıştır. Kuzeyden gelen ve 1990'lı yıllarda Rus baskısına direnen bu guruplar dini inanışları istismar edilerek büyük oranda bu gün Suriye'de ve Kafkasya'da savaşların içerisinde yer almaktadırlar.

Tabii ki bu hali ile uluslar arası bir güvenlik meselesi haline gelen konu ile bütün dünya ülkeleri ciddi manada mücadele içerisinde. Örneğin Lahey'deki Uluslararası Terörle Mücadele Merkezi (ICCT). Ama coğrafi konumu nedeniyle konu ile doğrudan mücadele eden ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Bu mücadele ciddi zaman, kuvvet ve beraberinde büyük mali kaynaklar ayrılmasına sebep olmaktadır.

BM Güvenlik Konseyi 1267(1999) ve 1989(2011) sayılı kararları çerçevesinde kişi ve oluşumlara ilişkin olarak oluşturulan terör listesine DAESH ve El Nusra Cephesinin dahil edilmesi üzerine, esasen ülkemiz tarafından 2005 yılında eski isimleri altında terör örgütü olarak tanınan DAESH ve El Nusra Cephesi 10 Ekim 2013 tarih ve 2013/5428 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla yeni adlarıyla da terör örgütleri olarak kabul edilmiştir.

Türkiye'nin YTS'lerle mücadele bağlamında aldığı tedbirlerden bazıları şu şekilde sıralanabilir:

-2011 yılından bugüne kadar ülkemizce, 61.000'i (61.158) aşkın kişiye yurda giriş yasağı konulmuştur.

-Keza, terör örgütleriyle ilişkisi olduğundan şüphelenilen ve yasadışı yollarla ülkemize giriş yapan yabancılar ilgili kurumlarımızca tespit edilerek idari gözetim altına alınmakta ve sonrasında sınır dışı edilmektedir. Bu kapsamda 6.100'den (6.151) fazla kişi sınır dışı edilmiştir.

-Çeşitli havalimanı ve otobüs terminallerinde kurulan Risk Analiz Gruplarınca yaklaşık 22.000 yabancı kontrol edilmiş, 13.000 civarında mülakat yapılmış, 6.000'den fazlasının ülkemize girişine izin verilmemiştir.

- DAESH, El-Nusra ve El Kaide ile ilişkileri nedeniyle bugüne kadar yaklaşık 10.700 (10.725) kişi gözaltına alınmış (5.161'i yabancı uyruklu), 3588 şahıs ise tutuklanmıştır.(Başbakanlık Koordinasyon:2018)

Türkiye terörizm ve YTS'lerle mücadele konusunda uluslararası platformlardaki girişimlere katılmakta ve öncülük etmektedir.

Bu kapsamda;

- Terörizmle Mücadele Küresel Forumu bünyesinde farklı girişimlerde aktif rol oynamaktadır.

-Türkiye DAES'le Mücadele Uluslararası Koalisyonu (DMUK) çerçevesinde kurulan 5 çalışma grubundan Yabancı Terörist Savaşçılar çalışma grubunun eş-başkanlığını yürütmektedir.

-DAES terör örgütünün finansman kaynaklarının önlenmesi ve alınan adli tedbirler bağlamında uluslararası düzeydeki farklı platformlara etkin katılım sağlanmaktadır.

- Öte yandan, YTS seyahatleri, sınır dışı işlemleri ve ülkemizde tutuklu/hükümlü bulunan YTS'lere ilişkin olarak ülkemizde mukim Büyükelçilikler tarafından iletilen talepler, sorumlu kurumlarımızla işbirliği içinde değerlendirilmektedir.

Bu tedbirlerin dışında; İran, Irak ve Suriye sınırları boyunca duvar ve elektronik geçilemez engel sistemi kurulması çalışmaları son aşamasına gelmiştir.

Türkiye, Suriye krizinin başlangıcı ve IŞİD'in Suriye'deki ilerlemesinden beri yaklaşık 3,6 milyon Suriye ve Irak'lıya kapılarını açmıştır. Çoğu Suriyeli sığınmacının bu sınıra yakın bölgelerde yaşaması ve uluslararası yardımların bu sınır aracılığıyla sağlanması durumu biraz daha karmaşık hale getirmektedir. Sonuçta sınırın diğer tarafında IŞİD ve diğer örgütlerin artan varlığı ve çatışmaları bu sorunu alevlendirmektedir. Sınırdaki bu güçlüklerin yabancı terörist savaşçı akımının Türkiye üzerindeki yükünü ve güvenlik sorunlarını artıran ana nedenlerden biri olduğu belirtilebilir. Türkiye'nin yabancı terörist savaşçı girişlerini engellemek için kullandığı en önemli araç potansiyel yabancı terörist savaşçıları ihtiva eden ve devletlerarasında uluslararası işbirliği ile hazırlanmış bir giriş yasağı listesidir. Esasen bu liste uluslararası alanda devletlerarası bilgi paylaşımı ve INTERPOL aracılığıyla geliştirilen bir listedir. İkinci bir araç ise Türk güvenlik güçleri tarafından sınırlarda, limanlarda ve havaalanlarında potansiyel savaşçıları tespit etmek için oluşturulan Risk Analiz Gruplarıdır. Teorik olarak, giriş yasağı listesinde yer alan veya risk analiz gruplarınca profile uygun olduğu tespit edilen herhangi bir kişinin ülkeye girişi engellenebilir ve ülkesine geri gönderilebilir. Anlaşılabilir bir şekilde seyahat özgürlüğünün engellenmesi veya kısıtlanması insan hakları bakımından ulusal ve uluslararası arenada hassas bir konudur. Diğer bir deyişle risk analiz grupları, Türkiye'nin kişisel özgürlükler ve mahremiyet ile ilgili Avrupa Birliği ve evrensel değerlere olan bağlılığı göz önüne alındığında etkili olabilecek ama ve lakin hassas bir girişimdir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 24 Eylül 2014 tarihinde aldığı yabancı terörist savaşçılar konulu ve 2178 sayılı kararı uluslararası farkındalığı artırmış ve devletler arasında bu yönde uluslararası bilgi paylaşımı etkin olma yolunda ilerlemektedir. Buna rağmen son tahminlere göre Ocak 2015 tarihi itibarıyla Irak ve Suriye'deki yabancı terörist savaşçı sayısı 20.730'a ulaşmıştır. Giriş yasağı listesindeki sayı ile yabancı terörist savaşçı sayısı tahminini karşılaştırmak mümkün olmamakla birlikte, giriş yasağı listesinin yetersiz olduğu aşikardır. Uluslararası Radikalleşme Çalışmaları Merkezi'nin (ICSR) Ocak 2015'te yayınlanan yabancı terörist savaşçı sayılarına ilişkin tahmini rakamı yüzdelik dilimlere dönüştürerek, giriş yasağı listesinin yüzdelik dilimlerini karşılaştırmak mümkündür. Böylece yabancı terörist savaşçı katılımlarının bölgelere göre dağılımını karşılaştırmalı biçimde analiz etmek mümkün olacaktır. Kuzey Afrika, Körfez ve Ortadoğu ile Avrupa ülkelerinin önde gelen yabancı terörist savaşçı toplama merkezleri olduğu varsayılabilir. Buna rağmen Körfez ve Ortadoğu ülkelerinin bilgi paylaşımı konusunda istenen seviyede işbirliğine ulaşamadıkları söylenebilir. Öte yandan, Avrupa Birliği ve Eski Sovyet bölgesinde giriş yasağı listesinin yüzdesindeki yükseklik yabancı terörist savaşçıları engelleme konusundaki göreceli

verimliliğin göstergesidir. Şüpheli yabancı terörist savaşçıların sınır dışı edilmesi hakkındaki veriler aynı zamanda uluslararası kamuoyuna yönelik tehdidin bir göstergesidir.

Her sınır dışı etme yeni bir yabancı terörist savaşçının çatışmaya dâhil edilmesini engellemek için atılan mütevazı bir adımdır. Türkiye’den sınır dışı edilenlerle ilgili rakamlar ve yüzdelere bölgelere göre yabancı terörist savaşçı dağılımının göstergesidir. Sınır dışı edilmelere ve giriş yasağı listesinin birbirine paralel şekilde gelişmesi yabancı terörist savaşçıların engellenmesi adına devletler arası bilgi paylaşımının hayati öneme sahip olduğunu göstermektedir. Devletlerarasında daha fazla bilgi paylaşımı, daha fazla sınır dışı edilmeyi ya da başka bir ifadeyle yabancı terörist savaşçıların Türkiye’den geçişinin ve çatışma bölgesine erişiminin daha etkili şekilde engellenmesini sağlar. (Yalçınkaya 2015. S.7-13)

Bu tedbirlerin hava limanlarındaki sıkı denetimler ile koordineli uygulanması halinde çatışma bölgelerinden Avrupa kıtasına ve dolayısıyla dünyanın diğer eyleme açık ülkelerine ulaşmak isteyen YTS hareketliliğine büyük bir darbe indireceği değerlendirilmektedir.

Avrupa Birliği Yönünden Bir Değerlendirme

Bütün bunlar ciddi emek, zaman, para, insan gücü kaybına şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Peki bu mücadele yapılırken AB ülkelerinin bu konudaki politikaları nelerdir diye bakıldığında şöyle bir manzara ile karşı karşıya kalınmaktadır. Başlangıçta insani yaklaşımlar ile göçmenlerin haklarını savunmak için ciddi sivil toplum kuruluşları oluşturmak, yasal zeminde onları hak sahibi yapmak ama bu hak ve hizmetlerini Avrupa içlerinde değilde tampon ülke olarak gördükleri Türkiye, Yunanistan, İtalya gibi ülkelerde uzaktan karşılayarak göç guruplarının Avrupa içlerine kadar girmesine engel olmak ve hatta bu maksadın temini için adı geçen ülkelere gerekirse AB bütçesinden para yardımında bulunmak şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Çalışmanın içeriğinde bahsedilen ekonomik gerilemeler ve Avrupa İçlerinde meydana gelen işsizlik vakalarına paralel olarak gelişen asayişsizlik Avrupa toplumlarında gerginlik yaratmaktadır. Bu gerginlik toplumsal psikolojiyi doğrudan etkileyerek Avrupa’da aşırı sağ söylemlerin ekranize olmasına ve genç nüfusun radikalize olmasına sebep olmaktadır. Radikalleşen kamuoylarından korumacı ve diğer insanların haklarını pek fazla gözetmeyen çeşitli kanuni yaptırımların meclislerde gündeme getirilmesine destek vermeleri normaldir. Böylece sömürü yöntemiyle çıkmaza sürüklenen coğrafyaların insanları savaş halinde göç ettirildiklerinde yine aynı radikal kitlelerin tepkileri ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

2019 yılı içerisinde Suriyeli geçici sığınmacılar ile ilgili Avrupa’dakine benzer problemler Türkiye’de de yaşanmaya başlamıştır. Meydana gelen her olay radikal söylemler ile kendi mecrası dışına çıkma eğilimi taşımaktadır. Çünkü toplum psikolojisi ekonomik sıkıntıların temelde sığınmacıların ülkelerindeki meydana gelen olaylardan kaynaklandığını değerlendirerek yargıya varmaktadır. Orta doğudaki güç ve enerji mücadeleleri yıllar boyunca güçlü devletlerin kavga sahası olduğu için bölgede yaşayan halklar savaşlar nedeniyle ekonomik sıkıntılara düşmüşler ve toplu olarak yaşadıkları mekanları terk etmek zorunda kalmışlardır. Böyle bir döngü insanların yaşam alanlarını ve yiyeceklerini paylaşmaları mecburiyetini beraberinde getirdiğinden yaşam şartları paylaşıldıkça zorluklar doğurmakta ve yerleşiklerin toplu olarak isyanına sebep olmaktadır.

SONUÇ

Güvenlik günümüzde devletler ve halklar için “olmaza ise olmaz” deyimini ile anlatılan bir şart haline gelmiştir. Hiçbir canlı hayati tehlikenin var olduğunu bilerek açlık hissini bastırma faaliyetine girmez. Kurallar sıraya konulduğunda insanların hayatlarını sürdürmek niyetinde oldukları bölgelerin, görülen tabloya göre birinci öncelik olarak güvenlik tedbirlerinin alınmış olduğu bir ortam olduğu anlaşılmaktadır. Daha sonra ekonomik kaygılar kendini göstermekte ve yaşama alanlarının seçimi ile ilgili tercihler öncelikli olarak bu sıralamadaki kriterlere göre yapılmaktadır. Çalışmanın içerisinde bahsedilen diğer tercihler ya da göç çeşitleri bu sıralamadan sonra gelmektedir.

Yukarıda bahsettiğimiz gibi İnsanlar kendi yaşam alanlarının dışına başlangıçta güvenlik tehdidi olmayan alanlarda yaşarken de çıkmaya karar verebilmektedir. Ama bu durumlar genellikle ikinci tercih sırası olan ekonomik sebeplere bağlıdır. Aslında ikinci tercih dediğimiz ekonomik nedenlerin göçe sebebiyet vermesinin altında yatan temel iç güdüde iyi düşünüldüğünde “aç kalmak suretiyle hayati tehlike yaşama” korkusudur. Bu bakış açısı bize temel göç nedeninin yine güvenlik olduğunu ispatlamaktadır. İnsanların kendi ülkelerindeki yaşam koşulları ile savaş ya da barış halleri gibi sıralayacağımız bir çok etmen şahısların yasal yollamı yoksa yasa dışı yollamı yer değiştirmeleri gerektiği konusundaki kararlarına etki etmektedir. Yasa dışı yolla göç kervanına katılanlar zaten çok sınırlı olan maddi ve manevi tüm varlıkları ile birlikte zaman zaman vücut bütünlüklerini de insan kaçakçıları, beyaz kadın tacirleri yada organ mafyaları eline düşmek suretiyle kaybetmektedirler Günümüzde Afganistan, Irak, Suriye, Myanmar, Somali , Mısır, Cezayir gibi savaş şartlarının hüküm sürdüğü birçok ülkeden yasadışı yollar ile Avrupa kıtasına intikal etmeye çalışan milyonlarca insan göç yollarındadır. Bu guruplardan azımsanmayacak miktarda kısmı da yolculuk esnasında hayatlarını kaybetmek suretiyle acı sonla tanışmaktadır.

İşte tam bu noktada diğer devletlerin savunma güdülleri ile eş zamanlı olarak insan hakları ve bu hakların savunucusu olduğunu iddia eden kurum ve kuruluşların faaliyetleri ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın içerisinde de görüldüğü gibi durumdan vazife çıkaran birçok devlet ile birlikte birleşmiş milletler yardım ve yeniden yapılanma yönetimi, birleşmiş milletler, Kuzey Atlantik antlaşması örgütü, insan hakları evrensel beyannamesi, birleşmiş milletler mülteciler yüksek komiserliği, uluslararası af örgütünün, birleşmiş milletler Kore kalkınma ajansı, Birleşmiş Milletler yakın doğu Filistin mültecilerine yardım ajansı, Afrika birliği örgütü gibi işlem yapan kuruluşlar konu ile esastan ilgilenmektedirler

Yasadışı göç, insan kaçakçılığı ve insan ticareti gibi örgütlü suçlar günümüzde sadece bir ya da birkaç devleti ilgilendiren bir olay olmaktan çıkmış ve neredeyse tüm ülkeleri ilgilendiren bir olguya dönüşmüştür. Uluslararası göç ile devletlerin siyasi istikrarının, demografik güvenliğinin, kültürel kimliğinin, sosyal güvenlik sisteminin, kültürel özelliklerinin olumsuz etkilendiği bilinen bir gerçektir. Ayrıca teröristler için ülkeye giriş kanalı oluşturduğundan devletlerin güvenliğini de tehdit etmektedir. Türkiye, göçmen gönderen bir ülke olduğu kadar hem bir göç köprüsü hem de çeşitli göçmenler için bir hedef ülkedir.

Bu konuda alınması gereken önlemler şu şekilde ifade edilebilir;

Türkiye en kısa sürede sınır güvenliğini etkin şekilde sağlayabilmek için sorunlu sınır noktalarını tespit etmeli ve buralarda teknolojiye yararlanarak gözlem ve denetimlerini artırmalıdır. Bu konuda en hassa noktalar ve Doğu ve Güney Doğu sınırlardır.

Türkiye yasa dışı göç sorunu ile mücadelede mutlaka kaynak ülkeler ile işbirliği içerisinde olmalıdır. Yasadışı göçü çekici hale getiren ucuz iş gücü ihtiyacı gibi unsurların reklamların daha dikkatli kullanılması gereklidir. Göçmenlerin karşı karşıya kaldıkları sosyal koşulların rolü, ev sahibi ülkenin nüfusunun tutumu ve siyasi liderlerin çeşitliliğin ve çoğulcu toplumların yararlarından bahsetmeleri, göç politikalarının başarılı olması için her zamankinden daha önemlidir. Göçmenlerin içinde yaşadıkları toplumda işlevlerini yerine getirmeleri, kültürel ve etnik kimliklerini korumaları, potansiyellerini geliştirmeleri için gerekli araçları sağlamak ve yerel nüfusa da göçmenlerin haklarını, kültürlerini, geleneklerini ve ihtiyaçlarını tanıtmak gibi çift yönlü bir amaca doğru yönlendirmek önemlidir (Bednov, 2009:63-64).

Halen Türkiye'nin İran sınırında milyonlar ile ifade edilen göçmen gurupları ülkeye girmeye çalışmaktadır ve bu konu sürekli takip edilen bir gerçektir. Ayrıca güney sınırlarındaki Irak ve Suriye savaşları nedeniyle 3.500.000 (üç milyon beşyüz bin) üzerinde Suriyeli olmak üzere diğer göçmenler ile birlikte 5.000.000 milyona varan yabancı Türkiye sınırları içerisinde yaşamaktadır. Bu kadar kalabalık bir göç dalgası bir bu kadar daha yenisi ile birleşirse terör asayiş ve insan hakları boyutları ile yönetilemez hale gelecektir. Bu nedenler ile Pek çok ülkede göçmenlerin toplumsal uyumunu sağlamaya yönelik bilgilendirme ve uyum programları, dil programları gibi etkinlikler düzenlenmektedir. Türkiye de bu tür önlemlere ağırlık vermelidir. Alınan bölgesel ve küresel önlemlere ve uygulanan politikalara rağmen yasa dışı göçü tamamen ortadan kaldırmak uzun vadede dahi şu an için mümkün gözükmemektedir.

Sayıları 3.4 milyonu bulan geçici koruma altındaki Suriyeliler için 30 milyar dolarlık bir harcama yapılmıştır. Bu harcamaların bir kısmı doğrudan faturalandırılan hizmetlerken, bir kısmı da doğrudan faturalandırılması mümkün olmayan hizmetlerin maliyetidir.

Bir geçici barınma merkezi inşa edilirken o merkeze özel sektörden satın alınan konteynerlerin, elektrik sisteminin, alt yapı malzemesinin veya ihale edilmiş konteyner kent kurma işinin veya orada hizmet alımıyla çalışanların doğrudan faturalandırılmış bir maliyeti vardır. Elbette kamu kurum ve kuruluşlarınca yalnızca Suriyeliler için alınan hizmetlerin ve yapılan yardımların doğrudan faturalandırılması yapılmaktadır. Ancak konteyner kentten çıkan atıkların bertaraf edilmesi için şehrin ortak sistemi kullanıldığı için doğrudan atık bertarafın doğrudan faturalandırılması mümkün olmaz. Konteyner kentlere yerleştirme yapılırken kullanılan kamuya ait araçların ve devlet memuru olan şoförlerin bir maliyeti vardır ancak doğrudan faturalandırılması mümkün değildir.

Geçici barınma merkezinde kamudan görevlendirilip çalışan öğretmenlerin, sağlık personelinin veya diğer kamp görevlilerinin hizmetlerinin de doğrudan faturalandırılması mümkün değildir. 600 binden fazla öğrenci okullara devam etmektedir, bu eğitim faaliyetinin bir maliyeti vardır, ancak bu çalışma için özel sektörden bir hizmet alırken yapıldığı gibi fatura hazırlamak mümkün değildir. Aynı şekilde Bakanlıklarca veya taşra

birimlerince sunulan sağlık hizmetlerinden, sosyal destek hizmetlerinden, güvenlik hizmetlerinden, yerel yönetim hizmetlerinden yararlanmanın bir maliyeti vardır bu maliyet hesaplanır ancak bu hizmetin bir faturasını göstermek mümkün değildir. Dolayısıyla Suriyeli sığınmacılara yapılan harcamaları ikiye ayırmak gerekir; İlki faturalı doğrudan harcamalar, diğeri ise bu alana hizmet vermek için tahsis edilen kaynakların fırsat maliyetidir. Suriyelilerin göç ve uyum sürecinin maliyeti fırsat maliyeti ile doğrudan faturalı ödemeler toplamıyla bulunur ve bu toplam 30 milyar doları geçtiği açıktır. OECD yaptığı maliyetlendirmede, Türkiye’de bir öğrencinin kişi başına yıllık eğitim harcamasını 3.000 dolar, bir ferdin kişi başına yıllık sağlık harcamasını ise yaklaşık 1.000 dolar olarak hesaplamaktadır. 3.6 milyon üzerindeki Suriyelilere ve 600 bin Suriyeli öğrenciye eğitim ve sağlık hizmetleri sunulmaktadır.

3.000 dolar X 600.000 öğrenci X 4 Yıl = 7.2 milyar dolar eğitim için
1.000 dolar X 3.000.000 Suriyeli X 4 Yıl = 12 milyar dolar sağlık için

6 yıllık bir süreç yerine ortalama 4 yıllık bir süreç bile hesaba alındığında yalnızca sağlık ve eğitim harcamalarının 19.2 milyar doları yani 70 milyar Türk Lirasını aşmış olduğu görülmektedir.

Türkiye’de mülteci hareketleri kapsamında üretilen politikaların temeli, 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşmeye taraf olmasına dayanmaktadır. Bahse konu Sözleşme’ye koyduğu coğrafi kısıtlama sebebi ile Türkiye, Avrupa dışından gelerek sığınmak isteyenleri mülteci olarak tanımlamamakta ve benimsediği kendine özgü politikası nedeniyle uluslararası hukuk kapsamında eleştirilmektedir. Türkiye, mülteci statüsü kriterlerini taşıyan fakat Avrupa dışından gelen kişileri şartlı mülteci olarak tanımlamaktadır. Türkiye’de mülteci hareketlerine ilişkin ana düzenlemeler, 1934 tarihli 2510 Sayılı İskan Kanunu, sığınma olaylarına karşı ilk düzenleyici belge niteliğindeki 1994 İltica Yönetmeliği, 4 Nisan 2013 tarihinde kabul edilen 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu olarak sıralanabilir.

Mülteci hareketleri kapsamında Türkiye’nin AB müktesebatına uyumu üzerinde durulan temel sorunlardan biri, Türkiye’nin Cenevre Sözleşmesi’ne coğrafi kısıtlama ile taraf olmasıdır. Buna istinaden AB, Türkiye’yi eleştirmekte ve Türkiye’nin söz konusu kısıtlamayı kaldırması gerektiğini yayınladığı ilerleme raporlarında belirtmektedir. Ayrıca AB, Suriye’deki istikrarsızlığın meydana getirdiği kitlesel göçün kontrolünde Türkiye ile uyum içindedir. Buna göre, mültecilerin, barınma, sağlık, eğitim, çalışma durumlarına ilişkin hem uluslararası işbirliği hem de ulusal düzenlemeler yoluyla iyileştirmeler yapılmaktadır. Türkiye’ye yönelen zorunlu göçlerin kontrolü hususu uluslararası çıkarların ve devletlerin ulusal çıkarlarının toplandığı bir alanı temsil eder hale gelmiştir. Bu doğrultuda Türkiye- AB ilişkilerinin temel belirleyicilerinden biri, Türkiye’deki geçici koruma statüsü altındaki Suriyeliler ile ilgili yürütülen ortak diyalogdur. Bu diyalogun en önemli çıktıları, Türkiye-AB mutabakatı, geri kabul anlaşması ve vize serbestisi için bir yol haritasının öngörülmesidir. Bu diyalog ise ilişkilerin farklı bir boyutta değerlendirilmesine neden olmaktadır. (Bozkaya ve Kıncal, 2018:101)

Yoğun bir şekilde Türkiye’yi baskı altına alan Afganistan, Irak, Suriye ve dünyanın diğer sıkıntılı bölgelerinden akmaya devam eden düzensiz dış göçün yakın zamanda durmayacağı

hesabı üzerinden, inşası devam eden geçici konaklama merkezlerinin ve geri gönderme merkezlerinin süratle bitirilmesi için gerekli çalışmalara hız verilmelidir.

Avrupa Birliği ile ilişkiler kapsamında Dışışleri bürokrasisi aracılığı ile ekonomik desteklerin zamanında getirilmesi için her türlü mücadele ara vermeden sürdürülmelidir.

Yeni kurulacak geçici konaklama merkezleri geçmişte terör nedeniyle bir şekilde boşalmış olan doğu ve güneydoğu bölgelerindeki verimli ancak tarıma elverişli ve kullanılmayan arazilerin olduğu bölgelere inşa edilmesi, stratejik bir akıl ile planlanarak, Dış İşleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığından oluşturulacak teknik üst komisyonlar vasıtasıyla, daha sonra ülkelerine dönememe durumunda olabilecek göçmenlerin yerleşebilecekleri alanlar kendilerine bir hedef olarak gösterilmeli ve devlet olarak şimdiden bu konunun alt yapısına yatırım yapılmalıdır.

Böylece geçmişte kangren haline gelmiş

Aşiret sistemi,

Toprak komisyonlarının bölgede yeniden çalışması,

Kullanılmayan arazilerin ekonomiye katkı sağlar hale getirilmesi,

Batıdaki metropollerin kargaşasının önlenmesi,

Kalabalık kitlelerin yurt sathına yayılmasını sağlayarak daha kontrol edilebilir hale getirilmesi ve böylece Suç oranlarının asgari düzeylere çekilmesi, önümüzdeki on yıllarda çözüm konusunda ilk adımlar atılmış olacaktır. Bu çalışmalar yapılırken Yurt içerisinde geçmişte batı bölgelerine intikal etmiş olan bölge insanının eve dönüş planlarını ihmal etmemek ve bunların yasalardaki alt yapısını da hazırlamak gerekecektir.

KAYNAKÇA

Aydın, Mustafa, Sinem Akgül Açıkmeşe, Fulya Ereker ve Cihan Dizdaroğlu. Strateji ve Güvenlik, 2002, Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Bakan, Zerrin Ayşe. Soğuk Savaş Sonrasında Yeni Güvenlik Teorileri ve Türkiye'nin Güvenlik Algılamaları, 21. Yüzyıl, Ekim/Kasım/Aralık 2007, s.35-50.

Baylis, John, "Uluslararasıİlişkilerde Güvenlik Kavramı", Uluslararası İlişkiler,Cilt 5, Sayı 18 (Yaz 2008), s. 69-85.

Bilgin, Pınar. "Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni GüvenlikÇalışmaları", Stratejik Araştırmalar, Cilt 8, No 14, 2010.

Develi, Erdem Selman, 21. Yüzyılda Göç Olgusu: Uluslararası Göç Teorilerinin Ekonomi Politikği, Süleyman Demirel Üniversitesiİktisadi ve İdari BilimlerFakültesi Dergisi, Y.2017, C.22, Göç Özel Sayısı, s.1343-1353.

Ergüven, Nasıh Sarp. Uluslararası Hukuk Açısından Güvenlik Kavramının Teorik Temelleri, Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi, 65 (3) 2016: 771-835.

Gök, Gonca Oğuz. Kimin Güvenliğı? Uluslararası Göç-Güvelik İlişkisi ve Uluslararası Örgütlerin Rolü, KOSBED, 2016, 31: 65 – 82.

İşyar, Ömer Göksel, Günümüzde Uluslararası Güvenlik Stratejileri:Kavramsal Çerçeve ve Uygulama, Gazi AkademikBakışCilt 2, Sayı 3, Kış 2008.

Karabulut, Andaç ve Filiz Değer, Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı ve Realist Yaklaşımına Genel Bakış, İGÜSBD, Cilt: 2 Sayı: 2, Ekim 2015, s.69-79.

Kolodziej, Edward. Güvenlik ve Uluslararası İlişkiler, Cambridge Üniversitesi Yayınevi, 2005.

Mandacı, Nazif ve Gökay Özerim,"Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü:Avrupa'da Radikal Sağ Partiler ve GöçünGüvenlikleştirilmesi", Uluslararası İlişkiler, Cilt 10, Sayı39 (Güz 2013), s. 105-130.

Özcan, Arif Behiç. Uluslararası Güvenlik Sorunları ve ABD'nin Güvenlik Stratejileri, SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Sayı:22, 2011, s.445-465.

Özkösedag İçin, Özem. Değişen Güvenlik AnlayışınınUluslararası Örgüt Örnekleri ÜzerindenAnaliz Edilmesi, Güvenlik Stratejileri Yıl: 13 Sayı: 25, ss.99-148, 2017.

Sancak, Kadir. Güvenlik Kavramı Etrafındaki Tartışmalar ve Uluslararası Güvenliğin Dönüşümü, 2015, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:6, ss.123-135)

Yorulmaz, Murat. Değişen Uluslararası Güvenlik Algılamaları Bağlamında Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde Değişmeyen Güvenlik Paradoksu, Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, Cilt/Volume 3, Sayı/Number 1, Temmuz/July 2014, ss.103-135.

Wyn-Jones, Richard. Travel WithoutMaps:ThinkingAbout Security AftertheColdWar, M.JaneDavis (der.). Security Issues in the Post-ColdWar World, 1996.

Bozan, İ. (2014). Türkiye'de İç Göç Hareketleri ve Göçün Eğitim Üzerinde Etkisi: Bir Durum Çalışması, 8

Akan, Y. ve Arslan, E.. (2008). Göç Ekonomisi. Bursa: Ekin Basım Yayın

Castels, S. ve Miller, J. M. (2008), "Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri", İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Uluslararası Göç Hukuku, Göç terimleri Sözlüğü [No:18] (2009), Perruchoud, R. (Ed.). (Çev. B. Çiçekli), Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü, Erişim Adresi: http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu.pdf, Erişim tarihi: 10.05.2019
- http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cd44819602a86.9070597, Erişim Tarihi :09 Mayıs 2019
- İçduygu, Ahmet ve İbrahim Sirkeci (1999), “Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Göç Hareketleri”, 75 Yılda Köylerden Kentlere, Oya Baydar (der.), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Kolukırık, Suat (2014), “Uluslararası Göç ve Türkiye: Yerel Uygulamalar ve Görünümler”, *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, Vol. 6, No. 2 (2014), s.37-53
- Bostan, Hakan (2018), “Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Uyum, Vatandaşlık ve İskân Sorunu”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 2, Temmuz-Aralık 2018, s. 38-88
- Bozkaya, Özge ve Kınal, Ali (2018), “Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve Suriyeli Yerinden Edilmiş Kişiler Bağlamında Türkiye’nin Göç Politikasındaki Gelişimin Değerlendirilmesi”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 2, Temmuz-Aralık 2018, s. 90-126
- Jastram, K. ve Achiron, M. (2001). *Uluslararası Mülteci Hukuku Rehberi*, (Kevser Güler ve Meltem Karatoprak, Çev.), Ankara: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Yayınları.
- Ünal, Serdar (2014), “Türkiye’nin Beklenmedik Konukları: Öteki Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi”, *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, Vol. 6, No. 3 (2014), s.65-89
- Yılmaz, Abdurrahman (2014), “Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri”, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/2 Winter 2014, s. 1685-1704
- Günay, Enver; Atılğan, Dilek ve Serin, Emine, “Dünya’da ve Türkiye’de Göç Yönetimi”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İdari ve İktisadi Birimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 2, s.37-60
- Deniz, T. (2014), “Uluslar Arası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye”, *TSA Dergisi*, 18 (1), s.175-204.
- Özekmekçi, M. İ. (2010), “Tehdit Sınırını Geçemeyen Göçmen”, *Hayat Sağlık Dergisi*, (2), s.44-48.
- Soysal, Ö. (2010). *Evrenselcilik-Tikelcilik Gerilimi Işığında Ötekiler’in Kaderi*. I. Uluslararası Felsefe Kongresi içinde (495-512). 14-16 Ekim, Bursa.
- Genç, F. (2014), “Göçmen Mücadelesinin Güncelliği Üzerine” Erişim tarihi : 11.05.2019, <http://www.yeniyol.org/gocmen-mucadelesinin-guncelligi-uzerine/>.
- Deniz, Ayla ve Özgür, E. Murat. (2010), “Rusya’dan Türkiye’ye Uluslararası Göç: Antalya’daki Rus Göçmenler”, *Ege Coğrafya Dergisi*, Cilt : 19 (1), 13-30
- Sirkeci, İ. (2006), “Küresel Kontrol Çabalarına Karşı Bireysel Aşma Çabaları: Türkiye ve Irak Örneklerinde Uluslararası Göçün Evrimi”, *Uluslararası Göç Sempozyum içinde İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları*.
- Geçici Koruma, (2018), Erişim adresi: http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713, Erişim tarihi: 11.05.2019.
- Gürsoy, A., 1998, *Göç*. U. Tanyeli (Ed.). *Üç Kuşak Cumhuriyet içinde* (s. 60-68). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.

- Geçici Koruma Yönetmeliği (2014, 13 Ekim), Resmi Gazete (Sayı: 29153), Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20146883.pdf>. Erişim tarihi: 11.05.2019.
- İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, Ö.F. (2014), “Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023”, İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırma Merkezi Yayınları.
- International Migration 2017, Erişim adresi: <http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/wallchart/docs/MigrationWallChart2017.pdf>, Erişim tarihi: 05 Mayıs 2019
- Somuncu, Başak (2006), “Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Politikası”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir
- Gençler, A. (2002), “Yabancı Kaçak İşçilik Gerçeği ve Türkiye Örneği”, Tühis İş Hukuku ve İktisat Dergisi, 17 (3), s.28-46.
- Vize nedir?, (2019). Erişim Adresi: <http://www.mfa.gov.tr/sikca-sorulan-sorular.tr.mfa>. Erişim Tarihi: 12.05.2019
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (4 Nisan 2013), Erişim adresi: http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_kanun.pdf, Erişim tarihi: 12.05.2019

ÖZGEÇMİŞ

1967 yılında Sivas Merkez Tutmaç köyünde doğmuştur. İlkokulu Tutmaç köyünde orta okul ve liseyi Sivas ilinde okuduktan sonra 1984 yılında Kara Harp Okuluna girerek 1988 yılında Teğmen olarak mezun olmuştur. Türkiye'nin çeşitli illerinde Jandarma Subay olarak görev yapan Aslan halen Kocaeli il jandarma Komutanı olarak görev yapmaktadır.

